

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Gaziemir Belediyesi Kùltür Mùdùrlùğù Yayınıdır.

**Gaziemir
Belediyesi**

SEYDİKÖYLÜ HOLLANDALILAR

Yazan
Ercan ÇOKBANKİR
Arkeolog

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

SEYDİKÖYLÜ HOLLANDALILAR

Yazan
Ercan OKBANKIR

(Bu çalışmalarda eserin Hollandaca'dan çevirisindeki katkılarından dolayı Sevdıye Er'e ve Kapadokya Tekstil firmasına ve Genel Müdürü Üzeyir Adıgüzel'e teşekkürü borç biliriz.)****

Kapak Tasarımı, Dizgi, Baskı, Cilt:

FİLDİS

OFSET MATBAACILIK REK. TİC. LTD. ŞTİ.

www.fildisofset.com

Fatih Mah. 188 Sk. No:12/K Sarnıç / Gaziemir - İZMİR

Tel: 0.232 251 08 88 • **Faks:** 0.232 251 04 02

info@fildisofset.com

Baskı Tarihi: Mart 2013

SUNUŞ

Günümüzde pek çok ülkede, kentlerin geçmişı ile ilgili bilgiler için kent arşivleri kurulmaktadır. Bu arşivlerde kentin geçmişıyle ilgili belgelerin yanında etnografik ve varsa arkeolojik eserler de teşhir edilmektedir. Bu tür çalışmalarla kentin kültür dokusu aydınlığa çıkarılmaktadır.

Avrupa'da ve dünyada ömrü 150 yıldan fazla olmayan devletler vardır. Kentimiz ve ülkemiz bu konuda çok şanslıdır. Okuyacağınız araştırmamızda göreceğiniz gibi kentimizin tarihi yaklaşık 2600 yıl öncesine inmektedir. Dolayısıyla Anadolu kentleri bu konuda çok zengin bir geçmişe sahip olmakla şanslıdır. Ülkemizin 81 ilinden Eskişehir, Nevşehir, Kırşehir illerinin isimleri yeni olmakla birlikte, kentlerin hepsinin geçmişı binlerce yıl öncesine ait isimlerle bilinmekte ve anılmaktadır.

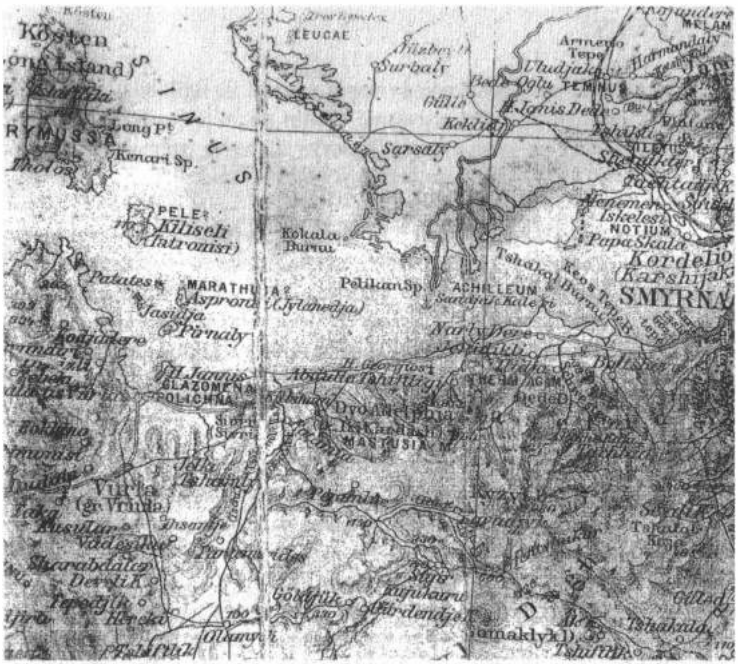
Seydiköy, Gaziemir tarihi genellikle 1924 mübadelesiyle yerleşime açılmış bir kent olarak bilinir. Kent arşivinde başladığımız çalışmalarla bu değerleri ortaya çıkarmak istiyoruz. Okuduğunuz bu eserde işte böyle bir çalışmanın ürünüdür.

Tarihsel geçmişini binlerce yıllarla ifade ettiğimiz kentimiz ile tüm bilgileri derleme çalışmalarında büyük mesafeler kaydettik. Aslında bu tür çalışmalarda sonuçlar elbette ki hemen alınamayacaktır. Bu çalışmaların başına geçirdiğim Arkeolog Ercan Çokbankir'in katkılarıyla epey mesafe kat etmiş olsakta sizlerinde katkıları bu çalışmaları derinleştirecektir.

Gaziemir kent Müzesi ve Arşivi için, 1856 yılında açılan İzmir-Aydın tren hattının 1876 yılında yapılan bağlantısı ile açılan Seydiköy tren istasyonu (124 yıllık binası) restore edilerek farklı bir amaçla sizlere hizmet vermek için hazırlanmaktadır. Bu anlamlı binanın böyle bir amaçla sizlerle ve kentimize vereceği kültür hizmetinde sizlerin katkısı ile daha da anlamlı olacağı düşüncesindeyim.

Gaziemir Kent Müzesi ve Arşivi'nin kentimizin gelişiminde ve kültür hayatında bir ilk adım olması dileğiyle.

Halil İbrahim Şenol
Makine Mühendisi
Gaziemir Belediye Başkanı

GİRİŞ

Seydiköy genellikle Rumeli'den 1924 yılında göçen Balkan kökenli kişilerin kurduğu bir yerleşim olarak bilinir. Aslında tam tersidir. Seydiköy'ün kuruluş yılı bazı kayıtlarda M.Ö. VI. yüzyıl olarak şöyle geçer. M.Ö VI yüzyılda Smyrna Lidyalıların saldırısına uğrar. Bu yıllarda yine Perslerin saldırılarıyla şehir zaten harap olmuş, halk savaşlardan bunalmıştır. İşte bu yıllarda Lidya Kralı Alyattes İzmir'i çok kan dökerek ele geçirir. Halk çareyi kaçmakta bulur. Buca, Seydiköy, Pınarbaşı ve Bornova bu yıllarda savaşlardan kaçan Smyrnalıların tarafından kurulur.

Roma dönemi yanında Bizans dönemine ait belgelere Nikos Kararas'ın "To Sebntikiōi" adlı kitabında rastlanır. Seydiköy'de bulunmuş miladi yıllara ait iki lahit ve kitabeden Nikos Kararas bahseder. Bu eserlerin 10.09.1922 tarihine kadar Seydiköy'deki Evangeliki Okulu bahçesinde bulunduğu kayıtlar da vardır. Daha sonraları müzeye kaldırılmış olmalıdır. Çünkü c yıllarda İzmir Arkeoloji Müzesi'ne gelen eserlerin bir arkeolog tarafından envanterinin çıkarılmasının söz konusu olacağı sanılmamaktadır.

Osmanlı kayıtlarında, Osmanlı dönemi öncesine ait bir kayıt yoktur Nikos Kararas Seydiköy=Sevdiköy adlı kitabında Seydiköy isminin geçirdiği evreleri şöyle anlatır. "Sedikui, Sevdiköi, Sewdi-Keui, Sedi-Keui, Sediccuil Sedeauai, Cediccuil, Sedikueu, Sevedikeui, Sediköe ve Seydiköy" olarak çeşitli yayınlarda geçtiğinden bahseder.

Aydınoğlu ve Osmanlı döneminde önemli bir Türk yerleşim olan Seydiköy=Gaziemir her iki dönemde de önemini muhafaza etmiştir.

Osmanlı dönemiyle ilgili bilgileri ve Osmanlının Levantenlere tanıdığı hakları, **“XVII. ve XVIII yüzyılda Osmanlı-Hollanda Siyasi ve Ekonomik İlişkileri”** adlı doktora tezinden alarak sizlere sunuyoruz. Bu doktora çalışmasını kendi bilgilerimizi de ekleyerek o yılların Osmanlı, İzmir ve Seydiköy tarihini aydınlığa çıkaracağını umuyoruz. **“Seydiköy’lü Hollandalılar”** adını verdiğimiz bu eserde okuyacağınız gibi Avrupalı Levantenlerin genellikle İzmir ve Seydiköy’de yoğun bir yerleşimine ve yaşantısına sahne olmuştur. Bu süreçlerdeki Hollanda, Danimarka ve İngiltere konsolosları zaman-zaman Seydiköyde oturmuştur.

Danimarka Konsolosu Van Lennep ve İngiliz Konsolosu Crowley dönemlerinde de bu ülke konsolosları Seydiköy’ü tercih etmişlerdir.

O yıllarda İzmir-Seydiköy’de yaşamış Hoschpied ve Van Lennep ailelerinin yaşantıları yanında, ellerinde bulunan bir resim ve gravür koleksiyonu ile ilgili bilgileri içermektedir.

Seydiköy, XVIII. yüzyıldan itibaren ise genellikle adalardan ve Kıta Yunanistan’dan çalışmak için gelen Yunanlı göçmenlerin akınına uğramıştır. Bu yıllarda çoğunluk Türk nüfustadır. Sistemli bir şekilde Türklerden ve daha sonraları yerleşen Hollandalılardan satın alınan topraklar nedeniyle çoğunluk Yunanlılara geçer. 1881 yılında kurulacak belediye teşkilatında, 1922 yılına kadar belediye başkanı Yunanlılardan seçilecektir. Mahalli idareler yasasına göre halkın oyuyla seçilen belediye başkanı Yunanlılardan olurken, Devleti temsil eden nahiye müdürleri ise Merkezi Osmanlı Hükümeti (1880’den sonra) tarafından atanıyordu.

Somut olarak yürütülen Tarih ve Kültür mirası çalışmalarımızın yanında kentlilik bilincini yaymak ve kazandırma uğraşlarımız içinde hazırladığımız bu eser Osmanlı Tarihindeki Levantenlerle ilgili bilgiler yanında Seydiköy tarihini ortaya çıkarması bakımından ilginç olduğu kanısındayım.

Kentlilik bilincinin yaratılması için Gaziemir Belediyesi tarihinde ilk kez bu tip çalışmaları teşvik eden, Gaziemir tarihi ve kentlilik bilinci çalışmalarımıza büyük destek ve katkı koyan, Gaziemir Belediye Başkanı Halil İbrahim Şenol’a sonsuz teşekkürlerimizle bu çalışmaları devam ettirmesini diliyoruz.

(Bu çalışmalarda eserin Hollandacadan çevirisindeki katkılarından dolayı Sevdije Er’e ve Kapadokya Tekstil firmasına ve genel Müdürü Üzeyir Adıgüzel’e teşekkürü borç biliriz.) ****

Ercan Çokbankir
Arkeolog

SEYDİKÖY'LÜ HOLLANDALILAR

Levanten kelimesi, 1579 yılında Osmanlı Sultanının verdiği ayrıcalıklı haklarla ve 1581 yılında İngiltere Kraliçesi I.Elizabeth tarafından verilen özel izinle kurulan İngiliz “**Levant**” (Kelime anlamı Şark-Doğu idi.) şirketinden geliyordu. Zaman içinde İzmir’de yaşayan Frenk asıllı tüm yabancıların “**İzmirleşmesi**” yani “**Müslüman olmayan yabancılara**” verilen addır. “**Levant**” kelime anlamı olarak ‘Güneşin Doğduğu Yer’ yani medeniyetin, zenginliğin olduğu yer anlamında da kullanılmıştır. Kimine göre Ege’dir. Kimine göre de Ege, Yunanistan ve Beyrut çevrelerini içine alan bölgedir.

Nikos Kararas Seydiköy adlı kitabında, yazımızın giriş kısmında değindiğimiz gibi, Seydiköylü Yunanlı aileleri anlatırken Seydiköy’de yaşayan Hollandalı ailelere o da değinmiştir. Konumuzun giriş kısmında bahsettiğimiz gibi, Seydiköy’de Roma dönemine ait tarihi eserler bulunmuştur. Bu da kent tarihini aydınlatmamıza yardımcı olmaktadır. Bu ifadelerden de anlaşılacağı gibi Seydiköy=Gaziemir tarihi miladi yıllardan daha önceye kadar inmektedir. Nikos Kararas kitabında Bizans döneminde de Seydiköy’deki yaşamın kesintisiz devam ettiğini belirtir.

Helenistik, Roma ve Bizans dönemlerinde Seydiköy’de yaşam olduğunu öğrendikten sonra 1080 yılından sonra İzmir civarında Türklerin egemen olmaya başladığı dönemdir. Bu yılların etkili Türk beylerinden Emir Çaka Bey İzmir civarı yanında Ege Adaları yanında egemenliğini Batı Trakya’ya kadar yaymıştır.

İzmir tarihinde özel bir yeri olan ve o yılların meşhur Türk Beyi Emir Çaka Bey çok güzel Yunancası ile Bizans sarayının gözdesi olmuştur. Onunla ilgili yeri gelmişken biraz bilgi vermek isterim. 1080 yıllarında Bizans komutanlarından Alexandros Kabalikos’a “**deneyimsizliğinin kurbanı olarak esir düşmüş**” veya Türkler tarafından Bizans için söylenen “**Bizans Entrikalarının**” kurbanı olduğu kayıtlarda geçer. Onun çok iyi bir yönetici, komutan olduğunu anlayanlar, onu esir alarak Bizans İmparatoru Botaniates’e armağan ederler. İlginç özellikleri, yetenekleri ve beceresiyle İmparatorun kısa zamanda gözüne girer, o yıllarda Türklerle iyi geçinen Bizans İmparatoru, Emir Çaka Beyi Protonobilissimos (en soyluların birincisi) sanıyla ödüllendirir. Onu değerli armağanlara gark eder. İşte bu yıllarda Rumca’yı kusursuz konuşacak kadar güzel öğrenir. Tam bu yıllarda imparatorluktan düşen Botaniates’in yerine İmparator Alexios Komnenos tahta çıkar. Emir Çaka Beyden çekinen Alexios Komnenos onun firar etmek istemesini görmemezliğe gelir. Emir Çaka Bey bu olanakları terk ederek İzmir’e gelir. Yanında herhangi bir Türk aşiretinin desteği olmadığı halde Bizans’ın baskısından ve vergilerinden yılmış olan İzmir halkının desteğini arkasına alarak Venediklileri ve Frenkleri İzmir’den kovar. Kurduğu donanma ile Ege Denizinde, Adalarda ve Batı Trakya boylarında fetihlerde bulunur. Peçenek baskısı ile başı dertte olan Bizans’ı köşeye sıkıştırarak egemenliğini bu bölgelerde de yürütür. Bir ara Batı Trakya’da da fetihler yapar. Halkın sevgilisi olur. Bir ara Bizans İmparatoru olmayı kafasına koyarsa da bundan sonraları vazgeçer. Onun o yıllardaki tek hedefinin İstanbul’u almak olduğu yakınları tarafından iddia edilir.

1080 yıllarından itibaren İzmir’de görülen Türk Beyleri yanında 1308 yılına kadar bölgeye egemen olan başka Türk Beyleri varlıklarını pek hissettiremezler. Diğer Anadolu Türk Beylikleri gibi İzmir ve civarında da 1308 yılında Aydınolu Beyliğı kurulur. Kurucuları Mehmet Bey, o yıllarda komşusuları olan Germiyan Oğullarında subaşığı görevinde bulunuyordu. Germiyan Oğulları Beyliğı gibi o da Aydın Oğlu Beyliğini kurmuştur. Bizans’dan aldığı bu topraklar üzerinde Ödemiş-Birgi’yi merkez yaparak, bir devlet kurar. Ardından Ödemiş, Sultanhisar ve İzmir’i de topraklarına katar. Ayasuluğ’da (Selçuk) Aydınoluğullarının ilk donanmasını kurarak Emir Çaka Beyle başlayan Ege Adalarında ve Batı Trakya’daki Türk egemenliğini devam ettirir.

Mehmed Bey’in 1334’te ölümü üzerine beyliğin başına oğlu Gazi Umur Bey geçer. Gazi Umur Bey’de babası ve Emir Çaka Bey gibi Selçuk ve İzmir’de tersaneler kurar. Denizlere egemen olmayı kafasına koyan Gazi Umur Bey donanmasını güçlendirdi. Ege Adaları yanında Rumeliye kadar akınlar düzenler. Gazi Umur Bey’de, Emir Çaka Bey gibi egemenliğini Rumeli topraklarına kadar yayar. Gazi Umur Bey’in bu akınlarından rahatsız olan Ceneviz ve Rodos şövalyeleri birleşerek Gazi Umur Beyin bu yayılmacı politikasına bir dur demek isterler. Bu nedenle oluşturdukları Birleşik Haçlı donanmasıyla 1344’te İzmir’i ele geçirirler ve Aydınolu Gazi Umur Bey bu savaşta donanmasını kaybeder.

Aydınoluğulları, Gazi Umur Bey’in 1348’de ölmesinden sonra eski gücünü yitirir. Denizdeki egemenliğini kaybeden Aydınoluğulları karadan da Osmanlılar’a karşı koyamayarak egemenliklerini yavaş-yavaş kaybederler. Aydınolu İsa Bey, 1390’da topraklarını Osmanlı Sultanı Yıldırım Bayezid’e bırakarak Tire’de oturmayı kabul eder.

1402 yılında Osmanlı ile Ankara yakınlarında “Ankara Savaşı”nda Yıldırım Bayezid’i yenen Timur Aydınoluğullarına eski topraklarını geri verir. Beyliğı eline geçiren Cüneyd Bey idaresinde Aydınoluğulları bir müddet daha egemenliğini devam ettirir. Fakat nedense Cüneyd Bey Osmanlı Devleti aleyhinde diğer beyliklerle beraber problem olmaya başlar. Osmanlı’ya karşı bu tip faaliyetlerini diğer beyliklerle birleştirerek, Osmanlıyı yıkıcı faaliyetlere karışan Aydınoluğulları Beyleri özellikle Fetret Devri’nde değişik şehzadelerin ayak oyunlarına alet olurlar. Düzmece Mustafa isyanlarında önemli rol oynayarak, kendi sonunu hazırlar. Bu yıllarda bölge Şeyh Bedreddin’in üssü olacak, Şeyh Bedreddin felsefesini ve öğretilerini müridlerine yayacaktır. Üni Ege kıyılarından öte daha sonraları Rumeliye geçerek oralarda örgütlenerek kendine yeni müridler bulacaktır. Bu yıllarda Şeyh Bedreddin’e destek veren İzmirolu Cüneyd Bey Seferihisar-Doğanbey kalesinde yakalanarak hem kendisi hem de ailesi öldürölür. Böylece 1426’da Aydınoluğulları Beyliğı toprakları II. Murad tarafından kesin olarak Osmanlı Devletine ilhak edilmiş olur.

Biz konumuza dönerek Seydiköy ile bilgileri inceleyelim. Aydınoluğulları döneminde önemli bir yerleşim merkezi olmaya devam edecektir. Seydiköy, Aydınolu döneminde Gazi Umur Beyin komutanlarından Seyd-i Mükremüddin’den Seydiköy ismini alarak, bu adı 1960 yıllarına kadar onurla kullanmıştır.

Yine Kadife Kale’de yaptırılan İzmir Kadısı Ahmed oğlu İlyas Ağa Camii’nin 708 (1292 yıl) vakfiyesi olarak Seydiköy’deki bademliklerden elde edilen gelirlerden 200 akçe buraya harcanır ifadesi geçmektedir.

Yine bu yıllarda Seydiköy Aydınoglu Beyi Gazi Umur Bey’in vakfiyesi olmuştur. Aydınogulları dönemi beylerinden, Gazi Umur Bey’in vakfiyesi olan bu yöreye de Gazi Emir ismi verilmiştir. Gazi Emir günümüzde eski Seydiköy yerleşiminin yaklaşık bir kilometre kuzeyindeki eski tren istasyonu bölgesi civarındır.

Mübahat S. Kütükoğlu ise bu yıllarda, adı Emrezli olarak geçen Aktepe Emrez yerleşiminin isminin ilk yıllarda Gazi Emir olarak anıldığını, daha sonraları ise yukarda belirttiğimiz gibi Seydiköy’ün yaklaşık bir kilometre kuzeyindeki yerleşime Gazi Emir isminin verildiği kayıtlarda geçmektedir.

Osmanlı döneminde de Gazi Emir, Aydınoglu dönemindeki önemini devam ettirmiştir. XV. ve XVI yüzyıllarda İzmir Türk nüfusunun yaklaşık 27.000 olduğu dönemlerde 820 nüfusla dönemin önemli bir karyesi(köyü) olarak adı sıkça geçmektedir.

1528 yıllarında İzmir Dizdarı Hasan Ağa’nın yaptırdığı bir cami ve çeşmesi vardır. Kanuni devri vakıf tahrir defterindeki yazılış sırası da bunu doğrulamaktadır. Başlangıç kısmı bulunmayan kayıtlarda köyü takiben **“Der Karye-i Seydi İzmir Dizdarı Hasan Ağa bir cami bünyad edip.....”** ifadelerinin geçtiği kayıtlara rastlamaktayız.

Bu yıllardan sonra Seydiköy ile ilgili tarihi bilgileri, İzmir’i ziyaret eden gezginlerden öğreniyoruz. Şimdi konumuz olan Seydiköy’de yaşamış olan Hollandalı Levantenleri inceleyelim.

Bu seyahatnamelerde İngiliz, Hollanda ve Danimarka konsoloslarının Seydiköy’de ikamet ettikleri ve seçkin misafirlerini kendi evlerinde ağırlamaktan gurur duyduklarını okuyoruz. Seydiköy o yıllardan itibaren, günümüze kadar olan süreçte gerek yeşili, gerekse temiz havasıyla yaşanacak bir merkez olarak kalmıştır. O yılların Seydiköy’ünü gözümüz önüne getirirsek, okuduğumuz belgelerde de bunu görmek mümkündür, Seydiköy’deki yeşil alanların %75 civarında olduğu anlaşılır. Günümüzde dahi %55 oranındaki yeşil ve ormanıyla İzmir’in en yeşil alanıdır. Şimdi yabancı bir gezginin kitabından Seydiköy ile ilgili bilgileri okuyalım. **“Sevdiköy “Aşk Köyü” İzmir’in 16 km. cenubundadır. Zulamı a’sar arasından hakikatleri bulup çıkarmakta çok mahir olan Mösyö Silaars hakiki bir İzmiirliden buranın hakiki ismini öğrenmeye tenezzül etseydi, Ne Seydiköy Sevdiköy olurdu, ne de kendisi bunun Aşkköyü manasına geldiğini anlayıp tercüme etmek için yorulurdu. Biz tercümemizde köyün hakiki ismini kullanacağız. Binaenalnyn eserin aslını göstermek için biraz yukarıda yazdığımız Sevdiköy’ü siz lütfen Seydiköy okuyunuz.”**

Mösyö De Lamartine’de 1830 yılında yazdığı **“Yeni Şarka Seyahatname”** de Seydiköy İzmir’in Saint Cloud’si veya Fatainebleau’su gibidir diyor ve şöyle tarif ediyor. **“Bu köy İzmir’den iki fersah mesafede ormanlarla meştur**

dağların eteğinde ve bağlarla bahçeler arasında güzel bir yerdir. Rum olan ahalisi çok çalışkan ve sebze yetiştirmekte çok mahirdirler. Burada gördüğümüz bağların İtalya ve Burgonya bağlarından aşağı kalır bir yeri yoktur. Yemiş ağaçları ile mutarra ve kuvvetli suların içinden geçtiği nefis bahçeler arasındaki sayfiyeler yaz mevsiminde İzmir'in İngiliz, Fransız, Hollandalı Rum ve Ermeni zengin ailelerinin istirahatgahlarını teşkil etmektedir. Smyrnalılar 400 sene memleketlerinin harabeleri etrafındaki köylerde ikamet ettiklerini teminen beyan ediyorlar. Aglebi ihtimal o zamanlar Smyrna muhacirleri şehrin yanındaki ovanın en güzel kısmını teşkil edip bugün Smyrna ağnyasının sayfiyeleri bulunan güzel bahçelerle mutarra Burnuva, Narağacı ormanlarının letafeti ile müstehir Narlıköy, münbit arazisi ve latif zeytinleriyle meşhur Hacılar, soğuk ve berrak membaları ile şöretişar Pınarbaşı, Kuşbakışı latif manzaralı Kokluca, cennetasa Buca ve güzel zarif ve müzehher dağlarıyla muhat Sevdiköy karyelerinde ikamet etmekteydiler.” diyen Lamartine, İzmir banliyölerini anlatmaya şöyle devam eder. “Smyrna'nın etrafındaki bu köyler isimlerini değiştirmiş olmakla beraber ekseriyetle kurunu kakadimede bedbaht İzmir'in en güzel kısmını teşkil etmelerini mucip olan iptidai güzelliklerini muhafaza etmişlerdir.” Lamartine Seydiköy'ü iki kez ziyaret etmiştir. Bu ziyaretler bazı kayıtlarda Osmanlı Sultanı'nın Aydın civarında Lamartine'ye hediye edeceği bir çiftlik nedeniyle olduğu sanılırsa da aslında Homeros sevdalısı Lamartine'in ozanın yaşadığı yerleri ziyaret amacıyla geldiği zannedilmektedir.

Limaens Charles, 1750 yılında, İzmir'in banliyöleri içinde Seydiköy'ün çok ünlü olduğunu anlatır. ”Zamanın büyük botanik bilimcisi M.Sherard'ın Seydiköy'e yerleşmesiyle pek ünlü olmuştu.” Yine Choiseul Gouffier 1776 yılında “Şunu söylemeliyim ki, Avrupa'nın büyük bir kısmının birbirini boğazladığı, Parislilerin kentlerinden uzaklaşamadıkları bir dönemde, İzmir'in kentsel yöreleri vardı. Seydiköy (Sevdiköy, Sevgiköyü), Bornova, Buca ve Karşıyaka uygarlığın, gönencin, güvenliğin özgürlüğün ve sanatın simgeleri olarak görüyorum. Buraları, nice zamandır İzmirililerin mutluluğunu oluşturan konaklama yerleriydi.” diye bahseder. Bu yıllarda huzur arayan Avrupalıların tercihleri Batı Anadolu kıyıları içinde İzmir ve civarı oluyordu.

Seydiköy ile ilgili bir başka anı ise şöyledir. ”1753 yılının 7 Mayıs günü İngiliz papaz Bay Brown ve diğer dostlarıyla birlikte İngiliz konsolosluğunun bize tahsis ettiği atlara binerek Sevdiköy'e gittik. Kalenin çevresinden geçerek Buca'yı sol tarafımızda bıraktık. Sevdiköy civarında çok zeytin ağacı olduğundan dolayı burası sanki yağ köyü. Sevdiköy çok kötü bir durumda ve burada yaşayan köylüler büyük bir yoksulluk içinde, ayrıca köydeki zengin evleri servilik ve zeytinlikler içindedir. Sevdiköy'de sayfiye evi olan İngiliz konsolosu Bay Crowley bizleri Bay Van Lennep'in çok büyük olmayan ama altı odasının yanı sıra büyük bir oval salonu bulunan şirin sayfiye evine götürdü. Daha sonra Bay Death'in evine uğradık. Bay Death'in evi Sevdiköy'ün en güzel evi. Ev birkaç kemer üzerine kurulmuş ve yaklaşık 10.000 kuruşa mal olmuş” Bu satırlar Mr. Stephan Schulz adlı gezginin İzmir hatıratından alınmıştır. Okuduğumuz gibi çoğunluğu Hollandalı aileler yanında Seydiköy'de İngiliz ve Fransız ailelere de rastlanmaktadır.

İzmirli Levantenlerle ilgili diğerk bir kitapta da "Bir gün Bayan PAULİNE, Hollanda konsolosu Lennep'in yeğeni Kont Hoschpie'den bir davet almıştır. Kont. Buca'ya 1 saat uzaklıkta Hollandalı zenginlerin yoğun olarak yerleştiği Sevdiköy deki evinde parti verecekti. Pauline ile birçok genç ve güzel kadın ve kız iyi eğitilmiş eşekler üzerinde yola çıkmışlardı. Mersin, okalıptüs ağaçlarının palamut meşelerinin ve zakkumların arasından tümseklerle çevrili şirin ve verimli topraklardan geçmişlerdi. Manzara gerçekten görülmeye değerkdi. Renklerin cümbüşünü yaşayarak Sevdiköy'e ulaşırlar ve doya doya eğlenirler. Bu güzel partiden ayrılmak üzereyken eve gelen zaptiyelerden dolayı bir sıkıntı yaşansa da bu parti hoşça geçer." diye anlatılmaktadır.

İlhan Pınar '17. ve 19. yüzyılda Gezginler' kitabının 114. sayfasında "Meles Çayı, Buca ve Seydiköy ve şehrin suyunu taşıyan kemerlerde ayrı bir güzellikteydi. Yol üzerinde önce gümrük emininin konağının yanından, daha sonrada sahip olduğu birçok sayfiye evinin yanından geçtik Konak dıştan görüldüğü kadarıyla İstanbul'daki yalılarla boy ölçüşecek güzellikteydi. Güneşin batışıyla birlikte Hollanda Konsolosu Baron Hoschepied'in Seydiköy'deki evine girmek üzereydik. Hoschepied ailesi ve Van Lennep gibi akrabalarından oluşan birkaç İngiliz ailesi Seydiköy'ün Frenk sakinlerini oluşturuyordu. İzmir çevresindeki yerleşimler içinde kuşku yok ki en güzeli Seydiköy. Fakat o kadar kötü bir suyu vardı ki, birkaç gün içinde herkes hasta oldu. Ev çok büyük bir bahçenin içinde, bahçede yürüyüş yolları, doğuda bilinmeyen bir zevki tattırıyordu. Seydiköy'ün çevresinde de gezilebilecek şirin yerler vardı. Fakat en güzel yer, Damlacık Pınarı'ydı. Bir başka akşam Lennep'lerin evinde toplandık ve doyasya eğlendik. Baron Hoschepied'in evinin avlusunda, çok eski bir kabartma görmüştüm. Burada yer alan eski silah kabartmaları çok ilgimi çekmişti. Seydiköy'e giderken de yolun iki tarafında bulunan iki lahit dikkatimi çekmişti. Bay Roubau bana antik ve numismatikle ilgilenen Mikuli Logiotato adlı Kandiyalı birisinin adresini vermişti. Ben de bugünkü yerleşim yerlerinden bazılarının antik dönem adlarını öğrenmek ve oralandaki kalıntılar hakkında bilgi almak amacıyla onu ziyarete gittim. Fakat pek fazla bilgisi yoktu, sadece coğrafik bilgiler verdi.15 Temmuz sabahı da misafirperver ev sahibimizden ve iki şirin ve güzel kızından ayrılarak şehre döndük." Nikos Kararas Seydiköy adlı kitabında, yazımızın başında da bahsettiğimiz gibi bu eserlere değinmiştir. Konumuzun giriş kısmında bahsettiğimiz gibi, Seydiköy'de Roma dönemine ait tarihi eserler bulunduğu, gezginlerin eserlerinde de belirtilmektedir.

İlhan Pınar aynı kitabın 59. sayfasında Angelicus Maria Myller'in İzmir'i 1726 yılları notları arasında yine Madam Hoschepie'den bahseden satırlar şöyledir. "İzmir'de bulunduğum sırada Hollandalıların Konsolosu önceki konsolosun oğluydu. Ölen konsolosun dul eşi İzmirliiler arasında 'Madam Hollanda' olarak anılan yaşlı bir kadındı. Çok akıllı ve amazonvari bir kahraman olan bu kadın, iyi yaşamı ilginç ve erdemlilik anlayışı ile on dil bilmesiyle Türkler arasında da ünlenmişti. Herkese akıl ve öğüt veren birisiydi. Bu insanlardan sadece İzmir'de değil İstanbul'da bile bahsediliyordu." Yine aynı eserin 118 sayfasında Richard Robert Madden 1825 yılı anılarında, Kont Louis Auguste Forbin 1817 yılı Hollanda Konsolosluğu yapan aynı zamanda İzmir'in en zengin Bankerlerinden Kont Hoschepied'in Seydiköy'deki bahçesi Avrupa'daki emsallerini anımsatan güzellikle bir eve sahipti. Kontun çok ilginç bir de ailesi vardı.

Bir başka gezinde bu olayı daha değişik bir şekilde şöyle anlatmaktadır. “Kont Hoshpie bizi kapıda tek başına karşıladı. Sahibi olduğu sanat yapıtlarını göstermek ve bunlar üzerindeki bilgisini anlatmaktan büyük zevk alıyordu. Nefis pasta ve şerbetlerin bulunduğu masaya geçmiştik. Aynı anda dışardan silah sesleri kulağımıza geldi. İçeriye Türk zaptiyeler girdi. Evin görkeminden dolayı yüzlerinden saklayamadıkları utangaçlıkla evi bahçeyi aramak için izin istiyorlardı. Bir süredir güvenlik sorunu olan çevrede biraz önceki soygun sırasında bir Yahudi’nin öldürüldüğünü ve katillerin kaçtıklarını, bu yüzden evi arayacaklarını söylediler Müslümanlar kendilerine sunulan şerbeti içtikten sonra evi aramaya başladılar Yüzlerinde korku ifadesi vardı. Kendilerini tehlikeye atmaktan çekindikleri için gürültü yapıyorlardı. Tabii zaptiyeler kimseyi bulamadılar.” Bu bölümlerde hakkında bilgi sahibi olduğumuz Madam Hoshpied ile ilgili bilgileri ilerdeki satırlarda okuyacaksınız. Hoshpied ailesi 17. yüzyıldan yani 1600 yılların başından itibaren İzmir yakınındaki Seydiköy’de yaşıyordu. Aile tarafından yazılan bir kitapta belirtildiğine göre Daniel de Hoshpied karısıyla Seydiköy’de tam bir hanedan hayatı yaşamışlardı. Madama Han lakabıyla anılan Hoshpied, bu bölgenin kudretli bir kraliçesiydi. Bir keresinde bir köylü madama gösterilmesi beklenen hürmeti göstermemiştii. Buna çok kızan Madam derhal İzmir’e gelerek zamanın valisine şikayette bulunmuştu. Seydiköy’e döndüğünde bu kişiyi kapısında asılı olarak bulmuştu. Bu olayın doğrusunu “**Madama Han**”ın ve Van Lennep ailelerin anılarının ve geçmişinin anlatıldığı “**Seydiköylü Hollandılar**” kısmında okuyacaksınız.

Hoshpied ailesinden Barones Clara Hoshpied’ye de “**Madama Han**” lakabı takılmıştı. Bu bayan o kadar faal ve çalışkan bir bayan idi ki: Frenk mahallesinde 300 kişilik bir tiyatro binası oluşturmuştu. Burada sanat gösterileri yaptırmıştır. 1824 yılında yeniden faaliyete geçen Amatör Oyuncular Tiyatrosunu himayesine almıştır. İzmir, Buca ve Seydiköy’de tiyatrolar oynanmasını sağlamıştır. Daniel De Hoshpied 1720-1790 yılları arasında yaşamıştı. Konsolos De Hoshpied’in oğlu idi. Jacques De Hoshpied adında bir oğlu Anette diye bir kızı vardı. Jacques De Hoshpied de İzmir’de Hollanda konsolosluğu yapmıştı.

Bu şekilde Hoshpied ailesinin İzmir’deki yaşamlarında 1920 yıllarına kadar gelmiş oluyoruz. Anılarını okuduğumuz Madam Hoshpied ailesi o dönemlerde Seydiköy’ün sembol ismiydi.

Hala günümüzde İzmir’de yaşayan Giraud (Çiro) ailesi Bomova’da yaşamıştır. Ailenin fertlerinden Carolin, Vehbi Koç’un torunu Mustafa Koç’la evlenmiştir.

Cumaovası’nda çiftlikleri olan Von Heemstra ailesi de 1920 yıllarına kadar bu bölgede yaşamış sembol isimlerdendir. Von Heemstra yüzyılımızın meşhur aktristlerinden Andrey Hepburn’un da dedesidir.

Yine Hollanda konsolosu Van Lennep’in Seydiköy’deki evine ünlü misafirler gelir, konuk olurlardı. 19 yüzyılın ilk yarısında İzmir’i ziyaret olan çok ünlü bir kişide ünlü Fransız yazarı Lamartine’dir. Lamartine’nin Seydiköy’ü bu ikinci ziyareti bir dergide şu şekilde anlatılmaktadır. İstanbul’dan

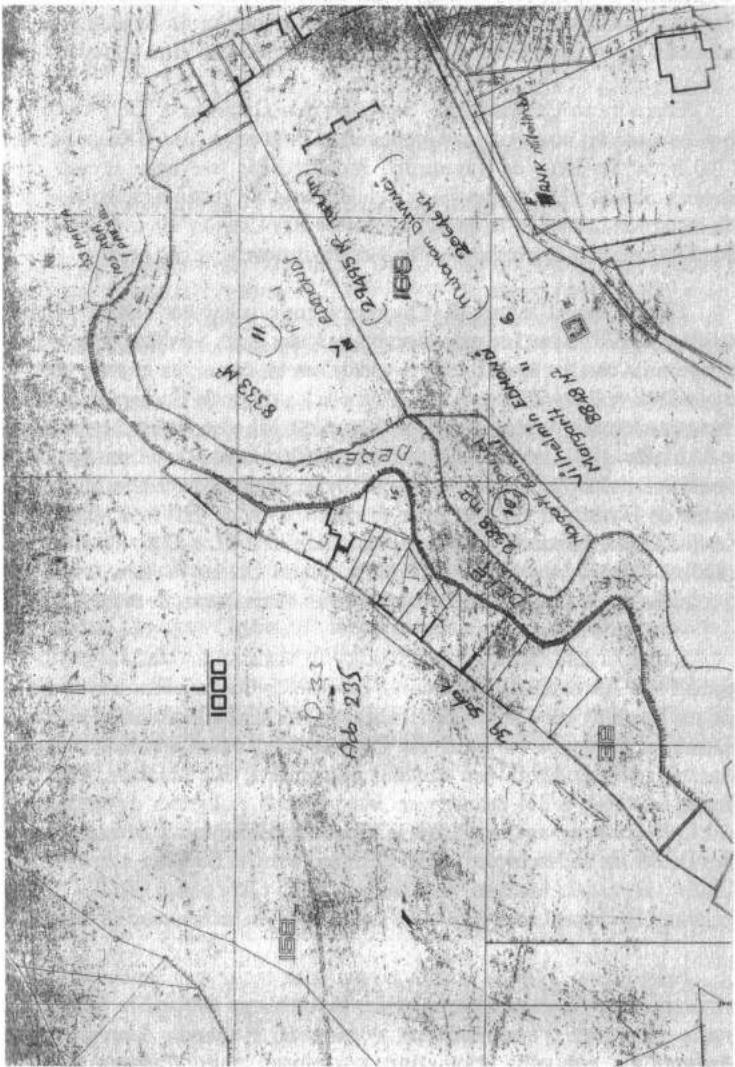
“Oriente” gemisiyle hareket eden Lamartine, 7 Temmuz 1850 günü İzmir’e geldi. Kentimizin büyük tüccarlarından M.Courturier, yanında M.Ledoux, M.Guillois, M. Guys ve M.Salzani olduğu halde kendisine Fransız kolonisi adına hoş geldin demek üzere gemiye çıktılar. Lamartine, İzmir’de uzun süre kalma niyetinde olmadığından, kendisine mümkün olan en kısa zamanda gerekli devaleri hazırlamalarını bu beylerden rica etti.

M.A. Pagy’nin anlatımına göre Lamartine o akşam yemeği, M.Couturier’nin Kuyumcuoğlu (eski Hoschpied) pasajındaki evinde yiyecekti. Lamartine’nin çevre gezisi yaklaşık bir hafta sürmüştür. Tire Bayındır, Efes gibi köy ve kentleri ziyaret etmiştir. Şairin Danimarka konsolosu M.Van Lennep’in evinde misafir edildiği, gezisi İzmir yakınındaki Seydiköy’ü de içine almıştır. Lamartine bu ikinci Seydiköy ziyareti ile ilgili düşüncelerini şöyle anlatmıştır; “Etrafı meyve bahçeleriyle çevrili, gürül-gürül sularla sulanan çok sayıdaki kır evleri yaz boyunca İngiliz, Fransız, Hollandalı, Rum, Ermeni olan İzmirli ailelere bir sığınak, huzur canlılık veriyor” demiştir. Van Lennep ailesinden alınan bilgiye göre oraya vardığı akşam şair bahçedeki kuyuya yaslanmış, uzun-uzun hayranlıkla testilerini doldurmaya gelen genç kızları seyretmiştir.

Daha öncede birkaç kez kaydedildiği gibi Seydiköy daha 17. yüzyıl sonlarında İngiliz ve Hollanda konsolosluklarının yanı sıra pek çok yabancı tacirin yazlık ve kışlıklarının bulunduğu güzel bir köy olarak ünlenmişti. 19 yüzyılın ilk yarısında İzmir çevresindeki yazlık alanlarda tüm eğlencenin yemek içmek ve karşılıklı ziyaretten ibaret kaldığı zannedilmektedir. Zaman-zaman (örneğin 1829 yaz aylarında olduğu gibi) buralarda bir takım kültürel ve sanatsal etkinliklerinde sürdürülmekte olduğunu anlıyoruz. Bu yıla ait örnek olarak aşağıya aktardığımız iki gazete haberi bu konuda aydınlatıcı bilgiler vermektedir. Bu haberlerden birincisine göre o yaz Buca amatörler topluluğu tiyatrosu (Theatre des Amateurs de Boudja) Seydiköy’de başarılı temsiller sergilemişlerdir. İkinci haberde ise şöyle yazar: “İzmir kent halkının tümünün (Türkler, Rumlar ve Levantenler ile kentte bulunan yabancılar) ortak bir gezi, eğlence ve dinlenme yeri Kervan Köprüsü (Tepecik) olmuştur. İzmir’i anlatan gezi notları içinde bu alandan söz etmeyen yok gibidir. Yine bu notlar içinde özellikle yabancı uyruklularla, kente gelen yabancıların ve yerleşik Levantenlerin eğlenme ve dinlenmeleri söz konusu olduğu zaman akla kent çevresindeki Buca, Bornova ve Seydiköy gelmektedir. Buralar 19. yüzyılın ilk yarısı içinde varlıklı ailelerin yazlık köşklerinin bulunduğu yerler olarak anılmaktadır.

Bu banliyölerin sürekli olarak iskan edilmesi, ancak ulaşım olanaklarının iyileştiği ve özellikle demir yolu bağlantılarının sağlandığı 1876 yılından sonra daha da artmıştır. 1876 yılı Aralık ayında işletmeye açılan Gaziemir-Seydiköy bağlantısını, Seydiköy’lü zengin Rum Fotiyadis (Seydiköy’lü Rum Zenginlerden) ve Purser aileleri (Aydın Demiryolları Genel Müdürü) hattın yapımında masrafları karşıladıkları için imtiyaz hakkını da almışlardı. 1907 yılının Ekim ayında 6.000 lira karşılığında imtiyaz hakkı, adı geçen bu kişilerden, Aydın Demiryolu Şirketince devir alınmıştı. Bu şirket daha sonraları tamamıyla Türklerin eline geçecektir.”

Bu yıllarda Osmanlının borçlarına karşılık kurulan Duyun-ü Umumiye teşkilatının Seydiköy’de şubesi bulunması ilginçtir. Bu teşkilatın başında Ali Raşit Efendi ve Mehmet Arif Efendi görevli idiler 1896 senesinde bu teşkilatın dışında Reji idaresinin de kurulmuş olduğunu görüyoruz. Edmondi Efendi’nin yanında iki memurdan oluşan bir teşkilatı vardır. Edmondi Efendi’nin 1922 yılında Seydiköy’den ayrıldığı zannedilmektedir. Edmondi Efendi Hocephied ailesinden gelmektedir. Onlara ait bu yıllardan gelen tapu kayıtları belgeleri elimizde bulunmaktadır. **“Seydiköylü Hollandalılar”** kısmında okuyup tanık olacağınız gibi Hocephied ailesine ait evin bulunduğu kısım bu tapu kayıtlarında da görülmektedir.

İzmir'in en eski ve köklü Levanten ailelerinden Alex Baltazzi bir konferansında Seydiköy'ün eski sakinlerinden şöyle bahseder. "17.yy.dan itibaren pek çok tüccar Avrupa'dan İzmir'e ticaret yapmak için geldi. 1660'dan önce gelenler Hollandalılardı, onları Fransız ve İngiliz tüccarlar izledi (B.Slaars – Etude sur Smyrne, 1868).

1678'de 72 kişilik bir kabileyle Efes'e gitmekte olan Hollandalı Corneille Le Brun Seydiköy'den geçti ve buranın güzel bir yerleşim olduğu, konsolosların yazlık evlerinin burada olduğu ve burada av keyfi yaptıkları dikkatini çekti. İngiliz arkeolog Richard Pococke 1739 yılında Seydiköy'de Avrupalıların yazlık evleri olduğundan söz eder. 1668–1688 yılları arasında Hollanda'nın İzmir konsolosu olan Jacob van Dam'ın da Seydiköy'de bir evi vardı. Bu ev daha sonra de Hocheppedler tarafından satın alınmıştır."

Engin-Ercan Çokbankır'ın "Seydiköy'den Gaziemir'e" adlı kitabında, aynı zamanda bir botanikçi olan İngiltere'nin İzmir konsolosu William Sherard 1700'lerde Seydiköy'de yaşamıştır. Protestan bir misyoner seyyah olan Stephan Schulz 1753'de Seydiköy'e geldi, servi ve zeytin ağaçlarından çok etkilendi; van Lennepler'in, İngiliz konsolosu Bay Crawlay'nin evlerini ve Bay Death'in kemerler üzerine inşa edilmiş evini ziyaret etti ve çok beğendi.

1764'te İngiliz seyyah R. Chandler İzmir'e geldiğinde şehirde vebayla karşılaştı. İngiliz tüccar Lee ona salgın bitene kadar gidip, Seydiköy'de kalmasını tavsiye etti. Chandler üç ay kaldığı Seydiköy'den bir camisi, bir çeşmesi olan, az sayıda Türk ve Rum nüfusun olduğu, Hollanda konsolosu de Hochepped ile tüccar Fremaux ailelerinin yaşadığı küçük bir köy olarak söz eder. De Hochepped Ailesi ve İki Madam 1760'lardan itibaren de Hochepped'ler Hollanda'nın İzmir konsolosu olan Daniel de Hochepped'le birlikte Seydiköy'de yaşamaya başladılar. Macar kont Daniel de Hochepped 1727'de İzmir'de doğdu, 1796'da yine aynı yerde öldü. Kendisi Daniel Alexander de Hochepped (İzmir, d.1689, ö.1759) ile Catherine Elisabeth Fremaux'nun çocuğuydu. 1763'te Jacques Dunant ve Anna Arlaud'nun kızı, İngiliz tüccar Samuel Crawley'nin dulu olan Marie Dunant ile evlendi.

Kararas'a göre, Marie meşhur Seydiköylü Madama'dır. Madama büyük bir kişilikti ve 27 Kasım 1807'de öldü. (as is related in the excellent translation of Kararas book, by our contributor...) Fakat de Hochepped Madamaları hakkında gizemli bir durum, bir karışıklık var. Çünkü oldukça erken dönemde başka bir Madama'nın yaşadığına dair kanıtlar bulunmakta. Bu Madama, Clara de Hochepped (1662-1733) muhtemelen İskoç kökenli Hollandalı diplomat ailesi olan Colyerler'den olan Clara, 1688-1723 arasında Hollanda'nın İzmir konsolosu olan Daniel Jan de Hochepped (1657-1723)'in karısıydı. Bu Clara Aziz Polycarp Kilisesi yakınındaki Madama Hanı'na adını veren Clara olmalı. Bu han 18. yy. başlarında Hochepped ailesi tarafından Constantine Amira'dan satın alınmıştır.

Ekim-Kasım 1726'da İzmir'i ziyaret eden bir seyyah (muhtemelen bir misyoner) olan Angelicus Maria Myller bir Madama Holland'ın varlığından ısrarla söz eder. "İzmir'deyken gördüğüm Hollanda konsolosu ilk Madama'nın oğluydu; vefat etmiş konsolosun dulu Madama Holland

olarak biliniyordu. Yaşlı fakat zekiymi, bir Amazon kahramanıydı. Yaşam şekli ve on dil bilmesi onu Türkler arasında da ünlü yapmıştı. Herkese yol gösterirdi; sadece İzmir’de değil, İstanbul’da da kendisinden saygıyla bahsedilirdi. Clara’nın kocası Daniel Jan konsolostu ve 1723’te öldü. Clara 1726’da 64 yaş civarındaydı ve 1733’te ölecekti”.

Daha sonra ikinci bir ‘Madama’ geldi. Bu Marie de Hochepped (1726–1801) idi. İlk Madama ile ikincisi arasındaki 8–10 dil bilmek gibi benzerlikler hiç de şaşırtıcı değildi: Bırakalım efsaneler yaşasın! Pek çok eski ailenin kayda değer kişilikleri ve uzun ömürlülükleriyle yaşlı hanımlarından bir saygı ve hayranlık göstergesi olarak Madama diye söz edilirdi.

İzmir’deki yabancı toplumunun üst tabakası Pazar günleri Hocheppedler’in Seydiköy’deki evlerine gelirlerdi. Burada tenis oynar, öğleden sonra adet olduğu üzere çay içerlerdi. Seydiköy’de Fremaux’nun mülkünü satın alan Daniel de Hochepped’in yanı sıra Macar kontu, Hollanda konsolosu olan oğlu Jacques da yaşadı. Jacques’ın karısı 1854’te Seydiköy’de ölen David van Lennep’in kızı olan Sara Petronella’ydı. Sıra dışı bir karakter olan oğulları Frederic Pierre (1812-1869) Seydiköy’de öldü.

Kararas’a göre, Kont Edmond ve Helen Elisabeth Giraud’nun oğulları olan Jacques Gerard de Hochepped (İzmir 1839 – Seydiköy 1887)’in ilk karısı Elisabeth (Elise Caroline) Pavlo Omirou 1868’de Seydiköy’de öldü ve Jacques daha sonra Henriette van Lennep ile evlendi.

Edmond Jacob Paul de Hochepped 1890’da Maria Wissing ile Seydiköy’de evlendi. Daniel Jacob Edmond de Hochepped 1891’de Seydiköy’de doğdu. 1922’ye kadar kalan son de Hochepped, 1902’de Seydiköy’de doğan Hollanda konsolos yardımcısı Jacob Edmond’dur. (Hochepped ailesinin Seydiköy’de çiftlikleri de vardı.)

Pek çok seyyah ve kişilik de Hochepped ailesine konuk olmuştur. Örneğin, kontes Pauline Nostitz 1835’te yaptığı ziyarette portrelere ve diğer değerli tablolarla hayran olmuştur. Yanındaki hanımlarla beraberle eşek sırtında geri dönen kontes Danimarka konsolosu Bay de Jongh’un güzel kızından bahseder. 1836 yılında İzmir’de hem Hocheppedler’i hem de van Lennep’leri ziyaret eden Seyyah Gotthilf Heinrich von Schubert, bu iki ailenin konukseverliklerinden ve cömertliklerinden övgüyle bahseder ve geçen yüzyılın ilk yarısında iki ailenin de pek çok Avusturyalı ve Macar aileyi koruduklarını (muhtemelen savaş kölelerini satın alarak) ve bu örnek davranışları nedeniyle baron unvanı aldıklarını ekler.

Van Lennep Ailesi

Benim Bornova makalemde adı geçen diğer bir büyük eski aristokrat Hollandalı aile Van Lennep’lerdir. David George van Lennep 1712’de Amsterdam’da doğdu, 1731’de İzmir’e geldi ve Seydiköy’de bir kır evi satın aldı. Kendisi Hollanda ticaret istasyonunun baş tüccarı ve Hollanda’nın İzmir konsolosuydu. Johan Justinus ve Johanna Maria de la Fontaine’nin kızı olan Anna Maria Leidstar (İstanbul 1734 – İzmir 1802) ile evlendi. Catharina (Anna) van Lennep (kızlık soyadı, de Hochepped) 1767’de İzmir’de doğdu, 13

Haziran 1867'de Seydiköy'de öldü. Kont Daniel ve Marie Dunant'ın kızları ve Gerhard von Heidenstam'ın dul eşi olan Catharina meşhur tüccar ve Hollanda başkonsolosu Jacob van Lennep (İzmir, 1769-1855) ile evlendi.

Helen Suson van Lennep Pieter van Lennep ile (İzmir, 1778-1824) ile Conrad Schütz ve Sarah Carwley'nin kızı olan ve 14 Kasım 1874'de ölen Henriette Helene'nin kızlarıydı.

Van Lennep'ler tanınmış tüccarlardı, Hollanda ve başka ülkelerin konsolosu olarak görev yapıyorlardı ve Seydiköy'ün 13 km. güneyinde bulunan Malkacık'ta (şimdiki Bulgurca) büyük çiftlikleri (16,000 akre), tütün ve diğer ürünlerin yetiştirildiği tarlaları vardı.

Pieter Charles van Lennep'in karısı olan ve 20 Ağustos 1886'da ölen Evelyne Maud van Lennep (kızlık soyadı Ogilvy) 17 Haziran 1868'te Malkacık'ta doğdu. Bu köyde doğan bir başka aile üyesi, İsveç ve Norveç konsolosu, aynı zamanda tütün üreticisi olan Charles David van Lennep'tir. Ölümünden sonra, oğulları tarlayı devraldılar. 30 Ağustos 1869'da Malkacık'ta doğan Cyril Charles van Lennep 1891'den 1889'a kadar çiftçiliğe devam etti. Diğer oğlan, 1857'de İzmir'de doğan Oscar Charles Yunanistan'a gittiği 1922 tarihine kadar Malkacık çiftliğini yönetti. Gertrude Bell 1902'de çiftliği ziyaret etti.

Bilgi alışverişi yapma zevkini yaşadığım, Hollanda'da yaşayan torunlardan biri olan Bay Henrick van Lennep son derece ayrıntılı ve ilginç bir rapor yazdı: van Lennep'lerin Soyağacı – İzmir Kolu ve sağladığı tüm bilgi için kendisine minnettarım.

Van Lennep'in Seydiköy'deki evlerine pek çok seyyah ve önemli kişilik konuk oldular. Van Lennep'lerin soyağacında söz edilen, adı geçenlerin yanı sıra (örneğin, korgeneral Comte Mathieu Dumas), eklemem gerekir ki van Lennep'lerin evi 27 odalıydı ve yazar Willy Sperco'ya göre (Lamartine et son Domaine en Asie Mineure) Lamartine, karısı ve yol arkadaşları sonradan hayata geçirilemeyen bir proje için padişah tarafından verilen Tire'deki Burgazova Baltazzi çiftliğinden dönerken van Lennep'lerin konduğu oldular.

Sperco şöyle yazar: “Un membre de cette grande famille (van Lenneps) établie a Smyrna depuis des siècles, rapporte que le soir de son arrivée, le poète s'était accoudé sur la margelle du puits situé près de la maison et qu'il avait contemplé plein d'admiration les jeunes filles du village qui y venaient plonger leurs cruches”. [“Yüzyıllar önce İzmir'e yerleşen bu büyük ailenin bir üyesi (van Lenneps) şöyle aktardı: Vardığı akşam şair evin yanı başındaki çeşmenin kaldırım taşına oturdu ve testilerini doldurmak için oraya gelen köyün genç kızlarını hayranlıkla seyre daldı.”]

Ayrıca, Lamartine'nin Seydiköy'ü Paris civarındaki Saint-Cloud ve Fontainebleau ile karşılaştırdığı söylenir. Bir zaman sonra the Lamartine Fonde de Pouvoir üyesi bay Charles Rolland Tire Burgazova çiftliğine giderken van Lennep'lerin evine konuk oldu. Rolland kitabı ‘La Turquie Contemporaine

-Hommes et Choses-Etudes sur l'Orient (1854)'te bu ziyareti şairane vurgularla hatırlar: "*Nous atteignimes Seydiköy vers la nuit tombante, l'aieule centenaire des familles Guys et van Lennep a fastueusement accueilli notre cavalcade dans la villa, moitié chateau, moitié forteresse, d'ou elle voit se repandre sur le sol d'Asie la race Neerlandaise dont elle est souche. Le lendemain nous arrivions à Akchameshed*" (Seydiköy'e gün kavuşurken vardık. Asya toprağında yayılan, üyesi olduğu Hollanda ırkını yöneten Guylar'ın ve van Lennep'ın asırlık büyükanneleri atlı birliğimizi villasındaki yarı şato yarı kaleydi, hiçbir masraftan kaçmadan ağırladı. Ertesi gün Akchameshed'e vardık.) Peki, o asırlık büyükanne kimdi? Bana öyle geliyor ki o, Jacob van Lennep (1769-1867)'in karısı olan Catharina (Anna) van Lennep (İzmir, 1767- Seydiköy, 1867) idi. Fakat, kanıtım yok. İzmirli bir Fransız aile olan Fransız Guys ailesi de Hocheppedler ve van Lennep'lerle ilişkilidir, kökleri Marsilya'ya dayanır ve muhtemelen bir seyyah-yazar Pierre Augustin Guys'ün torunları olmaktadırlar ('Voyage Litteraire de la Grece, vd. 1771').

Bazı Başka Sakinler:

Kararas'ın yazdığına göre ismini bilmediğimiz bir Yunan ile evli olan Jan Jacob Cobbe Seydiköy'ün diğer bir sakiniydi. Britanyalı Isaac Morrier (1750-1817) ve bir Van Lennep olan karısı Elisabeth Clara'nın Seydiköy'de evleri vardı. 1790 civarında Hollanda Konsolosluğu katipliği yapan Conrad Schütz de Seydiköy'de yaşadı. (Wilmann Seydiköy'deki Foscolo mülkünün önceki sahibidir.)

Baron van Heemstra'nın Oğlananası köyü yakınında bir çiftliği vardı. Ticarete ve diğer faaliyetleriyle tanınmış Keun ailesi. Wissing adlı aile de 1759'da İzmir'e gelen Hollandalı tüccarlardı ve 1922'ye kadar Seydiköy'de kaldılar. Britanya'nın İzmir konsolos yardımcısı Nathaniel Werry'nin karısı Caroline Werry 1877'de Seydiköy'de öldü.

Jonkheer Willem A. Mock (1865 Lisse doğumlu)'un Seydiköy'ün biraz dışında, 'Bounaraki' denilen ve bir haydut tarafından 16 Kasım 1912'de öldürüldüğü yerde bir fabrikası, bir evi ve bir yel değirmeni vardı. Karısı Esther Laura Gustav van Lennep ile Mathilde Keun'un kızıydı. Çocukları Hermine (1903) ve Willem (1905) Seydiköy'de doğdular.

1826 civarında Seydiköy'de İstanbul'dan gelen tüccar Arlaud ailesinin yaşamakta olduğunu görüyoruz. Eulalie Arlaud İsveç Konsolosu Richard van Lennep ile Adele Marie von Heidenstam'ın kızıydı ve 1909'da Seydiköy'de öldü.

Auguste Arlaud (İstanbul 1813- Marsilya 1865) ve bir van Lennep olan karısı Eulalie'nin Journal de Symme gazetesinin editörlüğünün yanı sıra, uzun yıllar İzmir Evanjelik Okulu'nda Fransızca öğretmenliği yapan, meşhur 'Grammaire Arlaud'nun ortak yazarı olan Alfred adında bir oğulları vardı. Henriette van Lennep ile evliydi. Kararas'a göre, Alfred 8 Haziran 1846'da Seydiköy'de doğdu, 1922'ye kadar orada kaldı ve 1927'de Nice'de öldü. 1922'ye kadar İtalyan Paulo Caffiero'dan başka, Ermeni Elmasyan ailesi de Seydiköy'de yaşadı." Alex Baltazzi Seydiköy'de yaşayan Levanten ailelerden bahseder.

Üçüncü kuşak bir Seydiköylü olarak yaptığımız bu araştırmaları gelecek nesillere taşıyabilmek için bir Seydiköy Gaziemir arşivi çalışması içinde topladığımız bilgileri sizlere aktarmak istedik. Seydiköy tarih boyu tüm kayıtlarda, günümüzde olduğu gibi yaşanacak bir kent olarak geçmiştir. Bu bizler için gerçekten bir övünç kaynağıdır. Seydiköy tarihi üzerine yaptığımız araştırmalarda karşımıza çıkan bazı bilgileri, makaleler haline getirmiştik. Bu makalelerden birisi dünya edebiyatında ve dünya klasikleri arasında yeri her zaman ilk sıralarda olan **"İlyada"** ve **"Odysseia"** destanlarının yazarı Homeros bize göre Bornova'da değil Gaziemir'de doğmuş olmalıdır. Yine Seydiköy'e ismini vermiş Seyd-i Mükremüddün'ün mezarı, Emir Sultan haziresinde değil, Gaziemir'dedir. Seyd-i Mükremüddin hazretleri sadece Türklerin değil bölge Hristiyanlarının da ziyaretgahı olarak ün salmıştı. Seydiköylü bilhassa Ortodoks Yunanlı ve Rumlar tarafından da ziyaret edilmiş ve anısına türbenin olduğu yerde Agios İoannis Theologos Kilisesi 1790 yılında Patrik 5. Grigorios tarafından inşa edilmişti. Kendisi 1785-1797 yılları arasında İzmir Metropolitisi olarak görev almıştır. 1849'da İzmir Metropolitisi Athanasios tarafından hizmete açıldı. 1864'te Seydiköylü zengin Yunanlılardan Anastasios Fotiadis tarafından restore edilip büyütüldü bir kilise yaptırılmıştır.

Osmanlı kayıtlarında İzmir'i incelerken göreceğiniz gibi en büyük ve önemli yerleşim Seydiköy'dür. Bu konular üzerine yayımladığımız makaleleri de Seydiköy=Gaziemir üzerine yaptığımız diğer araştırmalarda bulabilirsiniz.

Seydiköy'de yaşayan Hollanda kolonisi üzerine Yunanca yayımlardan Maritsa Spryou **"Vatanım, Sevdam Seydiköy"** adlı kitabında, İzmirli Levantenlerden Alex Baltazi ailesiyle ilgili şu bilgilere verir. Alexi Baltatzi ailesinin bazı fertleri de Seydiköy'de ikamet ettiklerinden bahseder. Osmanlı Bankası'nın kurucuları arasında olan bu aile İzmir'in sayılı varlıklı ailelerinden olup o yıllarda dara (zora) düşmüşler. Dara düşen Baltatzi ailesinin Seydiköy'e bağlı olan Oğlananası civarındaki bir çiftliğini Mısır'da Suveyş Kanalı'nın müteahhitliğini yapıp zenginleşen Fotiyadi ailesi satın almıştır. Satın alma olayı adı geçen kitapta şöyle anlatılır. **"Seydiköylü yakınlarının sözlerini haklı bulan Dimitris 1872'de İzmir'e geri döndü. Oğlu Aleko o zaman 2 yaşındaydı. İzmir'e vardıklarında Dimitris'in ilk yaptığı iş gidip eski patronu Baltatzi'yi ziyaret etmektir. Baltatzi'nin işleri yolunda gitmiyordu ve serveti günden güne azalıyordu. Artık tek sahip olduğu Menderes'teki (Cumaovası) arsası ve borç batağından kurtulmak için satılığa çıkardığı 80.000 dönümlük Haydarlı çiftliği idi. Satılık çiftliği de Dimitris satın aldı. Dimitris daha sonra İzmir'in merkezinde büyük bir ev inşa ettirdi. Ev felakete kadar İzmir'in en büyük evlerinden biriydi. Çok geçmeden daha rahat olan ikinci bir eve sahip oldu. İlk evi ise "Kraimer" tarafından kiralanıp otele dönüştürüldü. Kısa süre sonra otel İzmir'in en lüks ve en tanınmış oteli haline geldi."**

Seydiköylü eski Yunanlı yazar Maritsa Spryou kitabında Hollandalı ailelerden devamla şöyle bahseder. **"Köy Formozi Deresi tarafından ikiye bölünüyordu. Üç farklı köprü ise köyü tekrar birleştiriyordu. Köprü'nün birisi Foskolu kardeşlere aitti. Kilisenin yanında idi. İkincisi Riba üçüncüsü**

İse Spanu ve Karada'ya ait idi. Birçok kuyunun yanı sıra üç büyük çeşmede köyde vardı. Çeşmelerden bir Parokaku'nun evinin dışında idi. Günümüzde hala ayakta kalmayı başarmıştır. Ayrıca bir kesimhane, üç değirmen, üç zeytin değirmeni vardı. Değirmenlerden biri Hollandalı Gulielmo Mok'a ait idi. Bu değirmeni daha sonra Mok'un Un Fabrikası'nın yanında yaşayan (evleri olan) Karistianu ailesi satın aldı." Bu bahsedilen un fabrikası günümüzde tamamen yıkılmış olduğundan bu kitaptaki anlatımda Yeşil Mahallede Yıldırım Ailesine ait arsalar içinde bir yerde olduğu zannedilmektedir. Yine Hollandalılara ait evlerin genellikle Yeşil Mahallede olduğu çeşitli yayınlardan anlaşılmaktadır. 2010 yılında Yeşil Mahallede Gacaner Ailesine (Afazozlar Lakaplı,eski Belediye Başkanlarından Halil Tan'ın ve büyükannemin de ağabeyi olur.) ait arsada yapılan inşaatta temel hafriyatı esnasında çıkan gümüş paralara (Hollanda Dolarına) rastlanmıştır. Hafriyat esnasında bulunan bu gümüş Hollanda Dolan 1808 yılına tarihlenmiştir. Yine bu yayınlarda Hollanda kolonisi ile ilgili şu bilgilere rastladık. **"Kafalanı Meydanı üstünde etrafında Frenkların ve Hollandalıların evleri bulunan Plakudi-meydanı bulunmaktaydı. Burdaki 40 sokak hala korunmaktadır. Sevdiköy'de oldukça fazla yabancı büyükelçi ve Avrupalı yaşamakta idi. Özellikle Hollandalılar. Ayrıca birçok varlıklı Yunanlılar bir sürü çocuğu ve güzel hanımları ile birbirinden gösterişli konaklarda yaşamaktaydılar."** İfadesiyle Yeşil Mahalledeki Hollandalılara ait yerleşimden bahsedilir.

De Hochepieds ⁶ ve iki Madamas

1760 yıllarında Hochepieds ailesi İzmir'de yaşamış olup,Hollanda Konsolosluğu yapan aile fertleri Seydiköy yaşamıştır. Kont de Hochepied 1727 yılında İzmir'de doğmuş ve 1796 yılında ölmüştür. O Daniel Alexander de Hochepied (yine İzmir doğumlu olup 1689-1759) ve Catherine Elisabeth Fremaux adlı iki çocuğu oldu.

Kararas göre, O 1763 Marie Dunant Jacques Dunant ve Anna Arlaud kızı ve İngiliz tüccarın dul, Samuel Crawley evli Z.

Marie Seydiköy meşhur Madama idi. Mükemmel içinde ilgili olarak o harika bir karakter olduğunu çeviri Kararas 'kitabının, bizim katkıda Achilleas Chatziconstantinou ve Madama tarafından 27 Kasım 1801 yılında öldü. Ancak oldukça eski bir dönemde Daniel Oca başka Madama, Colyer'in doğan Clara de Hochepied (1662-1733) (İskoç kökenli olasılıkla Hollandalı diplomatlar) karısı vardı deliller vardır gibi de bazı gizem ve kafa karışıklığı "Madamas" Hochepied var 1688 den 1723 İzmir Hollanda Konsolosu de Hochepied (1657-1723). Bu Clara Madama Han kim sonra biri olmalıdır 8 ve Smyrna (St Polycarp Kilisesi yakın) adı verildi. Bu XVIII yüzyılın başında bizim Chian göreceli Konstantin Amira gelen Hochepieds tarafından satın alındı.

Bir gezgin 9 Ekim (büyük ihtimalle bir misyoner) Angelicus Maria Myller-Kasım 1726 ziyaretler İzmir Ben Smyrna iken Hollanda Konsolosu önceki oğludur", bir "Madama Hollanda" varlığını vurgulamaktadır: Geç Konsolosu dul "Madama Hollanda" olarak biliniyordu. O, bir Amazon kahramanı eski ama çok zeki idi. Onun yaşam tarzı, o on dil biliyor olması, Türkler arasında da onu ünlü yaptı. O herkes için iyi bir tavsiye vermek değil, sadece İzmir'de, ancak İstanbul'da çok onu "hakkında ilgili konuştu. Aslında Clara Daniel Jan kocası Konsolosu oldu ve 1723 yılında öldü. 1726 yılında Clara + / yaş edildi - 64 ve o 1733 yılında ölü.

Daha sonra ikinci bir "Madam" vardı. Kararas Hochepieds 1760 civarında Seydiköy yaşadığını bahseder Dunant doğan Marie de Hochepied (1726-1801), I, Kararas anekdotlar kahraman inanıyorum. Tabii ki, onların karakter benzerlikleri, 8/10 dilde sürprizler biraz bilmek gerek: ama Efsaneleri yaşasın! Bu antik ailelerin pek çoğu "Madam" ile saygı ve hayranlık bir işareti olarak çağırılacak şayan ve uzun ömürlü olan yaşlı bayanlar vardı. Aile bu kalımsal için de ihtilaflar Madamas mit rağmen oldukça sıkı olarak ona şitem etmek için pek çok şey olmasına rağmen Boudja mayın bir teyze böyle denirdi.

Smyrna yabancı toplumun yüksek düzeyde Hochepieds evine Seydiköy için Pazar günleri geldi. Orada tenis oynadı ve özel olduğu gibi öğleden sonra onlar çay aldı.

Daniel de yanında Seydiköy olarak, Fremaux malı satın kim Hochepped oğlu Jacques, eşi 1854 yılında Seydiköy öldü David George van Lennep, Sara Petronella kızını Holland, bir Hochepped Konsolosu de Macar Kont yaşadı. Onların oğlu Frederic Pierre (1812-1869)'da 1869 yılında Seydiköy ölen bir eksantrik oldu.

Daha sonra 1868 yılında Seydiköy yılında Kararas göre, Kont Edmond olan ve ilk eşi Elisabeth (Elise Caroline) Pavlo Omirou öldü Helen Elisabeth Giraud, oğlu ve o yeniden evli Henriette van Lennep - Jacques Gerard de Hochepped (Seydiköy 1887 İzmir 1839).

Edmond Jacob Paul Kont de 1890 Maria Wissing yılında Seydiköy evlendi Hochepped. Daniel Jacob Edmond de Hochepped 1891 yılında Seydiköy doğdu.

Geçen de 1922 Edmond Jacob, 1902 yılında Seydiköy doğdu Hollanda, yardımcısı Konsolos yaşına kadar orada bulunanlar Hochepped. De Seydiköy adresinden de sahip çiftlikler Hochepped.

Birçok gezginler ve kişilikleri gibi kontes Pauline Nostitz olarak Hochepped evin konuk oldular 10 1835 yılında portre ve diğer değerli boyalar hayran kim. O ve ona eşlik eden bayanlar geri eşek gitti ve o Danimarka Bay de Jongh Konsolosu güzel kızı bahseder. Gezinin Gotthilf Heinrich von Schubert 11 İzmir'de 1836 yılında de Hochepped ve van Lenneps hem de ziyaret etti ve onların misafirperverliği ve geçen yüzyılın ilk yarısında her iki aile sayesinde Avusturya ve Macar ailelerin bir sürü kaydedilir (muhtemelen savaş köle satın alma) ve de sözlerine ekledi cömertlik övdü Bu örnek eylem onlar Baron unvanı aldı.

Van Lenneps

Başka büyük ve eski aristokrat Hollandalı ailem Bornova makalede de belirttiği gibi, David George van Lennep 1712 yılında Amsterdam'da doğdu, 1731 yılında İzmir'e geldi ve Seydiköy bir ülke ev sahibi. O Hollandalı ticaret istasyonu ve Smyrna Hollandalı milletin Konsolosu baş tüccardı. O Anna Maria Leidstar evli 12 (İstanbul 1734 - İzmir 1702) Johan Justinus ve Johanna Maria de La Fontaine kızı. Onlar 13 çocuğu vardı. Jacob, Richard, aşağıda belirtilen Pieter üçü vardır.

Catharina (Anna) van Lennep kızlık de Hochepped (1767 İzmir doğumlu) Seydiköy olarak 13 Haziran 1867 tarihinde öldü ve o Kont Daniel ve Marie Dunant kızı ve Gerhard von Heidenstam dul oldu 13. O bilinen Jacob van Lennep (İzmir 1769-1855) tüccar ve Hollanda'da genel Konsolosu karısıydı.

Helen Suson van Lennep, Pieter van Lennep (İzmir 1778-1824) ve Conrad Schütz ve Sarah Crawley Henriette Helene kızı kız olan 14 Kasım 1874 tarihinde Seydiköy öldü.

Van Lenneps önde gelen tüccar ve Hollanda ve diğer ülkelerin Konsoloslar olarak kabul fonksiyonları vardı ve ayrıca büyük çiftliklerin (16.000 dönüm), Malcajik (şimdi Bulgarca) 13 km tütün ve diğer ürünlerin tarlaları sahipleri idi. Seydiköy güneye.

Ayrıca Evelyne Maud van Lennep kızlık Ogilvy, 20 Ağustos 1886 tarihinde öldü Pieter van Lennep Charles ve eşi, 17 Haziran 1868'de Malcajik doğdu. Bu köyde doğan bir başka aile üyesi İsveç ve Norveç, tütün ekici Charles David van Lennep Konsolosu oldu. Ölümünden sonra oğulları çiftlik hallettim. 1869 Agu 30 Malcajik doğumlu Cyril Charles Ogilvy van Lennep 1898 yılına kadar 1.891 oradan bir çiftçi olmaya devam etti.

O Yunanistan için ayrıldığında diğer oğlu Oscar Charles (1857 İzmir doğumlu) 1922 yılına kadar Malcajik çiftlik uygulandı. Gertrude Bell, 1902 yılında çiftlik (ziyaret günlük girişi).

Ben bilgi alışverişi zevk olmuştur kiminle Hollanda'da yaşayan soyundan gelen Sayın Henrick van Lennep, çok detaylı ve ilginç bir rapor yazmıştır van Lenneps Şecere Smyrna şube he was tüm bilgi ve onu zorunda kalıyorum sağlayabiliyoruz.

Birçok gezginler ve kişilikleri van Lennep en Seydiköy evinin konuk oldular. Bahsi geçen ve van Lenneps gibi bir şecere citated bunun dışında. Korgeneral Comte Mathieu Dumas, ben bu 27 oda van Lennep evi (her odada üç normal olanlar kadar büyük olması) ve 1850 yılında yazar Willy Sperco (Lamartine et son Domaine en Asie Mineure) Lamartine göre o ekleyebilirsiniz, şair Burgazova Baltazzi çiftliği ziyaret eden Tire dönen eşi ve yoldaşları bir gerçekleştirmiş proje için Sultan tarafından kendisine izin 14 Sayın van Lennep ne konuk oldular. Sperco bahseder:

"Un membre de cette grande famille (van Lenneps) établie Bir Smyrna depuis des siecles, rapporte que le soir de oğlu Arrivee, le POETE s'etait accoudé sur la margelle du Puits situé Prés de la maison et qu'il avait contemplé plein d 'hayranlık les jeunes filles du köy qui y venaient plonger leurs cruches". [Smyrna yüzyıllar önce kurulan bu büyük ailenin bir üyesi (van Lenneps), onun varış akşam, şair de evin yakınında bulunan bir taş üzerine oturdu ve o hayranlık dolu öngörülen olduğunu yönündeki haberleri kendi testiler atılmak için geldi köyün genç kız].

Ayrıca Lamartine Saint-Cloud ve Fontainebleau bu kadar Paris çevresi için köye göre söylenir. Bir süre sonra Fondé de pouvoir Lamartine üyesi, Sayın Charles Rolland, bir Burgazova çiftliğine Tire giderken van Lennep evinde Seydiköy durdu. Hommes et choses - - onun kitabı "La Turquie Contemporaine yılında Rolland Etudes sur l'Orient (1854) şiirsel vurgu bir sürü ile bu ziyareti şöyle anlatıyor:

"Nous atteignons Seydiköy vers la nuit tombante, l'aieule Centenaire des familles Guys et van Lennep bir fastueusement accueilli notre süvari alayı dans la villa, moitié şato moitié forteresse, d'ou elle Voit se repandre sur le sol d'Asie la yarış Neerlandaise bişi elle est souche. Le lendemain nous arrivions à "Akchameshed 15. Biz akşam sonbahar doğru Seydiköy ulaştı [Guys and van Lennep ailesinin yüzüncü büyükannesi, villa Lahitteki o Asya zemin Hollandalı yarış yayılmasını gözetir yarı kale, yarı kale, bizim süvari alayı ağırladı diye bir üyesidir. Ertesi gün Akchameshed geldi]

Kim bu aieule Centenaire [yüzüncü büyükannesi] oldu? Jacob van Lennep (1769-1855) ile de Hoche pied eşi doğan-Ben Catharina (Anna) van Lennep (Seydiköy 1867 İzmir 1767) inanmak enclined ediyorum ama kanıtım yok. Aile Guys, Marsilya ve kökenleri ile de Hoche pied/Van Lenneps ilgili İzmir'de bir Fransız aile, muhtemelen bir gezgin olan bir atadan-yazar Pierre Augustin Guys (Voyage Litteraire'de de la, Yunanistan'ın, 1771 vb).

Diğer Bazı Inhabitants

Seydiköy adresinde mukim Diğer Hollanda vatandaşı bir Rum olan evli olarak anılan Jan Jacob Cobbe vardı ama biz adını habersizdir Kararas yazar. İngiliz Isaac Morier 16 (1750-1817) ve eşi Elisabeth Clara doğumlu van Lennep Seydiköy bir ev vardı. 1790 civarında Hollanda Konsolosluğu Sekreteri oldu Conrad Schütz, ayrıca Seydiköy yaşadı. Wilkmann 17 Seydiköy yılında Foscolo gayrimenkul önceki sahibinin kim olduğunu.

Baron van Heemstra Oğlanesi, yakındaki köyde bir çiftlik sahibi. Keun ile tanınmış bir ailenin 18 ticaret ve diğer faaliyetlere. Wissing denilen ailesi de 1759 öncesi İzmir'e geldi ve 1922 yılına kadar Seydiköy kaldı Hollandalı tüccarlar vardı. Smyrna, Nathaniel Werry, Caroline F. Werry İngiliz Konsolos Vekili eşi 1877 yılında Seydiköy öldü.

Jonkheer Willem A. Mock (1865 yılında Lisse doğumlu) bir fabrika, bir ev ve o 16 Kasım 1912 tarihinde bir eşkiya tarafından öldürülmüştür "Bounaraki" adı verilen bir yerde fırındak Seydiköy küçük bir tartışma yaşadık. Kansı Esther Laura doğumlu van Lennep (1879-1945), Gustav Richard van Lennep ve Mathilde Keun kızıydı. Onların çocukları Hermine (1903) ve Willem (1905) Seydiköy doğmuştur.

Ayrıca 1826 civarında Seydiköy yaşayan aile Arlaud edildi 19 , İstanbul tüccar bir aile. Eulalie Arlaud Richard van Lennep, İsveç ve Adele Marie von Heidenstam Konsolosu kızı olan ve 1909 yılında Seydiköy öldü.

Auguste Arlaud (İstanbul 1813, Marsilya 1865) ve eşi Eulalie van Lennep Smyrna Evangeliki Okulu'nda uzun yıllar Fransızca öğretmenisi olan Alfred adında bir oğlu vardı ve iyi bilinen "Grammaire Arlaud" eş-yazar doğdu yanı Journal de Smyrne gazetesinin editörü olarak. O Henriette van Lennep evlendi. 8 Haziran 1846 tarihinde Seydiköy (Kararas göre) doğumlu Alfred 1922 yılına kadar orada kaldı ve 1927 yılında Nice öldü. Ermeni bir ailenin Elmassian yanı sıra bir İtalyan Paulo Caffiero da 1922 Seydiköy kadar yaşadı.

Giriş

Bir şey yapmadan eve dönmek bence hoş bir şey değil. Yine de bu Sultan'ın sarayına gelen ilk Hollandalı elçilerin başına iki kez gelmiştir. 1566 ve 1569 yıllarında Willem van Oranje (1533-1584) Osmanlı İmparatorluğu ile ilk temasları kurmaya çalışmıştı, ancak başarılı olamamıştı. On yıl sonra Osmanlılar kendi istekleri üzerine bu tarafa doğru gelmişlerdi. 1579 ve 1582 yılları arasında Vezir-i Azam Sokullu Mehmet Paşa'nın (1506-1579) elçileri birkaç kez Constantinople'den Anvers'e seyahat etmişlerdir. Sultan "**düşmanın düşmanına destek**" yazıtı altında İspanya'ya karşı yapılan Hollandalı isyana mali destek sağlamaya karar vermişti. Aynı zamanda doğrudan yapılan ticari temaslar kurulmuştu. Anvers'de bir "**Türk**" deposu kurulmuştu. Ancak üç yıl sonra, 1585 yılında, Anvers'in düşüşünden sonra, Türk-Hollandalı ilişkilerinde yeni bir dönem başlamıştı. Schelde'nin kapanışı nedeniyle Kuzey ve Güney Hollanda ekonomik olarak bölünmüştü. Güney-Hollandalı tüccarlar buna müteakiben ticareti buradan devam ettirebilmek için, "**Levant'ın kubbeleri**" olarak da bilinen, Levant'ın ticari limanlarına ve etraflarına yerleşmiştir. Venedikliler, Fransızlar ve İngilizler o sıralar zaten Osmanlı İmparatorluğu ile diplomatik temaslar kurmuşlardı. Hollandalı süvariler ve tüccarlar kendilerini başka bir ulusun koruması altına aldirmekle yükümlülerdi. Bu şekilde kendilerini ya Fransızların ya da İngilizlerin koruması altına aldirmışlardır. Ancak yabancı koruma Osmanlı İmparatorluğunun etrafında bulunan açık denize kadar uzanmıyordu. Özellikle Akdeniz'de, Kuzey-Afrika sahillerin etraflarında, birçok Hollandalı ticaret gemisi Osmanlı korsanları, namıdiğer "**Barbaroslu Korsanlar**", tarafından yağmalanmıştır.¹ Birçok Hollandalı bu sıralarda savaş tutsağı olarak hapsedilmiştir. Onları serbest kılabilmek adına Parlamento iyi niyet teşvik etmek için bir imkan aramıştır. 1604 yılında, Sluis'in Maurits van Nassau (1567-1625) tarafından fethedilmesinden sonra bir imkan doğmuştu. Bu esnada bir İspanyol gale bölüğü eline düşmüştü. Gale esirlerin arasında birçok müslüman da bulunmaktaydı. Parlamento onları kefarete talep etmeksizin serbest bırakmaya karar vermiştir. Üstelik onlara 1605 yılında bir Hollandalı elçi heyetini Fas'a götüren gemilerde Kuzey-Afrika'ya ücretsiz geçiş tanınmıştır. Söz konusu olan elçi heyeti Fas'ta Hollandalıların serbest bırakılmasına sağlayamamış, ancak bu durum Constantinople'deki Türk yetkililerin dikkatini çekmiştir.

¹M. Hoenkamp-Mazgon, Palais de Hollande te Istanboel. Het ambassadegebouw en zijn bewoners sinds 1612. (Amsterdam 2002) 19-20.

Altı yıl sonra Parlamento Osmanlı filosunun Kapudan Paşası Halil Paşa'dan (1570-1629) bir mektup almıştır. Halil Paşa Osmanlılar, Fas ve Hollanda Cumhuriyeti arasında İspanya'ya karşı bir ittifak kurma niyetindeydi. ²Sultan'ın sarayı namına bu devlet yetkilisi şükranlarını surmak için Sluis'te serbest bırakılan "**Türklerin**" birkaç tanesinin ülkesine döndüklerini teyit etmiştir. Üstelik mektup ticari ilişkilerin resmen ayarlanması ve dostluğun kurulması için Constantinople'e bir büyükelçi gönderilmesi için bir davet içermekteydi. Hollandalılar artık elleri boş eve geri dönmeyecekti.³

Hollanda ve Osmanlı İmparatorluğu arasında ilk temasların kurulması ile ilgili bu kısa açıklama Hollandalıların dünyanın o bölgesine nasıl düştüklerini açıklamaktadır. Benim araştırmam Levant'a, ve özellikle Smyrna'ya, yerleşen iki Hollandalı aileye, De Hochepeid ve Van Lennep, yoğunlaşmaktadır. Daniël

Jean, ilk De Hochepped, 1678 yılında oraya ayak basmıştır. Altmış yıl sonra David George, Van Lennep ailesinin ilk ferdi, orada kısmetini bulmaya gelmiştir. Orada evlenmişlerdir, hayatlarını kurup, aileleri orada genişlemiştir. Van Lennep ve De Hochepped aileleri Smyrna'daki en önde gelen ailelerine mensuplardı. Birçok varlıklı aile gibi onlar da sanat eserlerin koleksiyonunu yapmaktalardı. Benim amacım bu ailelerin sanat koleksiyonlarının içeriklerini araştırmaktır. Yine de hemen sanat koleksiyonlarına odaklanmayacağım. Bu koleksiyonlar için bir temel oluşturup, onları bir kültürel açığa yerleştirmeye önem vermekteyim. Araştırmamda hem güncel edebiyattan hem arşiv malzemelerden yararlanacağım ve seyahat raporlarından bilgi alacağım.

Smyrna (İzmir) şehrinin geçmişi hakkında kısa bir özet ve Hollandalıların oraya nasıl yerleştikleri ile ilgili bir açıklama ilk bölümü oluşturmaktadır. Buna müteakiben amacım iki aileyi geniş bir kültürel-tarihsel bağlama yerleştirmektir. Smyrna'daki Hollandalı cemaatin genel bir tasvirini sunmaya çalışacağım. Hangi iş ile uğraşmaktalardı? Hangi şartlar altında yaşamaktalardı? Nerede yaşamaktalardı? Buna müteakiben De Hochepped ve Van Lennep ailelerin geçmişlerine daha ayrıntılı olarak odaklanacağım. Aileleri Smyrna'da yaşadıkları esnada çeşitli nesiller boyunca takip edeceğim. Bu ailelerin hangi soydan geldiklerini açıklayacağım ve onları Hollandalı cemaatin içinde konumlandırmaya çalışacağım. Aile fertlerin çoğunluğundan ve üstelik çocuklara babalarının veya dedelerinin ismini verme alışkanlığı olduğundan dolayı her iki ailenin aile kütüklerini de ekledim.⁴ Bu aile kütüklerin diğer bölümler okunduğunda işe yarayacağını tahmin ediyorum.

² A.H. de Groot, The Ottoman Empire and The Dutch Republic. A History of the Earliest Diplomatic Relations 1610 – 1630 (Leiden 1978) 81.

³ Hoenkamp-Mazgon, Palais de Hollande, 19-20.

⁴ Ailelerin aile kütükleri ayırt edilebilir ve en arka tarafta bulunmaktadır.

İkinci ve üçüncü bölümde sırasıyla De Hochepped ve Van Lennep ailesinin sanat koleksiyonları konu edilmiştir. Altta belirtilen soruları sormaktayım: Koleksiyonları hangi sanat eserlerinden oluşmaktaydı? Hangi neviye aitlerdi? Bu sanat eserleri nereden gelmekteydi? Kimin tarafından yapılmaktalardı? Neden yapılmaktalardı veya neden sanat koleksiyonuna dahil edilmişlerdi? Ve sanat eserleri şu an bulunabilirler mi? Bu soruları cevaplayabilmek için her ikisi de Lahey'in Ulusal Arşivinde bulunan De Hochepped ailesine ait arşivde ve Smyrna'nın Hollanda konsolusluğun arşivinde araştırma yaptım. Arşiv araştırması yapmak Van Lennep ailesine ait sanat koleksiyonun canlandırılması için mümkün değildi. İnternet burada bana yardımcı oldu. Bir zamanlar Smyrna'da dünyaya gelen, Van Lennep ailesinin bir ferдинin altıncı kuşaktan bir torunu ile irtibata geçtim. Bana Kanada'dan araştırmam için önemli olan aile evraklarını gönderdi.

Sonuç olarak parça araştırmalarımın neticelerini birbirleriyle kıyaslayacağım. Sanat koleksiyonların karşılıklı olarak birbirlerine nasıl bağlı olduklarını inceleyeceğim. Her iki sanat koleksiyonu arasındaki farklar ve/veya benzerlikler nedir? Onları Levant'a odaklı olan bir sanat-tarihsel bağlamda oturtmaya çalışacağım. Orada yerinde oluşup, Avrupalı sanatçılar veya onların talebeleri tarafından boyanan tabloların koleksiyon haline getirilen şaheserler burada benim kaynağımdır.

Okumaya başlamanızdan önce iki mevzuya değinmek istiyorum. Öncelikle İstanbul ve İzmir şehirlerin konum isimleri olarak sürekli Constantinopol ve Smyrna isimlerini kullanmayı tercih ettim. Arşiv kaynaklarında rastladığım şehir isimleri Constantinopol ve Smyrna olduğu için ve demek ki o esnada hakkında yazı yazdığım Avrupalı yerleşik halk arasında geçerli olan şehir isimleri oldukları için bunu yapmaktayım. İkinci olarak **“Levanthı Ticaret Yönetimi”** ve terimin ne anlama geldiğini açıklamalıyım. Araştırmamda bu organizasyondan sıklıkla bahsedilmektedir. Ulusal tekele dayalı olup, İngiliz modeline göre uyarlanan Büyük Doğu-Hindistan Şirketinden farklı olarak Levant Ticaret Venedik modeline göre tekel konumuna sahip olmayan, önemli tüccarların arasından seçilip, sekiz müdürden oluşan bir kurulun yönetimi altında bulunmaktaydı. 1625 yılında bu organizasyon Amsterdam’da kurulmuştur. Bu organizasyona özel mülkiyete ait Levant gemicilerin donanımı ve silahlanması ile ilgili aşırı yetkiler verildi. Amsterdam’da bulunan müdürlerin Osmanlı İmparatorluğu’nda büyükelçilerin ve konsolosların atanmasında önemli derecede söz hakkına sahipti.

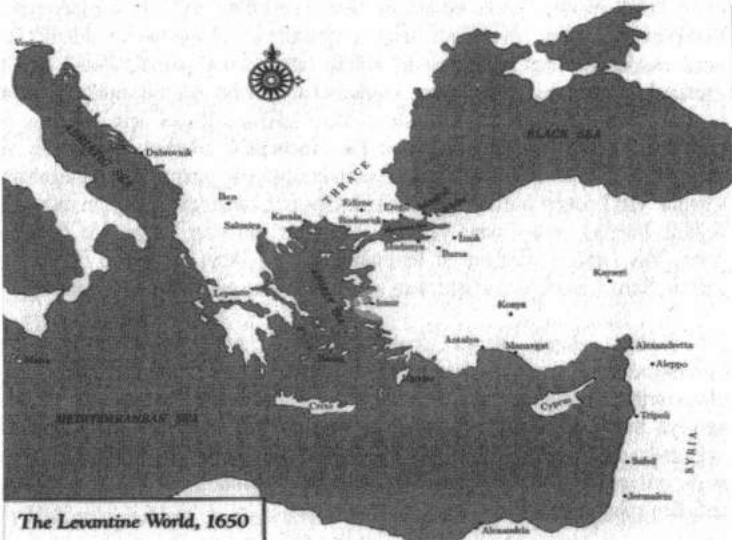
Maaşların bir kısmı da onların tarafından ödenmekteydi. **“Levanthı Ticaretin Yönetimi”**’ne ait gelirler çıkış yapan gemilerin yüküne bindirilen vergiden ibaretti.⁵ Bu kısaltmayı kullanarak araştırmamda bu organizasyona atıfta bulunacağım.

⁵ Hoenkamp-Mazgon, Palais de Hollande, 23-24.

1 Smyrna’daki Hollandalı cemaat

1.1 Osmanlı İmparatorluğu’nun en önemli ticari şehri olarak Smyrna

Smyrna, günümüzdeki İzmir, şehir ve liman olarak müsait coğrafi konumuna çok borçludur. Geniş ve iyi korunan bir koyda konumlandırılmıştır ve nehirler ve vadiler aracılığıyla kuzeye, doğuya ve güneye uzanan çok zengin bir hinterlanda bağlıdır. İzmir yaklaşık olarak Batı Anadolu kıyısının ortasında bulunmaktadır.

Resim 1

Eski Yunanlar bu yerin avantajlarını kabul edip, Smyrna adında bir yerleşim yeri kurdular. Tarih boyunca Smyrna'da çeşitli kültürler yaşamıştır ve çeşitli siyasi hükümdarlar sırayla burada hüküm sürmüştür. Milattan sonra yedinci yüzyılda şehir Araplar tarafından taarruz edilmiştir. Bundan sonra şehir tekrar Bizanslıların eline düşmüştür. Daha sonra Selçuklular Smyrna'yı fethetmiştir. 1079 yılı itibarıyla Bizanslılar tekrar şehrin yönetimini ele almışlar. Ancak bu çok uzun bir süre sürmemiştir, çünkü birkaç yıl sonra şehir kısa bir süre boyunca bu bölgede bir Türk beyliği kuran (1081-1096) Çaka Bey'in egemenliği altına girmiştir. On ikinci yüzyılın tamamı boyunca şehir tekrar Bizans yönetimi altına girmiştir.⁶

1261 yılında Smyrna Cenevizler tarafından fethedilmiştir. Bizanslı imparator Michael Palaiologos (1259-1282) şehirden vazgeçmek zorunda kalmıştır ve o esnada Smyrna bir Cenevizli ticaret kolonisi haline gelmiştir. Ancak uzun bir süre geçmeden etrafı tekrar düşmanlar sarmıştı. Öndördüncü yüzyılda Aydınoğlu hanedanının hükümdarları ve papa Clemens VI'nın (1342-1352) yönetimi altında kurulan bir Hristiyan ittifakı hakimiyet için savaş vermekteydi. Şehir bölünmüştü. Aydınoğlu hanedanı daha yüksekte kurulu olan kaleyi veya şimdiki ismiyle Kadifekale'yi, ele geçirdiler ve haçlılar limandaki kaleyi ve şehrin daha alt kısımlarında kurulu olan bölgeleri ele geçirdiler. Smyrna iki cemaatin yaşadığı bir şehir oldu; her biri kendi kalesinin koruması altındaydı. Smyrna'ya giden bütün karayolları Türklerin kontrolü altındaydı ve Hristiyanlar deniz rotalarını hükmediyorlardı. Bu şekilde her iki yönde ticari trafik mümkün değildi ve bu da ticari ve ekonomik bir durgunluğa neden olmuştur.

Bu durum Timurlenk (1336-1405) bölgeye odaklanana dek devam etmiştir. Aralık 1402'de yapılan kısa bir kuşatmadan sonra, Timurlenk liman kalesini ve şehrin daha alt kısımlarında bulunan bölümü ele geçirdi. Şehir bütün Batı unsurlarından temizlenmiştir. Timur çeşitli güçler tarafından yarım yüzyıldan fazla ayrılan şehrin iki bölgesini birleştirip, Smyrna'yı tamamen Aydınoğlu hanedanının hükmü altına getirdi. 1415 yılı itibarıyla Smyrna Osmanlı İmparatorluğu'na dahil olmuştur. Sultan Mehmed 1 (1413-1421) şehri ve etrafında bulunan bölgeyi fethetti. Smyrna'nın limanı ve arka tarafında bulunan bölge korkunç bir durumdaydı, ancak Osmanlı topraklarına dahil olduktan sonra huzur ve ıslah dolu bir süre başlamıştır. Bu süreçte Osmanlılar toprakları hükmedip, Venedikliler denizi hükmetmiştir. Onaltıncı yüzyıl boyunca Smyrna yakınlarında bulunan diğer, küçük liman şehirlerinden daha önemli değildi.⁷

⁶ Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı'nın websayfası,
www.discoverturkey.com/english/yeni/izmir/byzantine.html

⁷ Aynı yerde.

Bu onyedinci yüzyılda değişmiştir. Sakız Adası'ndan ve başka yerlerden gelen Yunan tüccarların göçünden dolayı şehir büyümeye başlamıştır. Ancak onyedinci yüzyılı boyunca ticari Smyrna'nın en önde gelen geliştiricileri Batı-Avrupalılardır. İngilizler ve Hollandalılar tarafından Ümit Burnu'ndan geçerek Hint Okyanus rotasının keşfedilmesiyle kara üzerinden yapılan geleneksel transit ticareti yavaşlamaya başlamıştır. Bundan en çok etkilenen Bursa, Halep ve İskenderiye idi. Uzun süredir yerleşik olan bu ticari şehirler Avrupalılar ile yapılan ticareti teşvik etmeyen birçok kural ve nizamname tanımaktaydı. Bu yüzden Batı-Avrupalı tüccarlar Orta Doğu'da yeni bir liman aramaya koyuldular.⁸

Smyrna'nın limanına giren ilk Hollanda gemisinin oraya ne zaman girdiği belli değildir ve aynı şekilde oraya kurulan Hollandalı ticari merkezinin ilk kuruluş tarihi de belli değildir. Kimisi bunun onaltıncı yüzyılda gerçekleştiğini savunur. Bu şekilde 1903 yılında bir yazıda anavatana seslenen Smyrna'da bulunan bir komisyon Hollandalıların Smyrna'daki ilk yerleşimleri 1598 yılından önce, Hollandalıların ilk etapta Fransız bayrağı altında orada ticaret yapmalarına izin verildiğini öne sürmektedir.⁹ Marie Adrien Perk de aynı şekilde 1598 yılını Hollandalıların Smyrna'ya ilk yerleştikleri yıl olarak adlandırmaktadır.¹⁰ Bu kabul edilebilir, çünkü 1590 yılında Büyük Doğu Hindistan Şirketi'nin amirali Steven van der Haghen¹¹ birkaç ticaret gemisini deniz sevkıyatını Cebelitarık Boğazı'ndan yapmalarına ikna edebilmişti ve buna müteakiben Levant Ticareti kendini çabukça geliştirdi. Ancak Smyrna'ya ilk yerleşim ve oraya yapılan ilk deniz seferi ile ilgili belirli bilgiler eksiktir ve orada yapılan ticaret hakkındaki iletiler uzun yıllar boyunca çok eksik kalmıştır.¹²

İyi ticari ilişkilerin oluşması diğerleri arasında Hollandalı elçi Cornelis Haga'nın (1578-1654) kararlı çalışmasından kaynaklanmaktaydı. 1611 yılında Parlamento Constantinople'e küçük bir heyet göndermeye karar verdi. Bu heyet Sultan'dan avantajlı bir şartlı teslim elde etmek için imkanlar araştırmalıydı. Bu tür bir şartlı teslimde Osmanlı devleti yabancı güçlerin belirli kanuni, mali ve ticari ayrıcalıklarını belirlemektedir.

⁸ E. Eldem, D. Goffman en B. Masters, The Ottoman City between East and West. Aleppo, Izmir, and Istanbul (Cambridge 1999) 79-134.

⁹ Smyrna'daki Hollandalı Protestan kilisesi ve Hollandalı Ulusal Hastane (Aegris Batavia Suis), Temmuz 1903. J.E. de Sturler komisyonun başkanı idi.

¹⁰ M.A. Perk, De Nederlandsche Protestantsche Gemeente te Smyrna (Leiden 1910) 9.

¹¹ Kuzey-Hollandalı armatörler tarafından sözümona Doğu-İspanya'daki Straatvaart'daki tüccar ve önder (1585 – 1593).

¹² J.W. Samberg, De Hollandsche gereformeerde gemeente te Smirna. De geschiedenis van eener handelskerk (Leiden 1928) 25.

Avantajlı bir şartlı teslim serbest ticareti mümkün kılmaktadır.¹³ Cornelis Haga, Schiedam'dan gelen genç bir avukat, Constantinople'e sefer yapmak için seçildi. Daha önceleri de ticari konuları halletmek için diplomatik bir heyete dahil olmuştu. Haga'ya elçi konumuna denk olan geleneksel, klasik bir sıfat olan davacı tanınmıştı. Mart 1612'de Cornelis Haga heyetiyle ve aralarında kartografik malzemelerin de bulunduğu çok değerli hediyelerle Constantinople'e ulaştı: stratejik öneme sahip bir eşya idi ki diğer Avrupalı güçler bunun Türk ellerine düştüğünü pek istememekteydi.¹⁴ Fransa ve İngiltere gibi diğer batı uluslardan gelen elçiler Haga'nın Osmanlı vezirlerle yapmış olduğu müzakerelere engel olmaya çalıştılar, ancak Halil Paşa'nın yardımıyla Haga'nın Sultan Ahmed I'in (1603-1617) huzuruna kabul edilmesi mümkün oldu. Biraz daha lobicilik yapıldıktan sonra Cornelis Haga 6 Temmuz 1612 tarihinde gururla Parlamente'ye oldukça avantajlı şartlı teslimler kabul ettiğini bildirebildi. Haga bundan sonra Constantinople'de kalmaya devam edip, ta 1639 yılında Hollanda'ya geri dönmüştür.¹⁵

Cornelis Haga'nın Constantinopel'e elçi olarak atanmasının ilk yıllarında Parlamento ile yapmış olduğu yazışmalarda birkaç kez Smyrna'da bulunan ticari limanın ölçeğine atıfta bulunulmuştur. Buradan Smyrna'da birkaç Hollandalı ticari merkezin kurulu olduğu, ancak onyedinci yüzyılın ilk yarısında Smyrna'da anlam kazanan bir ticari merkezin mevcut olmadığı anlaşılmaktadır. İlk konsoloslar Nicolo Orlando ve Duca Giovanni elçi tarafından atanan yabancılar idi. Onyedinci yüzyılın ortasına doğru Smyrna ile yapılan Hollandalı ticaretle ani bir gelişim oldu. Leidenli tüccarlar oldukça büyük bir ölçekte Levant'a keten çarşaf ihraç etmeye başladılar ve bunun karşılığında oradan büyük bir ölçüde angora yünü ve işlenmemiş ve iplik haline getirilmiş pamuk getirdiler. Hollanda Leiden'den Osmanlı giyimi için uygun olan, rengarenk olan çarşafılar göndermekteydi. Smyrna'dan Avrupalıların bilmediği bir teknik ile boyanan, rengi atmaz, Levanten kırmızı pamuk iplikler geliyordu. Bunun haricinde Hollanda'da bir Ermeni tarafından pamuk basma tekniği takdim edildi. Bu teknik aslında Hindistan'dan gelmekteydi. Çabukça gelişen pamuk baskısı hammadde isteğini, özellikle pamuğa olan isteği, teşvik etmiş olmalıdır. Ticaret geliştii ve Smyrna'daki Hollandalı ticari merkezler on beş adede kadar yükseldi.

¹³ Samberg, De Hollandsche gereformeerde gemeente, 21.

¹⁴ B.J. Slot, 'De diplomatieke betrekkingen tussen Nederland en het Osmaanse Rijk' in: H. Theunissen ed. e.a., Topkapı & Turkomanie. Turks-Nederlandse ontmoetingen sinds 1600 (Amsterdam 1989) 10.

¹⁵ De Groot, The Ottoman Empire, 207.

Hollandalı tüccarlar için onların ticari çıkarlarını koruyup, savunabilen çok kabiliyetli bir kişinin konsolos olarak atanması önemli bir durum olmuştu. O zamana dek Haga ve halefleri tarafından Smyrna'daki konsolosluk yabancılar yüklenmiş olmasına rağmen, 1650 ve 1660 yılları arasında bir yurttaşı atama isteği doğmuştur. Konsolos yöneticiydi ve aynı zamanda Hollandalı cemaatin ve geçici sürelğine Hollandalı yargı yetkisi altında kalan birkaç Osmanlı vatandaşın hakimiydi. Büyükelçinin yapmış olduğu şekilde genel durumlar hakkında Parlamento'ya rapor vermektedir. 1656 yılının gidişatında Parlamento tarafından konsolos olarak bir Hollandalıyı atama karar alınmıştır. Michiel du Mortier üç yıllık bir sürelğine ilk Hollandalı konsolos olarak seçilmiştir. O zamana dek Smyrna'da ticaret yapan ve diğer tüccarlar arasında dostlara, ancak düşmanlara da sahip olan Leiden'dan gelen biriydi. İki ateş arasında kalmıştı. Bir yönden konsolos konumunda Hollanda Devleti'nin haklarını muhafaza edecekti, ancak diğer yönden yerleşik tüccarların konumunu da çok iyi biliyordu. Bu çift rol tüccarların tersine gitti. Aynı zamanda Constantinopel'deki Hollandalı elçi, doğubilimci Levinus Warner ile olan ilişki kusursuz değildi. Warner için kademe yükselişinin avantajı – dava yetkilisinden elçiye – 1657 yılında Michiel du Mortier'in Smyrna'da konsolos olarak atanması ile oldukça değer kaybetmişti. Du Mortier Warner'a konsolosluk hakların bir kısmını devretmekle yükümlüydü. Du Mortier'in atanmasında hemen sonra bununla ilgili elçi ve konsolos arasında ihtilaf oluştu. Du Mortier Warner'ın kitaplara olan tutkusunu kinayp¹⁶, bundan dolayı ticaretin ve kendisinin zarar gördüğü hakkında şikayette bulunuyordu.¹⁷ Sonunda Du Mortier'in vazife süresinin sonuna doğru Smyrna'da bulunan Hollandalı cemaatin nerdeyse tamamı ona karşı cephe aldı. 1660 yılında onun yerine Amsterdam'dan gelen Gerard Smits atandı.

Parlamento ticaret ve navigasyon için olumsuz olan Smyrna'daki daimi ihtilaflar ile ilgilendikten sonra, konsolosluk hakları ile ilgili yeni bir düzenleme hazırlanmıştır. 1675 yılında Parlamento tarafında Constantinopol ve Smyrna'daki Hollandalı koloniler için bir yönetim nizamnamesi tesis edilmiştir ki bundan sonra bu nizamname büyükelçi, konsolos ve Levant'daki Hollandalı vatandaşlar arasındaki münasebeti ayarlamıştır.¹⁸

¹⁶ Warner vasiyeti üzerine Leiden'daki Üniversite Kütüphanesine bırakılan Arapça, Farsça, İbranice ve Osmanlı el yazıları biriktiriyordu. Legatum Warnerianum daha halen bu kütüphanenin özel Doğu Koleksiyonların merkezini oluşturmaktadır.

¹⁷ Hoenkamp-Mazgon, Palais de Hollande, 37.

¹⁸ Son, 'diplomatik ilişkiler', 12.

Bu durumda hem Hollandalı cemaati hem de konsolosu hakları ve vazifeleri konusunda ciddi bir şekilde uyarıyordu. Ancak ticaret yapan Hollandalıların arasında Sultan'ın hüküm sürdüğü o yerlerde anavatanda düzenlenen nizamnamelere pek birşey bağlı olmayıp, herşeyin hakimiyet temsilcisinin inceliğine ve egemenliğine baktığı meşru idi.¹⁹ Smyrna'daki konsolosun vazifesi burada hafife alınmamalıdır. Gerard Smits'in yerine atanan konsolos Jacob van Dam tarafından yeniden düzen kurulmalıydı. 1668 yılındaki varışında Smyrna'da bulunan Hollanda ulusunun işlerini **“çok karmakarışık ve düzensiz”** bulmaktaydı.²⁰

Hollandalı tüccarlar birbirlerine bağlıydı. Hatta çeşitli Levantlı aileler arasında oldukça güçlü bir bağ mevcut idi. Kendi yönetimine ve kendi hukuk sistemine sahip bir cemaat oluşturmuyorlardı. Onların dayanışması birbirleri açısından büyük bir sorumluluk duygusu tarafından daha da güçlendirilmekteydi. Bu Türk otoritelerin Hollanda cemaati içinde bulunan şahıslardan talep etme hakkına sahip olduklarını düşündükleri mevzular için cemaatin tamamını sorumlu tuttuklarından kaynaklanmaktaydı. Bu şekilde **“avaniler”**, bir tür cezai şart, kişisel olarak değil müştereken karşılanırdı. Yeni bir büyükelçi veya konsolos atandığında her defasında Türk yüksek yetkililerine hediyeler sunarak, yetkililerin gözüne girmeye çalışılırdı ve bu **“avaniler”** engellenmeye çalışılırdı. Bunun için para gerekiyordu ve bu yüzden **“avanilerin ve diğer oluşan giderlerin engellenmesi, gerekli hediyelerin sunulması ve devlet adamların bakımı ve onlarla yapılan ilişkiler”** için bir fon oluşturuldu.²¹ Herkesin bütün giren ve çıkan malların değerinin yüzde ikisini teslim ettiği büyükelçi veya konsolos kasasıydı. Aynı kasanın idaresi Smyrna'da bulunan konsolosa yüklenmişti ki bu bu konuda haznedardan ve üç asistandan yardım alıyordu. Amsterdam'da bulunan Levantlı Ticaretin Yönetimi bu fonu kontrol ediyordu.²²

¹⁹ Samberg, De Hollandsche gereformeerde gemeente, 29-33.

²⁰ Son, 'diplomatik ilişkiler', 53.

²¹ K. Heeringa, Bronnen tot de Geschiedenis van de Levantischen Handel, Deel II (Den Haag 1917) 214.

²² J.G. Nanninga, 'De Nederlandsche koopman in de Levant en de vrije handel (Achtttiende eeuw)' in: Historische opstellen opgedragen aan Prof. Dr. H. Brugmans (Amsterdam 1929) 109.

Jacob van Dam'ın ataması yirmi yıl sürdü. Smyrna'da büyük bir felaket yaşandığında evvelce Hollanda'ya geri dönme kararı almıştı. 10 Temmuz 1688 tarihli deprem ve buna müteakip günler ve buna bağlı yangınlar ve hastalıklar tahminen on beş bin kişinin hayatına mal olmuştu. Şehrin üst kısmının büyük bir bölümü yerle bir olmuştu ve Frankenstraat'tan, Avrupalı semtten, hemen hemen bir eser kalmamıştı. Fransız, İngiliz ve Hollanda cemaatı beraberce iki buçuk milyon florinden fazla değerinde hasar görmüştü; hem mal olarak hem kapatılmamış alacaklar olarak ki bunlar artık karşılanamıyordu. Yargıtay arşivleri tamamen yok edilmişti. Üç katolik kilise harap olmuştu ki bu esnada iki rahip çıkan yangında hayatlarını kaybetmişti. Büyük Ermeni Kilisesi yanıp gitti ve aynı şekilde Yunan kilisesi de yanıp, kül olmuştu; onyediy büyük camiiden sadece üç tanesi kısmen kurtulmuştu. Hollandalı cemaat geçici süreliğine ikamet etmek ve malları depolamak için birkaç gemi kiraladı ki bunlar çok büyük tehlike altında ve parayla soyguncuların elinden uzak tutulmuştu. Osmanlı Devleti şehrin ve özellikle ticari merkezlerin, yeniden inşa edilmesi hususunda bütün işbirliğini sunmak için elinden geleni yaptı, çünkü ticaretin yer değiştirip, bundan dolayı Osmanlı yöneticilerin takdire değer gelirlerini kaybedeceğinden korkuyordu. Felaketin baskısı altında konsolos Van Dam ve o tarihteki on üç tüccar arasında bir uzlaşma meydana geldi. Daha önce benzeri görülmeeyen bir dayanışma oluşmuştu sanki. Depremden sonra Smyrna'ya gelen yeni konsolos olan Daniël Jean de Hochepped'in (1657-1723) izlenimi bu yüzden herşeyin sakin olması yönündeydi. Ancak kısa bir süre geçmeden o ve Van Dam huzursuzlukların yeniden oluştuğunu yazıyorlardı ve De Hochepped konsolosluk kariyerinin başlangıcında cemaatteki **“bir tutku ile bozulmuş provokatörlerden”** şikayetçiydi.²³ Ancak zamanlar değişiyordu ve Hollandalı cemaat büyüyordu, çünkü Roy van Pitton de Tournafort'un Relation d'un voyage au Levant (Lyon 1728) eserinde alta belirtilenleri okuyoruz:

*Dans le temps que nous étions à Smyrne (1702) la nation Hollandaise n' était composée que de 18 à 20 marchands bien établis et fort estimez.*²⁴

“Bu kaynak aracılığıyla on sekizinci yüzyılın başlangıcında Hollandalı ticari merkezlerin sayısı yirmiye kadar yükselip, onların oldukça güçlü olduklarını öğreniyoruz.”

²³ Samberg, De Hollandsche gereformeerde gemeente, 86-88.

²⁴ Ulusal Arşiv, Koleksiyon De Hochepped, Envanter no. 101.

Diplomatik alanda da Hollandalılar çok iyi sonuçlar elde ettiler. Cornelis Calkoen (1696-1764) 1725 yılında Parlamento tarafından İstanbul büyükelçisi olarak atanmıştır. Cornelis her ikisi de Amsterdam kilisesine mensup olan Nicolaes Calkoen ve Agatha van Loon'un ikinci oğludur. Nicolaes Calkoen zengin Levant tüccarlarından oluşan bir aileden gelmekteydi ve 'Calkoen Carmozijnververs' adı altında bir barut fabrikasının ve çarşaf boyahanesinin ortak sahibiydi. 1702 yılından beri baba Nicolaes “Levant Ticaretinin yönetim kurulundaydı.” Cornelis Calkoen birçok açıdan önceki selefi Haga'ya benziyordu. Her ikisi de büyükelçi olarak atandıklarında bayağı genç ve bekardılar. Leiden'da

hukuk okudular. İstanbul'da benzer bir yaşayış biçimini sürdürüyorlardı. Memuriyetlerinde de benzerlikler vardı: Hollanda'nın ekonomik çıkarlarının teşvik edilmesi. Haga'nın yaptığı gibi Calkoen da birkaç yeni konsolosluklar kurdu. Konsolosluk ağlarının genişlemesi ile birçok tüccara, Osmanlı koruma belgelerini, berâtlar, ayarladı. Bu tür koruma belgelerin temin edilmesi sultan tarafından şartlı teslimlerde garanti edilmişti. Berata sahip olan kişi ilgili elçilik başkanına verilen yargı yetkisinin altını girmektedir ve ayrıca şartlı teslimlerde kayıt altına alınan vergi imtiyazlardan faydalanırdı. Her iki durum da Sultan'ın Müslüman olmayan azalarına, örneğin Yunanlılar, Ermeniler ve Yahudilere, çok çekici geliyordu. Onsekizinci yüzyılın ilk yarısında ticaretin gelişmesi bu tür koruma belgelerinin hem talebini hem de fiyatını yükseltmişti. Calkoen'a göre Sultan'ın sarayı bu patentleri tamamen rastgele temin etmekteydi ki bu bir büyükelçinin ilgili memurlar arasında gördüğü saygınlığa bağlı idi. Maliyetler de bu doğrultuda farklılık göstermekteydi. Bu beratların temin edilmesi ile ilgili yetki Calkoen için gelirlerini oldukça yükseltmek için bir imkan yaratmaktaydı. Halefleri de beratların satılıp, gelirlerini yükseltmek şeklindeki imkanı iyi değerlendirebildiler.²⁵

Smyrna'daki gelişim ve gerilim ile ilgili bir sonraki dönem De Hocheperied konsolosluk ailesi tarafından yönetilmekteydi. Bu aileden ard arda gelen dört kuşak Hollandalı cemaatta büyük bir etki yaratmıştır. Onsekizinci yüzyıldaki cemaatin ve kilisenin tarihi konsolosluk ailesininki ile çok yakından bağlıdır. Hollandalı ticari aristokrasinin başında durmak için, dışa ve içe doğru hükmetmek için uygundurlardı ve Hollandalı cemaatin da en çok buna ihtiyacı vardı.²⁶

25 Hoenkamp-Mazgon, Palais de Hollande, 51.

26 Samberg, De Hollandsche gereformeerde gemeente, 90.

1.2 Hollandalıların Smyrna'daki yaşam ortamları

“Smyrna uzaktan ihtişamlı olarak görünen görünüşüne rağmen yakından insanın beklentilerine hiç de cevap vermiyor. Birçok depremden dolayı neredeyse hiçbir tarihi bina ayakta kalmamıştır.” Bunu Marie Adrien Perk 1910 yılında Smyrna şehri hakkında yazmıştır. Şehir sürekli iki bölümden oluşmaktaydı. Deniz kenarı boyunca uzanan ve kuzeyinde bulunan ve en güzel bölgesinde Frankenwijk'in bulunduğu alt kısımdaki şehirde sadece Hristiyanlar yaşamaktaydı. Orada Avrupa dillerinden başka bir şey işitilmezdi. Yunanlılar ve Ermeniler de orada yaşıyordu. Üst kısımdaki şehirde de Türkler yaşamaktaydı. Şehrin bu tarafı daha çok dar sokaklar, dar yollar ve geçitler, berbat ve çoğu zaman tahtadan yapılmış evlerden oluşan gecekonduculardan oluşmaktaydı. Bu ikisinin arasında da harabeler içinde Yahudi bölgesi bulunmaktaydı.²⁷ Yahudiler, Yunanlılar ve Ermeniler Avrupalı sakinler ile iyi ilişkiler yürütüyorlardı. Onlar ticaret alanında birbirlerine muhtaçtılar. Hakiki Türkler kentsel toplumun en üst ve an alt tabakalarında, emekçi sınıfında, memuriyetliklerde ve orduda görülüyordu. Bunların haricinde uluslar arası ticaret trafiğinde hiçbir rolleri yoktu.²⁸

Avrupalılar Smyrna'ya yerleştikten sonra kendi mahallelerinde oturan diğer toplumlardan ayrı yaşıyorlardı. Bu Avrupalı semtin birçok seyahat belgelerinde tarif edildiğini görmek mümkündür. Pitton de Tournefort Smyrna hakkında Relation d'un voyage au Levant par ordre du Roy'da yazmıştır.

*Il semble, quand on est dans cette rue (rue des Francs) que l'on soit en plein Chrétienté: on n' y parle qu' Italien, Français, Anglais, Hollandais. Tout le monde se découvre en se saluant.*²⁹

“Humbaracı Osman Ahmed Paşa daha çok bilinen adıyla Fransız ağır silahlar yetkilisi Claude-Alexandre Comte de Bonneval’da (1675-1747) Smyrna’ya 1740 yılının ilkbahar aylarında ulaştığında şehri tarif etmiştir.”

Le plus bel endroit et le plus agréable de la ville est la rue qu'on appelle des Francs, parce que c'est où résident tous les négociants européens.

²⁷ Perk, De Nederlandsche protestantsche gemeente, 5-6.

²⁸ B.J. Slot, Inleiding op de inventaris van het Consulaatarchief, 2.

²⁹ Ulusal Arşiv, De Hochepped Koleksiyonu, Envanter no. 101.

*Cette rue est remplie de très belles maisons toutes accompagnées de très grandes galeries qui avancent dans la mer, et particulièrement sur la darse, qui est port séparé où l'on tient les galères du Grand Seigneur. On a pratiqué au bout de ces galeries de riches kiosques ou chambres peintes d'une grande propreté dont les toits sont des dômes en coupoles, garnies de cristaux. On y jouit d'une vue délicieuse, pouvant voir à plein, non seulement toute la rade et les vaisseaux, mais encore la haute mer, autant que le coup d'œil peut s'étendre. Ces kiosques ont encore un agrément qui est très considérables: c'est que pendant les excessives chaleurs on y jouit d'une fraîcheur charmante, pouvant avoir de l'air de tous côtés.*³⁰

“Comte de Bonneval Avrupalı tüccarların oturduğu Frankstraat’ı şehrin en güzel ve en iç açıcı yer olarak ifade etmektedir. Bu sokak, hepsi denize ve özellikle Sultan’ın yelkenli teknelerin bulunduğu ayrı bir liman dokuna yönelik büyük, kapalı kemeralıları ile donatılmış özel, şahane haneler ile doluydu. Bu kemeralıların sonunda zengin sayfiyeler veya kubbeleri kristallerle dekore edilen, boyalı odalar inşa edilmişti. Muhteşem bir manzaranın keyfi çıkartılabildi. Buradan sadece bütün armatörler ve gemiler görünmekle kalmıyordu, aynı zamanda gözle görünebilen kadarıyla denizin tamamı görünmekteydi. Bu sayfiyelerin bir önemli keyfiyeti daha vardı muazzam sıcaklıkta her yönlerden esen zevkli bir esintinin tadı çıkartılabiliyordu.”

Frankenstraat’ta bulunan bazı antrepolar denize sıfır olarak inşa edilmişti, ancak mallar çoğunlukla bir bahçeden geçirilip, iki katlı bir hanenin alt katına gönderilmesi gerekiyordu. Koy manzarası sunan serin bir veranda ile donatılan yaşam alanları üst katta bulunmaktaydı. Daha fakir olan tüccarlar ve tecimenler kiranın büyük oranda daha düşük olduğu sokağın doğu tarafında yaşamaktaydı.³¹

Bu mahalle genişçe uzanan Osmanlı İmparatorluğu dahilinde gerçekten bir Avrupalı yerleşim bölgesi idi. Avrupalıların hepsi kendi dükkanlarına sahipti. Örneğin Hollandalıların kendi fırını ve meyhaneleri vardı.³² Daniël Alexander de Hochepped’in tuttuğu konutsal masrafların kayıtlarından Smyrna’nın aynı zamanda çeşitli Avrupalı eğlenceler ile donatıldığı da anlaşılmaktadır. Ağustos 1747 döneminde Daniël Alexander birkaç kez operada bir loca için ödeme yapmıştır.

³⁰ Ulusal Arşiv, De Hochepped Koleksiyonu, Envanter no. 101.

³¹ S.P. Anderson, An English Consul in Turkey. Paul Rycout at Smyrna, 1667-1678. (Oxford 1989) 2.

³² Slot, 'De diplomatieke betrekkingen', 15.

Ancak çocuklar da bu arada unutulmuyordu, çünkü 7 Eylül 1747 tarihinde "**a la Comédie un loge pour les enfants**" için ödeme yapmıştır. Üstelik Frankenwijk'ta bir tiyatro ve bir opera haricinde pandomimde mevcuttu, çünkü aynı ay içerisinde orada da bir loca kiralamıştır.³³ İsveçli büyükelçi Gerhard von Heidenstam ile evli olan ve bundan dolayı Constantinople'de yaşayan torunu Catharina Anna de Hochepped (1767-1867) Smyrna'daki hoş dış yaşamı özliyordu. Bir mektupta Constantinople'de pek mutlu olmadığını yazmıştı, çünkü diplomatik protokol orada olağanüstü bir biçimde kaskatıydı ve Smyrna'da olduğu gibi müzik ve tiyatro pek bilinmiyordu.³⁴ Burada yeniden Smyrna'nın orada yaşayan veya demir atan Avrupalı tecimenler için eğlenceli bir bölge olduğu teyit edilmektedir.

Çeşitli Avrupalı uluslar tarafından temin edilen şartlı teslimler aynı zamanda din özgürlüklerini ayarlamaktaydı. Hane içinde olduğu müddetçe dinlerini yaşamakta özgürler idi. Netice itibarıyla her Avrupalı cemaatin kendi kilisesi vardı. Hollandalıların kendi kiliseleri yanında aynı zamanda kendi hastaneleri ve mezarlıkları da vardı.

Resim 2

Ulusal Arşiv, De Hochepped Koleksiyonu, Envanter no. 7.

Slot, 'De diplomatieke betrekkingen', 15.

Bu resimde Hollandalılara ait olan kilise ve hastane görünmektedir. Hastane zemin katta bulunmaktaydı. Giriş kapısının sağ tarafında yönetim odası ve kapıcı binası bulunmaktaydı; bunun sol tarafında da hasta odaları

mevcut idi. Çift daireli bir merdiven kilisenin girişine yol gösteriyordu.³⁵

Comte Claude Alexandre de Bonneval'ın almış olduğu notlar aracılığıyla onsekizinci yüzyıldaki Hollanda konsolosluğun hakkında kısa bir tarif var elimizde. Daniël Alexander de Hochepped o esnada konsolos idi. Konsolosluk Frankenstraat'ta bulunmaktaydı ve Comte de Bonneval bunun hakkında altta belirtilenleri yazmaktaydı:

Presque au bout de cette rue, en tirant à droite, on y trouve la maison de Monsieur de Hochepped, consul Hollandais ; elle forme une très belle façade, quoiqu'elle ne soit bâtie que de bois. On peut cependant assurer que c'est une espèce de palais riche et superbe, tant pour le bon goût qui règne dans l'architecture que par les ameublement, étant enrichi de tout ce que la Perse, les Indes et l'Europe ont de plus rare. Celui qui la possède aujourd'hui est redevable de ces beaux ornements à la femme du consul de Hochepped, sœur du comte Colyer, ci-devant ambassadeur de Hollande à la Porte.³⁶

“Sokağın sağ tarafa doğru eğim gösterdiği Frankenstraat'ın sonunda Sn. De Hochepped'in, Hollanda kondsolosu, hanesi bulunmaktadır. Tamamı ahşaptan inşa edilmesine rağmen hane çok güzel bir ön cepheye sahiptir. Hanenin bir nevi bir tür saray ve büyük bir konak olmasından emin olabilirsiniz. Hem mimarisinde rastlanan hoş zevk açısından, hem İran, Hindistan ve Avrupa'dan gelen çeşitli antikalarla zenginleştiren iç dekor açısından, haneye bu günlerde sahip olan şahıslar bu güzel aksesuarlara De Hochepped'in eşi, de Porte'da daha önceleri büyükelçi olan Kont Colyer'in kız kardeşi, sayesinde sahiptirler.”

Burada sözü geçen bayan, Clara Catherina Colyer'dır (1662-1733). 1688 ve 1723 yılları arasında Hollanda konsolosu olan Daniël Jean de Hochepped ile evliydi ve mirasından zengin olduğu anlamak mümkündür. 1733 yılında vefat ettiğinde Frankenstraat'ta Hollanda konsolosluğun etrafında dört adet evi arazileriyle miras olarak bırakmıştır.

³⁵ Perk, De Nederlandsche protestantsche gemeente, 39.

³⁶ Ulusal Arşiv, De Hochepped Koleksiyonu, Envanter no. 101.

Bir tanesi konsolosluğun tam çaprazındaydı, bir tanesi tam konsolosluğun karşısındaydı ve mülkiyeti altında bulunan diğer iki ev de konsolosluğun kuzey tarafına düşüyordu.³⁷ Bu Frankenstraat'taki Hollandalılara ait mülklerin sadece bir örneği. Diğer Hollandalı tüccarlar da Frankenwijk'ta binalara ve depolara sahipti.

Ancak Smyrna'daki Avrupalıların hayatları sadece faal olan Frankenstraat'la sınırlı değildi. Yaz aylarında ya da veba ve kolera gibi salgın hastalıkların yine yayıldığında etraftaki köylere sığınıyorlardı. Smyrna büyük bir limandı ve dış alanlardan Küçük Asya'nın karasal alanlarına ulaşan tek ticaret yoluydu. Şehir aynı zamanda ülkenin karayolu

üzerinden doğusuyla ve özellikle de Arabistan'ın kutsal yerleri ile mevcut olan bağlantının başlangıç noktasıydı. Bundan dolayı şehirde büyük bir kalabalık toplanırdı. Bunlar buradan kervanlarla ya ülkenin iç kısımlarında ticaret yapmak için yola çıkarlardı ya da Mekke'ye hac ibadetini yerine getirmek için yola çıkarlardı. Ve böylece İzmir halkını resmen yok eden çeşitli salgın hastalıkları getiriliyordu. Bu yüzden Smyrna'nın zengin tüccarları olan Avrupalılar ve Yunanlılar, o zamanın ulaşım imkanlarını göz önünde bulundurarak şehrin dış kısımlarda, güzel köylerde ikinci bir eve sahip olmaya gayret ediyorlardı. Bu korkunç hastalıklara karşı korunmanın yolunu bu yerlerde arıyorlardı. Bu kır evlerini aynı anda yazlık olarak, av yapmak amacıyla ve başka aile eğlenceleri için de kullanıyorlardı. Bir çoğu da, ulaşım imkanlarının olanak sağladığı takdirde, bu evleri daimi mesken olarak kullanıyordu.³⁸

Çeşitli salgın hastalıkların çıkması Smyrna'nın sakinleri için büyük bir faciaydı. Bu gibi durumlarda onları ürperten korku ve aldıkları önlemler ile ilgili bir fikri gezgin Cornelis de Bruyn'ın yazılarından alabiliyoruz. 1678 yılında Smyrna'da veba salgının hortladığında oradaydı ve bunun hakkında alta belirtilenleri yazdı:

“Burada mümkün olan bütün önlemleri alabilmek için İngilizler, Fransızlar ve Hollandalılar gibi tüccarların birçoğu vebanın etkisi daha az hissedildiği, uzaklarda bulunan köylere veya kendi meskenlerine kapam, etraflarını sıkıca kapatıp, orada ne kadar kalmaları gerektiği müddetçe, tehlikenin geçtiğini duyana kadar ne kapılarını açarlardı ne de içeriye birilerini alırlardı. Dışarıdan ihtiyaç duydukları şeyler bir ip aracılığıyla pencereden indirdikleri bir sepetle evin önüne konulup,

³⁷ Ulusal Arşiv, De Hochepped Koleksiyonu, Envanter no. 5.

³⁸ N. Kararas, Sevdiköy. Het rijke dorp bij Smyrna - zijn geschiedenis - zijn leven (Athene 1964) 76-77.

*Toplanırdı ve durumlar bunu gerektirdikçe bu sepeti tekrar kullanmadan önce bunu suya sokarlardı, veya etrafında duman tüttürürlerdi”.*³⁹

Birçok Hollandalının yazlığı bulunduğu köylerden biri Seydiköy'dür. Smyrna'dan üç saat yürüyüş mesafesindeydi. Onyedinci yüzyılın sonlarında o zamanın konsolosu olan Jacob Van Dam'ın orada konsolosluğa ait bir yazlığı vardı. Halefi Daniël Jean de Hochepped tarafından devralınmıştır. Henüz konsolosluğun ilk senesinde, vebanın 1689 Mayıs ayında patlak verdiği dönemde, konsolos oraya gitmiş ve yazlık bir sonraki dönemlerde sürekli olarak güzelleştirilmiş, büyütülmüştür ve ailenin sadece salgın hastalıkların patlak verdiği zamanlar değil ayrıca her yaz aylarında gittikleri bir daimi mesken haline gelmiştir. Otuz odadan oluşan muhteşem bir hane idi.⁴⁰

Resim 3

³⁹ C. de Bruyn, Reizen van Cornelis de Bruyn, door de vermaardste deelen van Klein Asia, de eylanden Scio, Rhodus, Cyprus, Metelino, Stanchio, etc. Mitsgeders de voornaamste steden van Ægypten, Syrien en Palestina, verrijkt met meer als 200. kopere konstplaatzen, vertoonende de beroemdste landschappen, steden, etc. Alles door den auteur selfs na het leven afgetekend (Delft, Hendrik van Kroonevelt, 1698) 23.

⁴⁰ Samberg, De Hollandsche gereformeerde gemeente, 97.

Smyrna'nın zengin, yabancı aileleri her Pazar günü Seydiköy'e gidip, De Hochepped'lerin misafirperver insanların bahçesindeki sahada tenis oynarlardı. Öğleden sonra orada yürütülen eski bir gelenek **doğrultusunda** çaylarını içerlerdi. Onsekizinci yüzyılın başlarından itibaren Seydiköy'de oturan bir başka büyük ve köklü Hollandalı aile de Van Lennep'tir. David George van Lennep 1738 yılında ilk defa Levant'a gelip, bugünkü Konya olan İkonio'ya yerleşmiştir. Sonra da Smyrna'ya ve Seydiköy'e taşınmıştır. Van Lennep'ler aynı zamanda, Seydiköy'ün on üç kilometre güneyinde bulunan, Malkacık'ta 'bir çiftliğin', önemli tütün tarlaları ve aralarında bulunan bazı şahısların daimi meskeni bulunduğu bir kırsal alanın, sahipleri idi. Seydiköy'de evleri olan diğer Hollandalı aileler ise Cobbe, Schütz, Keun, Mock ve Wissing'di.⁴¹ Onlar orada Fransız ailesi Arlaud ve De Hochepped'lerin Seydiköy'deki komşuları olan İngiliz Levant Firmasının konsolosu olan William Sherard (1703-1716) ile beraber yaşıyorlardı.⁴²

Hollandahların Smyrna'da ticaret yapan Avrupalı topluluğun bir parçası olduğu ve bu Levant dünyasında kendi kültür ve geleneklerini korudukları bu şekilde belli olmaktadır. Orada kendi evlerini inşaa ediyorlardı, kendi dükkanlarına, kiliselerine, hastanelerine ve hatta kendi mezarlıklarına sahipler idi. Avrupa örfüne dayalı çeşitli eğlence yerlerinde eğleniyorlardı.

1.3 Konsolos ailesi De Hochepped

De Hochepped ailesinin kökeni sırasıyla Flandra Kontu, Burgonya Dükü, İspanya Kralı ve en sonunda Fransa Kralı tarafından topraklarına katılan Cambrésis isminde, Fransa'da bulunan küçük bir ilde bulunmaktadır. 1678 yılında Cambrésis ili Nijmegen anlaşması ile temelli olarak Fransa'nın eline düşüp, o tarihten itibaren Département du Nord'e (Kuzey Bölgesi) dahil olmaktadır. Ancak Fransa tarafından uygulan nihai ilhaktan önce aile bu bölgeyi terk etmiştir. De Hochepped ailesi onaltıncı yüzyılda (+/- 1575 yılında) Hollanda'ya göç etmiştir.⁴³ Nicolaas de Hochepped (? – 1626) Köln'de bulunan Hessen Prensi'nin temsilcisi olup, 1575 yılında Anvers'de Jacqueline de l'Espine ile evlenmiştir.

⁴¹ Kararas, Sevdiköy (Athene 1964) 85-86.

⁴² D.O. Wijnands, 'Tulpen naar Amsterdam: plantenverkeer tussen Nederland en Turkije' Kaynak: H. Theunissen ed. e.a., Topkapı & Turkomanie. Turks-Nederlandse ontmoetingen sinds 1600 (Amsterdam 1989) 103.

⁴³ Ulusal Arşiv, De Hochepped Koleksiyonu, Envanter no. 77.

Bu evlilikten iki oğul dünyaya gelmiştir, Daniël ve Isaâc. En büyük oğulları olan Daniël de Hochepped 4 Şubat 1592 tarihinde Köln'de dünyaya gelip, Amsterdam'a bir tüccar olarak yerleşmiştir. 1626 yılında orada Catherina van der Merct ile evlenip, diğerleri arasında Walenweeshuis'in (yetimler yurdu) yöneticisi idi. Bu evlilikten diğerleri arasında iki oğul dünyaya gelmiştir, Daniël ve Jean Baptiste de Hochepped.

Jean Baptiste 23 Temmuz 1634 tarihinde Amsterdam'da dünyaya gelmiştir. Kardeşi ile beraber ipek kumaşların ticaretini yapmaktaydı. 21 Aralık 1655 tarihinde Geertruyd Spiegel ile dünya evine girmiştir. Bir yıl sonra Jean Baptiste Amsterdam'ın hür bir beyefendisi olup, üç yıl sonra ise Oosterkerk'in kilise yetkilisi olmuştur. 1662 yılında ilk eşi vefat ettikten sonra 1666 yılında Middelburg'ta Constantia Boudaen Courten ile evlenmiştir. Aynı yıl içinde Levant Ticareti'nin yöneticisiydi. Jean Baptiste 2 Şubat 1668 tarihinde Amsterdam'da vefat etmiştir. Geertruyd Spiegel ile yapmış olduğu ilk evliliği ona bir kız çocuğu ve bir erkek çocuğu vermiştir. Kızları Catherina Amsterdam'da 23 Eylül 1656 tarihinde doğmuştur ve orada Elbert Slicher ile dünya evine girmiştir. Oğulları Daniël Jean'a büyükbabasının ismini verip, onu 14 Kasım 1657 tarihinde vaftiz ettirmişlerdir. Daha on bir yaşındayken öksüz kalmıştır. Beverwijk'ta okula gidiyordu ve ondan sonra amcası Daniël'in ofisinde çalışmaya başlamıştır. Fakir bir kızla ile yaşamış olduğu talihsiz bir aşktan sonra kendini toparlamak için Doğu'ya bir sefer yapıp, 1678 yılının yaz aylarında Smyrna'ya gelmiştir. Bütün yıl burada kalıp, burada yaşayan Avrupalı cemaati daha iyi tanımaya başlamıştır. Efes'e gezmek için gidip, 1679 yılının başlarında Sultan'ın zafer girişini izlemek için Constantinopel'e seyahat etmiştir. Constantinopel'de orada bulunan Hollandalı cemaat tarafından misafirperver bir biçimde karşılanmıştır. Hollanda büyükelçisi Justinus Colyer'in (1624-1682) kızına olan aşkından dolayı orada kaldığında beraber seyahat ettiği topluluk çoktan Smyrna'ya dönmüştü. 17 Eylül 1679 tarihinde Pera'da on yedi yaşında olan Clara Catherina ile evlenmiştir. De

Hochepied ailesi bu evlilikten dolayı pek memnun kalmamıştı. Daniël Jean Doğu'da kalmaya karar vermişti. Bir konum sahibi olabilmek için Türk alışkanlıklarını incelemiştir. Hollanda büyükelçisinin damadı olarak Osmanlı İmparatorluğu ile ilgili bütün olaylar hakkında bilgi sahibi olabilmek durumundaydı. Dolayısıyla 1685 yılında Jacobus Colyer (1657-1725) babasından sonra büyükelçi olarak atandığında Constantinopel'de bulunan Hollanda büyükelçiliğın katibi ve haznedarı olmuştur. Bundan sonra 1687 yılında Hollanda'ya yapmış olduğu bir iş seyahatinde Parlamento tarafından Smyrna Konsolosu olarak atanmıştır. 22 Temmuz 1688 tarihinde, ilk ziyaretinden on yıl sonra, konsolos olarak tekrar Smyrna'ya gelmiştir.⁴⁴ Daniël Jean daha büyük bir kariyere layıktı sanki. Hollandalı diplomaside daha önemli bir rol oynamak için ihtirasa sahip olduğunu gösteren uluslararası politika hakkında detaylı belgeler bir araya getirmiştir. Yine de hayatı boyunca Smyrna'da konsolos olarak devam etmiştir. Hollanda'da bulunan birçok yöneticinin akrabasıydı ve dost olduğu güçleri savunuyordu. Alman Kaiseri ve Macaristan Kralı olan Leopold I'in (1658-1705) çıkarlarını yerine getirmekle 8 Nisan 1704 tarihinde her iki cinsiyetten olan varislerine devredilebilen baron şanına kavuşmuştur.⁴⁵

Daniël Jean ve Clara Catherina'nın toplam on sekiz çocukları vardı, bunlardan sadece altı tanesi hayatta kalmıştır. İlk çocukları Justinus Constantinus 22 Haziran 1680 tarihinde dünyaya gelmiştir; Jacobus Byzantius 22 Haziran 1685 tarihinde onu takip etmiştir. Üçüncü oğulları Daniël Alexander 19 Nisan 1689 tarihinde doğmuştur. Bundan sonra onları iki kız çocuğu takip etmiştir; Petronella Jacoba 16 Ağustos 1693 tarihinde doğmuştur. Geertruide Constantia 15 Mart 1697 tarihinde dünyaya gelmiştir. En büyük kızları Petronella Jacoba 1712 yılında Smyrna'da Fransa Konsolosu olarak görev yapan Gaspard de Fontenu ile evlenmiştir. Babası ilk başta bu evliliğe çok karşı gelmiştir. Çünkü sayın de Fontenu katolikti. Daha sonra onayını vermiştir.⁴⁶ Geertruide Constantia 1718 yılında İngiltere konsolosu olan John Cooke ile evlenmiştir. Ailenin en son doğan çocuğu Elbert idi, o da 6 Ocak 1706 tarihinde dünyaya gelmiştir. En büyük oğulları Justinus Constantinus'un kaderinde babasının izinden gitmek vardı. İki kez Hollanda'ya seyahat edip, 1710 yılında konsolos yardımcısı olarak atanmıştır. Maalesef yedi yıl sonra Lahey'de vefat etmiştir. Jacobus Byzantius Haarlem'e yerleşip, orada kuzeni Margarita Constantia van der Wielen ile evlenip, 1717 yılında katip olmuştur. Hayatının geri kalan kısmını Hollanda'da geçirmiştir. Bunun haricinde Daniël Alexander 1720 yılında babasının talebi üzerine muvakkaten konsolos olarak atanmıştır.

Üç yıl sonra Smyrna'daki Hollandalı cemaat için onsekizinci yüzyılın tamamı boyunca önem taşıyan, De Hochepied ailesinin kurucusu olan Daniël Jean vefat etmiştir. Daniël Jean'ın mezar kitabesi muhafaza edilmiştir ve onunla ilgili daha kişisel bir imaj sunmuştur bize:

***“Halis muhlis, sevecen, dostane, ticaretinde dokunulmaz,
Dürüst, sonsuza dek güvenilir, huy itibariyle bir örnek,***

44 Samberg, De Hollandsche gereformeerde gemeente, 90-92.

45 B.J. Slot, Inleiding op het Consulaatarchief te Smyrna, (Den Haag) 5.

46 H. Kronenberg, 'Iets over het geslacht De Hochepied' in: De Wapenheraut, Deel VII, (Den Haag 1903) 7-11.

*Büyükliğünde mütevazi, hileden veya kibirli haşmetten irak,
Dostlar ve yabancılar arasında saygı duyulan, sevilen, onurlandırılan.
Erdemin sadık sevgilisi, sevgiyle sorumluluğunu yerine getiren,
Takvada samimi, her açıdan tedbirli,
Bütün samimiyetiyle toplumun iyiliğini düşünen,
Bu mezarda bir zamanlar bu vücutta yaşayan ruhun eseri yatmaktadır.
Çamurdan yapılan baraka, keder tarafından incinen, faciaya güvenip,
Uzun bir süre dayandıktan sonra ölüm tarafından tamamen yıkılmıştır,
Nasıl bir mucize? Ki kavraması çok zordur,
Bu kadar değerli zenginliklerin bu kadar muhteşem bir şekilde beraber gelmesi.
Smyrna 10 Kasım 1723*

Herman Van der Horst⁴⁷

Sayın Du Mont onyedinci yüzyılın sonlarında Orta Doğu'da seyahat edip, 1691 yılında Smyrna'yı ziyaret etmiştir. De Hochepped ailesinin yanında misafir olarak kalmıştır. Seyahatları hakkında rapor yazdığı kitabında Daniël de Hochepped hakkında birçok övgü dolu kelimeler kullanmıştır.

“Bu günlerde Smyrna’da Porta ile bağlantısı bulunan üç değişik Ulus bulunmaktadır. Fransızlar için Sayın Blondel, İngilizler için Sayın de Roy ve Hollandalılar için Sayın Hochepped. Bahsi geçen son beyefendi genelinde o kadar büyük bir saygı ile karşılanmanın talihine ve avantajına sahiptir, sakinlerin çoğunluğu, bunların aralarında Yunanlar ve Yahudiler ve diğer yabancılar da bulunmaktadır, ona Sayın Konsolos olarak hitap etmektedir; sanki sadece o bu şan altında vazife görmektedir, yapmış olduğu işlerin hakkını verip, bütün dünyayı bağlayan bir neticedir sanki. Hakikaten çok bilgiye sahiptir, ılımlıdır ve görebildiğim kadarıyla tamamen dürüst bir adamdır; bence onun hakkında söylenebilenler bunlardan ibarettir ancak. Bir insan tamamen dürüst bir adam olmak için çok iyi niteliklere sahip olmalıdır; bunları bu devirde bir insanda bulmak çok nadiren gerçekleşen bir olaydır. Sayın Hochepped’in üstüne düştüğü şeylerin hepsine sahip olduğuna dair ben kendim kefilimdir.

⁴⁷ Nationaal Archief, Collectie De Hochepped, Inventaris nr. 77.

Eskilere dayanan asil bir aileden gelen, sulh hakiminin hizmetinde bulunan ve Hollanda’daki en iyi aileler ile dost olan bir insandır.”⁴⁸

Eşi Clara Catherina Colyer ile ilgili de bu özel bayan hakkında kişisel bir tasvir sunan çeşitli hikayeler de mevcuttur. Cornelis de Bruyn, o tarihte daha sakinler grubuna üye olup, ancak daha sonraları Constantinople’deki Hollanda ulusunun büyükelçisi olan, Colyer ailesi beraberinde Vezir-i Azam Kara Mustafa Paşa’nın muzaffer girişini izlemeye gitmiştir. Dönüşte Justinus Colyer’in hizmetçilerinden bir tanesinden kaynaklanan bir dikkatsizlik dolayısıyla bir çekişme meydana gelmiştir:

“Ancak Sayın Resident’in hizmetçilerinden bir tanesinden kaynaklanan bir dikkatsizlik bu eğlenceyi bize çok pahalıya mal olmasına sebep oluyordu. Pera’ya geri dönmek için gemilerimizi bıraktığımız yere giderken, sokakta önde gelen Türklerin evi bulunduğu bir yerde, kapı girişinde Fransızların

eşliğinde Hollanda'ya özgü bir şekilde giyinen Sayın Resident'in eşinin de bulunduğu bir grup bize küfürlü kelimeler kullanmıştır. Yerlilerin ikisi veya üçü oldukça şarhos idi, bundan dolayı oldukça serbestçe hareket etmekte idi, bu normalde söz konusu olamazdı (çünkü Constantinople'de bu tür konular hakkında dikkatli olmalıydı), ve Beylerinin otoritesine güvenerek aynı şekilde cevapta bulunma özgürlüğünü kullandılar. Türkler bunun üzerine içeriye dalıp, her zaman yanlarında bulundurdıkları bir iki sopa alıp, onlarla bize doğru gelmeye başladılar. Bu çok büyük bir şaşkınlığa neden oldu. Bey'i deneyiminden dolayı tanıyan ve bundan dolayı bu işin nasıl bir neticeye varacağını bilen Sayın Coljers büyük bir dikkatle beylerin yanına yanaşıp, suçlu kendi hizmetçilerinin üstüne yükleyerek karşı tarafın efendisini yatıştırmaya çalışmıştır.

⁴⁸ Du Mont, Reyzen van de heer Du Mont door de grootste gedeelten van Europa en Asia. (Utrecht, A. Schouten, 1699) 380-381.

*Eşi olan bayan ve Türk dilini anlayabilen ve Türk usulüne göre giyinen kızları Bayan Clara dostane kelimeler ile Beyefendinin kelimelerine eklenti yaparak, Türklerin barut gibi keyiflerine rağmen, bizim huzur içinde yolumuza devam etmemizi sağladılar, biz bu kadar ucuz kurtulduğumuzdan dolayı çok mutlu kalmıştık.*⁴⁹

Bu hikaye bize Clara Catherina'nın Türkçe konuştuğunu, Türklere has bir şekilde giyindiğini ve Osmanlı toplumunda kendini savunabildiğini göstermektedir. Du Mont onun hakkında Daniël Jean de Hoche pied ile evlenip, Smyrna'da yaşadığında da çok övgüyle bahsetmektedir:

*“Bay Hoche pied onun kardeşi ile evlenmiştir ve bu bayan birkaç çocuk doğurmasına rağmen daha halen hayatının keyfini çıkartmaktadır. Bu bayan Smyrna'da Avrupalı Ulusların onurunu taşımaktadır; hem güzelliği, hem zarafeti ile ama aynı zamanda akıllılığı ile de bütün bayanları geride bırakmaktadır. Buna belki inanamayacaksınız ama eksiksiz bir mükemmeliyete sahiptir kendisi ve dünyanın en zor olan yedi lisanına hakimdir, bunların arasında Hollandace, Yunanca, Rusça, Türkçe ve Arap dilleri bulunmaktadır. Aynı zamanda Latince ve İbranice de konuşmaktadır, en deneyimli profesör gibi kolaylıkla Avrupa dillerini konusunda eğitim verebilmektedir.”*⁵⁰

Maurits Wagenvoort onun hakkında altta belirtilen anekdotları anlatmaktadır:

18. yüzyılda bir Türk askeri tarafından sokakta hakarete uğramıştır, bu şahıs – bir Yeniçeri – bir sonraki gün asılmıştır. Smyrna'da güzelliği ve cömertliği sayesinde çok popülerdi, bundan dolayı ona genellikle “**de Madama**” olarak hitap ediliyordu. Şimdilerde bile – **şu an sadece ufak bir meydan olan** – geçmişteki ve şu an tamamen doldurulmuş ve inşaatlarla kapatılmış Hollanda iskelesine yakın bir yerde bir han mevcuttur ve bu hanın ismi daha halen “**Madama-hanı**”dır.⁵¹

⁴⁹ De Bruyn, Reizen, 150-151.

⁵⁰ Du Mont, Reizen, 381.

⁵¹ M. Wagenvoort, 'Smyrna en zijne Hollandsche kolonie' in: Op de hoogte, maandschrift voor de huiskamer (Amsterdam 1905) 30.

Clara Catherina'ya üstelik Sultan'ın annesi olan Valide Gülnüş Sultan ve ilk eşi olan Hasseki Sultan ile bir görüşme onuru tanınmıştı. Bu Viyana'nın 1682 – 1684 yılları arasında kuşatılmasından sonra abisinin Sultan ve Habsburglu kayser arasında arabulucu olarak vazife görerek kazanmış olduğu ün sayesinde meydana gelmiştir. Müzakerelerin iyi bir şekilde sonuçlanmasından sonra Clara Catherina abisini Edirne'de ziyaret etmiştir ve orada altta belirtilenler gelişmiştir:

[Sultan'ın validesi"]... *benim kardeşim olduğunu duyunca, hemen yanına çağdırıp, uzun bir süre boyunca onunla görüşmüştür. Veda ettiklerinde ise kardeşime ve yanında bulunan arkadaşlarına çok zevkli, nakışlı mendiller hediye etmiştir (bunlar Türk parası ile eşdeğer kaliteye sahipler idi)... Herneyse, daha önce gerçekleşmeyen bir vaka idi ve bu ülkede başka birisine tanınmayan en büyük onur idi, çünkü bu Valide Sultan bırakın ki dışarıdan gelen biriyle görüşmeyi, bu zamana kadar hiç kimseye görünmemiştir."*

Bunu Jacobus Colyer'in 1 Ağustos 1699 tarihinde Edirne'den arkadaşı Ghisbert Cuper'e göndermiş olduğu bir mektupta yazılıdır. Haremin en önemli bayanlarla yapmış olduğu buluşma başkasına nasip olmadığını belirterek ona belki biraz fazla onurlandırmıştır, ancak herşeye rağmen bu olay çok özel bir durum olarak ün kazanmıştır.⁵² Aynı ağabey olan Jacobus Colyer'in vefatında biraz daha başka bir şekilde ön plana gelmiştir. Ağabeyi vefat ettiğinde onun daha halen çeşitli borçları vardı. Çeşitli alacaklılar onun ağabeyinin mirasından yasaya aykırı bir biçimde altın, elmaslar ve başka mücevherler kendine mal ettiğinden kuşkulunmaktaydı. Bazı alacaklılar vezir-i azamdan onun Smyrna'ya dönmesini yasaklayan bir emir almayı başardılar. Sonunda Cornelis Calkoen bu davayı çözmeyi başarmıştır.⁵³ Bütün bu şahadetnamelerden Clara Catherina Colyer'in toplumda en önde gelen kişilerin arasında bulunan özel bir bayan olduğunu anlayabiliriz. Birçok kişi tarafından sevilmekteydi, çok akıllıydı ve onun hakkında çoğunlukla olumlu bir şekilde bahsedilirdi.

Daniël Jean'in vefatından sonra Daniël Alexander 1724 yılında Smyrna'da konsolos olarak atanmıştır. Şubat 1727'de bir Hollandalı tüccarın kızı olan Catharina Elisabeth Fremeaux ile evlenmiştir. Birkaç ay sonra

⁵² G.R. Bosscha Erdbrink, At the threshold of Felicity. Ottoman-Dutch relations during the embassy of Cornelis Calkoen at the Sublime Porte, 1726-1744 (Ankara 1975) 37.

⁵³ Aynı yerde, 85.

Catharina dünyaya getireceği tek oğluna hamile kalır. 21 Aralık 1727 tarihinde doğan Daniël Jean büyükbabasının adını alır ve onu da bir konsolosluk kariyeri bekler. 12 Mart 1741 tarihinde Daniël Alexander Avusturyalı savaş esirleri için göstermiş olduğu büyük çabalara muvafakat olarak Avusturya Arşidüşesi ve Macaristan ve Bohem Kraliçesi olan Maria Theresia'dan devlet kontu unvanını almıştır. Kendisine ve her iki cinsten olan varislerine o esnada daha yüksek bir asalet unvanı verilmiştir.

Küçük kardeşi Elbert de Hochepped Leiden’de okumak için Hollanda’ya gönderilmiştir. 15 Aralık 1735 tarihinde Haarlem’de Anna Margaretha Boelema (1715-1758) ile evlenmiştir. Bu şehirde 1735’ten 1746 yılına kadar yetimler yurdunun katibi idi. Çiftin dört çocukları olmuştur: üç kız evladı ve bir erkek evladı. Clara Catherina (1736-1766) en büyük kızları idi. Bu kız daha sonraları İngiliz büyükelçisi James Porter ile evlenmiştir. Ondan sonra Suzanna Catherina (1738-1748) dünyaya gelmiştir; on yaşındayken vefat etmiştir. Ondan sonra Gerard Jan (1740-1807) ve Josina Baldina (1745-1783) dünyaya gelmişlerdir. 1747 yılında Elbert de Hochepped, Cornelis Calkoen’in halefi olarak Constantinople büyükelçisi olarak atanır.⁵⁴ Yeni büyükelçi ailesi ile beraber selefinin Pera mahallesinde bulunan sarayında yaşamaya başlamıştır. Babaları 1763 yılında vefat ettikten sonra çocukları tekrar Hollanda’ya dönmüştür ve ondokuzuncu yüzyılda De Hochepped ailesinin bu dalı son bulmuştur.

Smyrna’da De Hochepped ailesi ayakta kalmıştır. Daniël Alexander’ın 1759 yılındaki vefatından sonra Elbert kuzeni Daniël Jean’ı (1727-1796) bir sonraki konsolos olarak atamıştır. Daniël Jean 1 Mart 1763 tarihinde Marie Dunant (1726-1801) ile evlenmiştir. Kendisi Smyrna’daki İngiltere konsolosluğunu olan Samuel Crawley’nin duluydu. Bu bayan Yunan yazarı Nikos Kararas’ın Sevdiköy eserinde “Madama” olarak görünmektedir. Onun hakkında altta belirtilenleri yazmıştır:

“Kont Daniël de Hochepped 1763 yılında Jacques Dunant ve Anna Arlaud’ın kızı, Samuel Crawley’nin dulası, Smyrna’nın meşhur “Madaması” Marie Dunant ile evlenmiştir. Madama Sevdiköy’de bir ordu hizmetçi ile feodal bir hatun olarak yaşamaktaydı. Smyrna’da ilgi çeken bir kişilikti ve Sevdiköy’ün bütün tarımsal çevresini yönetmekteydi. Namı Smyrna’nın son yıllarında daha halen canlıydı. Altın demirhanelerin bulunduğu bir mahallenin tamamı, ‘Madama’nın Hanı’, ona aitti.

⁵⁴ M. Wagenvoort, ‘Een ambassadeursfamilie in de 18e eeuw’ in: Nederland, Verzameling oorspronkelijke bijdragen door Nederlandse letterkundigen (1905) 381-382.

Altta belirtilen tarihi anekdot, büyüleyici güzelliği ve müstesna ruhu ile Sevdiköy’ün yerel tarihinde ve o zamanki Smyrna’nın genelinde büyük bir rol oynayan bu bayanın kişiliği, karakteri ve etkisi hakkında canlı bir imaj vermektedir. Kuran’ın yasalarından dolayı harem alışkanlığına sadık olan yüksek mevkili baylar bir zengin Avrupalının sofistike salonunda bulunmayı olağanüstü bir zevk olarak kabul ederlerdi. Konsoloslar ve kolonyal tüccarlar sürekli davetler düzenler, aynı zamanda misafirleri arasında yüksek mevkili bir Türk konuğu bulunduğunda mutlu olurlardı. O eski dönemlerde ender bir güzelliğe sahip bir bayan Paşaların üstüne bir nevi bir büyü gibi etkisi olurdu. Onun arkadaşlığı onları mest ederdi. Uzaklardan gelmeliydi, çünkü onun narin, gül şekilli, taze yüzü mavi, kuzey okyanusun renginde gözlere sahip olan bir kız gösterirdi. Smyrna’da Hollanda konsolosluğunu olan Kont Daniël De Hochepped’in eşiydi. Laleler yurdu Haarlem’den gelmekteydi ve ormanlarının büyüklüğü ve aşk köyü şeklindeki kıskırtıcı isminden dolayı meşhur olan bir köyde yaşamaktaydı. Romantik olması ile Avrupalı kayafetlerini bir kenara atıp, pahalı Türk giysiler giyinirdi. Asil saygınlığı ve dikkat çeken stili karşı konulmaz bir biçimde dikkat çekiyordu. Aynı zamanda sevimli, küstah ve korkutucuydu. Üstelik saygıdeğer bir anneydi, çünkü birçok çocuğa sahipti. Evinde çocukları ve siyahi dadıları etrafında bulunacak şekilde kendisini gösteren ve Avrupalı

sanatçılara ait 22 tablo asılıydı. Herkese göre Madama 'Büyük Madamaydı'. 8 çeşitli lisanı kendi anadili gibi konuşuyordu. İfade şekli o kadar alımlı ve o kadar şirindi ki, onunla muhabbet ederken sıkılmak mümkün değildi. Birçok kişi onun bir büyücü olduğunu savunurdu, çünkü en karmaşık insanları bile şaşırtabilmesine akıl erdiremiyorlardı, onlar ondan birçok kez siyasi vakalar ve ticari mevzular hakkında fikrini alırlardı. Özellikle Smyrna'nın Ağası (Yöneten Paşa) ona büyük bir hayranlık duyuyordu. En hassas konuları hakkında onun fikrini almakta tereddüt duymazdı ve her zaman tavsiyelerini yerine getirirdi. Birçok kez doğrudan evine gidip, onunla görüşürdü ve en ciddi kararları bir gülümse ve bir lokma kokulu lokum arasında alırdı.”⁵⁵

⁵⁵ Kararas, Sevdiköy, 80-82.

Kararas Madama'nın kişiliği hakkında canlı bir resim çizmiştir. Bu anekdotların doğru olup olmadığını belirlemek zordur. Kararas, Marie Dunant'ın “**Madama**” olduğunu savunuyor, ancak başka kaynaklarda Clara Catherina Colyer “**Madama**” olarak kabul ediliyordu. Her ikisi de Daniël Jean de Hochepped ile evliydi; Clara Catherina Colyer, De Hochepped ailesinin büyükbabası ve atası ile evliydi ve Marie Dunant ailenin torunu ile evliydi. Madama'nın özel bir bayan olduğu bu anekdotlardan anlaşılmaktadır. Ancak bunun Marie Dunant veya Clara Catherina Colyer'in olduğu belirsizdir.

Buna rağmen Daniël Jean ve Marie'nin bir erkek çocuğu ve iki kız çocuğu olmuştur. Jacques (1765-1824) en büyükleriydi, onu da Catherina Anna (1767-1867) ve Anna Henriette (1770-1832) takip etmiştir. Catharina Anna ilk önce Constantinople'de sefir olan Gerard Johan Baltasar von Heidenstam (1747-1803) ile evliydi ve daha sonraları Jacob van Lennep ile evlenmiştir. David George van Lennep ve Anna Marie Leidstar'ın oğluydu, bunların da Seydiköy'de büyük bir yazlıkları vardı. Anna Henriette ilk önce Smyrna'da İngiltere konsolosu olan Frederick Hayes ile evliydi ve daha sonraları Emmanuel Homero ile evlenmiştir. Ve tarih kendini yeniden tekrarlamaktaydı. Daniël Jean'ın vefatından sonra oğlu Jacques 1797 yılında Smyrna'nın yeni konsolosu olarak atanmıştır. Bir yıl sonra Jacques kayınbiraderinin kız kardeşi olan Sara Petronella van Lennep (1771-1854) ile evlenmiştir. Susan ve Annette isminde iki kız çocukları ve Jean Edmond ve Frédéric Pierre isminde iki erkek çocukları olmuştur.

Ondokuzuncu yüzyılda da De Hochepped ailesi Smyrna'da temsil edilmeye devam etmiştir. Bu aile fertlerinin Hollanda'nın konsolosluk ve diplomatik kısımlarında makamlara sahiplerdi, ancak bunlar genellikle düşük konumlu makamlardı. Frédéric Pierre de Hochepped (1812-1869) çocuğu olmadan vefat etmiştir. Jean Edmond de Hochepped'in (1809-1840) soyu devam etmiştir. Hélène Elisabeth Giraud (1818-1900) ile evlenmiştir ve bir erkek çocukları olmuştur. Jacques Gérard Edmond (1839-1887) 18 Mart 1839 tarihinde dünyaya gelmiştir ve 17 Mayıs 1866 tarihinde Elise Caroline Homero (1840-1868) ile evlenmiştir. Onların da bir erkek evladı olmuştur, Edmond Jacques Paul (1867-1931). Doğumundan bir yıl sonra annesi vefat etmiştir. Babası Henriette Hélène van Lennep (1844-1901) ile yeniden evlilik yapıp, bu evlilikten beş çocuk dünyaya gelmiştir, ki en büyük çocuk bir yıl sonra vefat etmiştir. Bu ikinci evlilikten doğan varisler Smyrna'yı terk edip, Paris'e gitmişler.

Edmond Jacques Paul de Hochepped ailesinin tarihine ilgi duymaktaydı. Ondan De Hochepped'lerin aile arşivinde çeşitli, soyları ile ilgili anekdotlar bulabiliriz. Marie Octavie Françoise Wissing (1865-1945) ile evliydi ve beş çocukları olmuştur. En büyük çocuk Daniël Jacques Edmond idi (1891-1972) ve onu üç kız çocuğu takip etmiştir: Marguerite Marie Elise Nathalie (1892-1979), Elise Marie (1893-1982) ve Wilhelmine Marie Jeanne (1897-1975). En küçük çocukları yine bir erkek çocuğuydu, Jacobus Edmundus (1903-1984). Smyrna'da kalan ailenin son fertleri bunlar. Daniël Jacques Edmond 1 Temmuz 1891 tarihinde doğmuştur ve 1912'den 1932 yılına kadar Smyrna'da baş hakim ve konsolos yardımcısı biçiminde kişisel bir namı olan ikinci mütercim tercümandı, ve 1947'den 1957 yılına kadar İstanbul'da ülke konsolosu idi. 1918 yılında Blanche Hélène Marie Guys (1889-1950) ile evlenmiştir. Erken bir yaşta vefat eden, Willem Jacques Gérard (1920-1956) isminde bir erkek evlatları olmuştur. İstanbul'daki makam süresinden sonra Daniël Jacques Edmond 1972 yılında München'de vefat ettiği Almanya'ya taşınmıştır. Küçük erkek kardeşi Jacobus Edmundus 22 Aralık 1903 tarihinde dünyaya gelmiştir. 1925 yılında Hetty Giraud (1900-1979) ile evlenmiştir ve Türkiye'den ayrılmak zorunda bırakılmışlardır. Birinci Dünya Savaşından sonra Yunanistan ve Türkiye arasında bir savaş gerçekleşmiştir. Yunan ordusu Smyrna şehrinde atağa geçmiştir, ancak 1922 yılında Atatürk'ün önderliği altında Türk ordusu şehre tekrar hakim olmuştur. Şehrin neredeyse yüzde yetmişi muharebe esnasında yanıp, kül olmuştur ki bu yüzbinlerce kişiden oluşan bir mülteci akımına neden olmuştur. 1923 yılında Lozan barış anlaşması imzalandıktan sonra Türkiye ve Yunanistan arasında bir nevi bir halk değiş tokuşu gerçekleşmiştir, bu arada birçok Türk mecburen Yunanistan'dan Türkiye'ye göç etmiştir ve birçok Yunan Türkiye'den Yunanistan'a göç etmiştir. 1922 yılında şehrin resmi adı Smyrna yerine İzmir olmuştur. Jacobus Edmundus ve Hetty Hollanda Doğu Hint Adalarına göç ettiler ve orada tek kızları olan Jaqueline Anne Edmée dünyaya gelmiştir. Daha sonraları bütün aile Hollanda'ya taşınmıştır. Bu evlilikten erkek evladı dünyaya gelmediği için, De Hochepped ailesinin bu dalına ait olan tarih burada son bulmaktadır.

1.4 Van Lennep'ler; bir tüccar ailesi

Van Lennep soyunun ilk fertleri Amhem ve Emmerik'te onaltıncı yüzyılın başlangıcında bulunabilirler.⁵⁶ Onyedinci yüzyılında aralarında Emmerik'te dünyaya gelen Warner van Lennep'in (1597/98-1644) de bulunduğu birkaç tanesi Amsterdam'a gitmiştir. Kendisi sarraftı ve Amsterdam'da Duifjessteeg'in köşesinde bulunan Rokin'e, "Voome'nın Silahı"na yerleşip, çarşaf tüccarlığı yapmıştır.

⁵⁶ E. Lievense-Pelser, Inventaris van het Archief van de familie Van Lennep 1666 – 1992 (Amsterdam 1995) 3.

1625 yılında Sara van Halmael (1603/04-1675) ile evlenmiştir ve üçü erken bir yaşta vefat eden toplam yedi çocukları olmuştur. Hayatta kalıp, soyu devam eden dört çocuğun isimleri Sara (1628-1679'dan sonra), Jacob (1631-1704), Jan (1634-1711) ve Elisabeth (1636-1671) idi. Jacob erkek kardeşi Jan ile uzun bir süre ailede kalan bir ipek fabrikası kurmuştur. Bu firma ailenin Amsterdam'ın sanayicileri arasında önde gelen bir konuma sahip olup, bu konumun güven altına alınmasını sağlamıştır.⁵⁷

Jan van Lennep tüccar olmaktan yanısıra aynı zamanda bir sanat koleksiyoncusuydu.⁵⁸ Şu an 473 numara olan Koningsplein'in Herengracht'ında ikamet etmekteydi ve Gein'da "Over Zeeburg" ismini taşıyan bir yazlığı vardı. Çok zengindi.⁵⁹ İhtiyar Jan van Lennep üç kez evlilik yapmıştır. İlk olarak 1663 yılında Suzanna Block (1638-1665) ile evlenmiştir. Suzanna iki yıl süren bir evlilikten sonra vefat etmiştir; muhtemelen kız çocuklarını dünyaya getirirken vefat etmiştir, çocukları da hayatını bu esnada kaybetmiştir. İlk eşinin ölümünden sonra 1666 yılında Jeltje Sieuwerts van der Schelling (1643-1669) ile evlenmiştir. O da erken bir yaşta vefat etmiştir ve İhtiyar Jan van Lennep yine çocuksuz kalmıştır. 29 Mayıs 1672 tarihinde üçüncü kez evlenmiştir. Maria Sijen (1646-1694) ile beraber beş sağlıklı çocuğu olmuştur. En büyük ve en küçük çocuk erkek çocuğu olup, her ikisi de tüccar olmuştur. Babasının ismini alan en büyük erkek çocuğu küçük Jan van Lennep (1673-1730) Haarlem'e bir ipek çarşaf tüccarı olarak yerleşmiştir. En küçük erkek evladı George van Lennep (1682-1736) Almanya ile ticaret yapan Godfried Bohlen & Van Lennep firmasına üye idi. 1709 yılında Hester van Halmael (1683-1730) ile evlenmiştir ve iki erkek çocukları ve dört kız çocukları olmuştur.⁶⁰

David George van Lennep (1712-1791), bu ailenin en büyük erkek evladı, maceranın peşine düşüp, Ağustos 1738 döneminde Smyrna'ya gitmiştir. Orada Hollanda sanayisinin üst kademeli taciri ve çok başarılı bir tüccar olmuştur. 11 Nisan 1758 tarihinde Anna Maria Leidstar (1738-1802) ile dünyaevine girmiştir. Bu bayan Constantinople'de Levant'ta tanınan bir Hollandalı ailenin ferdi olarak dünyaya gelmiştir. Leidstar & Co firması onsekizinci yüzyılda Galata'da ve Pera'da kurulu olan beş Hollandalı ticari merkezlerden bir tanesiydi. Firmanın Angora'da, şimdiki Ankara'da, bir şubesi vardı. Büyükbabası Pietro Leidstar (?-1736) hem Jacobus Colyer'in, hemde Cornelis Calkoen'un büyükelçilik dönemlerinde Constantinople'de Hollandalı cemaatin haznedarıydı.

⁵⁷ J.E. Elias, De vroedschap van Amsterdam 1578-1795.II, (Amsterdam 1963) 966.

⁵⁸ Van Lennep ailesinin soyağacı: www.diesbach.com/belleroche/lenneplennep.html

⁵⁹ F. K. van Lennep, Verzameling van oorkonden betreffende hebbende op het Geslacht Van Lennep, (1093-1900) Bölüm I (Amsterdam 1900) 155.

⁶⁰ Van Lennep ailesinin soyağacı: www.diesbach.com/belleroche/lenneplennep.html

Livorno'da evvelki Hollanda konsolosu olan Abraham de la Fontaine ve Constantinople'deki Hollandalı elçi Justinus Colyer'in en büyük kızı olan Maria Colyer'in kızı Clara Susanna de la Fontaine ile evliydi. Leidstar ailesi Constantinople'de çok mümtaz bir yaşam sürdürmekteydi, ancak 1739 yılında Angora'daki şube iflas etti ve bir sonraki yıl Pera'daki merkez şubesi de iflas etti. Oğulları Justinus Johannes Leidstar (1708-1783)⁶¹, Anna Maria'nin babası, bundan sonra yeni bir başlangıç yapmak için Smyrna'ya gitmiştir.⁶² Anna Maria çok iyi bir şekilde yetiştirilip, Levant'ta özel bir bayan haline gelmiştir. Dumas Kontu olan üstteğmen Mathieu 1784 yılında Smyrna'yı ziyaret ettiğinde hatıra defterinde bundan bahsetmektedir.

Mme. Vanlennep, nee à Smyrne⁶³ et célèbre par sa beauté, l'était plus encore par les rares qualités de l'esprit et du cœur. On admirait en elle une douceur inaltérable, une âme expansive qui se communiquait sans cesse et se portait tout entière vers les objets qu'elle affectionnait; une aimable philosophie, fruit d'une étude profonde et d'un génie méditatif, la variété de ses connaissances, la facilité avec laquelle elle parlait huit langues différentes, lui donnaient une grande influence sur tous ceux qui avaient été à portée de la connaître. Les familles divisées la prenaient pour arbitre, et les hommes en place la consultaient dans les affaires importantes. Son caractère était ferme; mais cette fierté, cette dignité grecque était heureusement tempérée par la noblesse de ses manières, la grâce de ses mouvements, la sensibilité de son organe, et par son goût exquis pour les ouvrages d'esprit et pour les arts.⁶⁴

“Smyrna’da dünyaya gelen Bayan Van Lennep güzelliği sayesinde tanınırdı, ancak daha çok ruhu ve kalbi ile ilgili ender nitelikleri sayesinde tanınırdı. Onun değişmeyen yumuşaklığına, kendini hiç durmadan geliştiren ve onun sevdiği objelere tamamen ulaştıran geniş ruhuna hayranlık duyulmaktaydı.

⁶¹ Listing of the graves of the Dutch cemetery of Alsancak: www.levantine.plus.com/pdf/ad.pdf

⁶² Hoenkamp-Mazgon, Palais de Hollande, 67-68. Bakın: Nanninga, 'De Nederlandsche koopman', 115.

⁶³ Burada yazar bir hata yapmaktadır, çünkü Anna Maria Leidstar Constantinople’de dünyaya gelmiştir.

M. Dumas, Souvenirs du lieutenant-général Comte Mathieu Dumas de 1770 à 1836, Vefatından sonra oğlu tarafından yayımlanmıştır (Parijs 1839) Van Lennep ailesinin Arşivinde bulunabilir 1666-1992 envanter no’ları. 838-840 Alıntı: F.J.E. van Lennep, Late regenten (Haarlem 1962) 214.

Münasip bir eğitimin ve akıllı bir ruhun meyvesi olan zevkli felsefesi, bilgisinin farklılığı, sekiz değişik lisanı konuştuğu kolaylık, ona takdim edilenlerde büyük bir etki yaratmıştır. İhtilafa düşen aileler arabuluculuk yapmalasını isterlerdi ve orada bulunan baylar önemli konular hakkında onun fikrini sorarlardı. Güçlü bir karakteri vardı, ancak bu gurur, bu Yunan haysiyeti, ne mutlu ki mümtaz davranışları, hareketlerindeki fazilet, kişiliğinin duygusallığı ve ruh ve sanat ile ilgili kitaplara olan mükemmel zevki sayesinde azaltılıyordu.”

Göze çarpan bu bayan ve David George van Lennep, Smyrna’da yirminci yüzyıla kadar refah içinde bir patrik asil ailesinin yaşamını sürdüren geniş bir ailenin atalanydı.⁶⁵ Anna Maria ve David George’in toplam on üç çocuğu olmuştur. Evliliklerinden bir yıl sonra ilk kızları, Hester Maria (1759-1767), doğmuştur. İkinci kızları, Elisabeth Clara (1760-1834), bir yıl sonra doğmuştur. Bu kız 1778 yılında Smyrna’da bir İngiliz tüccarı olan Isaac Morier (1750-1817) ile evlenmiştir. Bir süre Londra’da kaldılar ve daha sonraları Morier İngiltere’nin Constantinople’deki ülke konsolosu olmuştur. Isaac ve Elisabeth Clara’nın dokuz çocuğu olmuştur.⁶⁶ Elisabeth Clara’dan sonra bir sonraki yıl Anna Maria ve David George van Lennep’in ilk oğlu, George Justinus (1761-1788), dünyaya gelmiştir. Ondan sonra David isminde (1762-1782) tekrar bir erkek evlatları olmuştur. Her iki oğul genç bir yaşta vefat etmiştir. Daha sonraları 1785 yılında

ilk Radstock Baronu olan William Waldegrave (1753-1825) ile evlenen bir kızları olmuştur. Kraliyet Deniz Kuvvetlerinde bir amiraldı. İngiltere'ye yerleşip, dört kızları ve iki oğulları olmuştur. Sıradaki Anna van Lennep (1765-1839) idi. 1787 yılında Curton ve La Palice'in asil yöneticisi, Rochefort Kontu ve Madic Baronu olan Jean-Frédéric de Chabannes'in (1762-1836) eşi olmuştur. Bu beyefendi Fransız ordusunda çeşitli makamlara yükselmiştir, tasarımcı, farmason ve yazar idi. Anna ile beraber on çocukları olmuştur.⁶⁷

Anna'nın doğumundan iki yıl sonra 1767 yılında Van Lennep ailesinde bir trajedi gerçekleşmiştir. En büyük kızları Hester Maria sekiz yaşındayken vefat etmiştir ve aynı yıl içinde vefat eden ablasının ismini alan bir kız çocuğu daha doğmuştur. Hester Maria (1767- ?) 1790 yılında bir İngiliz işadamı olan Edward Lee ile evlenmiştir. Sekiz numara bir erkek çocuğu idi, Jacob (1769-1855).

⁶⁵ Hoenkamp-Mazgon, Palais de Hollande, 68.

⁶⁶ Morier ailesinin soyağacı: www.diesbach.com/belleroche/lennep/morier.html

⁶⁷ Van Lennep ailesinin soyağacı: www.diesbach.com/belleroche/lennep/lennep.html

1807 yılında Catherine Anne de Hochepped (1767-1867) ile evlenmiştir. Daniël Jean de Hochepped (1727-1796) ve Maria Dunant'ın (1726-1801) kızı idi ve İstanbul'da İsveç elçisi Gerhard Johan Balthasar von Heidenstam'ın (1747-1803) duluydu. Bu evliliğin gerçekleşmesi ile Smyrna'daki en önde gelen iki aile birbirleriyle birleştiler. Catherine Anne de Hochepped'in ilk eşi ile bir kız çocuğu, Adèle Marie (1790-1867), ve üç erkek çocuğu, Carl Peter, Oscar en Carl, olmuştur. Jacob van Lennep'e genç yaşta vefat eden iki çocuk haricinde bir kız çocuğu, Marie Pulchérie (1810-1888), vermiştir. Jacob'un doğumundan sonra Sara Petronella (1771-1854) doğmuştur. 1798 yılında Catherine Anne de Hochepped'in abisi olan Jacques de Hochepped (1765-1824) ile evlenmiştir. Bundan dolayı her iki aile arasındaki bağlar daha da güçlenmiştir. Jacques 1797'ten 1810 yılına kadar ve 1814'ten 1824 yılına kadar Smyrna'daki Hollanda konsolosu idi. Vefatından sonra kayınbiraderi Jacob van Lennep onu genel konsolos olarak takip eder. Sara Petronella ve Jacques'in Susan ve Annette isminde iki kız çocuğu ve Jean Edmond ve Frédéric Pierre adında iki erkek evlatları olmuştur. Dünyaya gelen onuncu çocuk Suzanne Constance (1772-1845) idi ve onu Henriette Sophie (1776-1861) takip etmiştir. Bu kız çocukları hiç evlenmemiştir.⁶⁸ Kırk yaşındayken Anna Maria Leidstar on ikinci çocuğunu dünyaya getirir. Pieter (1778-1824) adlı bu çocuk 1804 yılında Henriette Hélène Schütz ile evlenmiştir. Bu evlilikten genç yaşta vefat eden bir kız çocuğu haricinde üç kız çocuğu, Emilie Sarah (1805-1879), Eugenie Sophie (1808-1832) ve Helene Suson (1811-1874), ve son olarak Pieter Georges (1817-1877) adında bir erkek çocuğu doğmuştur. Van Lennep – Leidstar ailesinin en küçük çocuğu olarak Richard (1779-1827) doğmuştur. 1810 yılında, baldızı Catherine Anne de Hochepped ve Gerhard Johan Balthasar von Heidenstam'ın kızı olan Adèle Marie von Heidenstam (1790-1867) ile evlenmiştir. Richard ve Adèle Marie on çocukları ile de büyük bir aile oluşturdular. İlk çocukları bir erkekti, Richard Jacob (1811-1890) ve onu Adelaide Elise (1813-1886), Henry John

(1815-1889), Gustave Adolphe (1816-1863), Charles David (1818-1886), Augustus Oscar (1821-1883), Eulalie Catherine (1822-1909), Alfred Jacob (1824-1845), Edouard Willem (1825-1880) ve en sonunda David (1828-1900'den sonra) takip etmiştir. Henry John, Augustus ve David Amerika Birleşik Devletlerine göç etmiştir. En büyük erkek çocuğu olan Richard Jacob Smyrna'da kalmıştır.

⁶⁸ Van Lennep, Verzameling van oorkonden, 135-144.

Orada tüccar ve Hollanda konsolosu idi.⁶⁹

Diğer aile fertleri de Van Lennep'lerin Smyrna, Seydiköy ve Malkacık'ta mülkiyetleri olan Levant'ta kalmıştır. Smyrna'da ailenin hanesi bulunmaktaydı ve Van Lennep firmasının limanda bir dükkânı ve altı deposu vardı. Büyük yazlık evi Seydiköy'de bulunmaktaydı ve ailenin Smyrna'dan otuz kilometre uzaklıkta çoğunlukla tütün ve opyum üretilen büyük bir arsaları vardı. David George van Lennep ilk başta Amerikalı tüccarhaneleri için opyum ticareti yapmıştır.⁷⁰ Yirminci yüzyılın başında Smyrna'daki Hollandalı cemaati ziyaret eden Maurits Wagenvoort ailenin Smyrna'daki haneleri hakkında altta belirtilenleri yazmıştır.

“Sayın Alfred van Lennep beni bir Van Lennep olarak doğan ve artık dul olan teyzesi Bayan Arlaud'ı ziyaret etmek için ailenin eski konsolosluk hanesine götürmüştü. Büyük odaları olan haşmetli, çift katlı bir hanedir ve duvarlarda eski aile portreleri ve eski manzara resimleri vardı.”⁷¹

Yukarıda bahsi geçen dul, Bayan Arlaud, Eugène Auguste Arlaud (1813-1865) ile evli olan Eulalie Catherine van Lennep (1822-1909) idi. Richard ve Adèle Marie'nin bir kızıydı ve Wagenvoort onu Levant'ın tarihi hakkında anlatmaya değer olanları tamı tamına bilen aklı yerinde, neşeli, doksan yaşında olan bir bayan olarak tarif etmiştir. Yeğeni Alfred Oscar van Lennep (1851-1913) o zamanlar Hollanda'nın Smyrna'daki konsolos yardımcısıydı ve kendisi Van Lennep'lerin Seydiköy'deki yazlığında yaşamaktaydı. Maurits Wagenvoort oraya altta belirtilen şekilde tarif etmiştir:

“Alfred Van Lennep, Seydiköy'ündeki diğer Hollandalı hanelerin ana hanesi gibi olan Van Lennep'lerin eski hanesinde yaşamaktadır. Her odanın üç normal oda büyüklüğünde olan yirmi altı büyük oda var; antre neredeyse muazzam ölçülere sahip bir salondur.”⁷²

Alfred Oscar, kendisi Smyrna'da İsveç konsolosu ve ailenin arazisi olan Malkacık'ta bir tütün üreticisi olan Charles David'in (1818-1886) oğlu idi.

⁶⁹ Nederland's Patriciaat, 44e yayın yılı 1958, Soybilim Genel Müdürlüğü (Lahey 1958) 216-218.

J. Schmidt, 'Nederlandse opiumhandel in de Levant' in: Spiegel historiael, vol. 33, afl. 10 (Amsterdam 1998) 431.

Wagenvoort, 'Smyrna', 34.

Wagenvoort, 'Smyrna', 96.

Resim 4

Onun diğer oğlu olan Oscar Charles (1857-1928) babasının tütün üretimi ile ilgili çalışmaları devam ettirmiştir. Wagenvoort onu da ziyaret etmiştir ve bu ziyaret hakkında altta belirtilenleri yazmıştır:

Sayın Oscar Van Lennep tarafından idare edilen ve babası Charles David'in romanını yazdığı Van Lennep ailesinin arsasında aile bana bu bahsedilen eseri teslim etmiştir. Yunanlı bir köyün ortasında bulunan büyük ve eski bir malikane büyük odalar, modası geçmiş ve birazcık hırpani mobilyalar ile donatılmıştır, ancak yine de rahat bir ortamdır. Mülkiyet 8000 hektar büyüklüğündedir ve sadece etrafında bulunan dağlar ile çevirilmiştir: orada burada bulunan, kısmen açılmış, yüksek bir höyük ve bunların içinde mücevheratların bulunduğu mezarlar bulunmuştur.⁷³

Mülkiyetlerinin kapsamından da anlaşıldığı üzere Van Lennep ailesi Levant'ta bulunan önde gelen Hollandalı ailelerden bir tanesiydi. Sayı olarak de en büyüklerindendi ve aile fertleri bütün dünyaya yayılmıştır. Van Lennep ailesinin Smyrna dâhna ait fertler yirminci yüzyılın başlangıcında Türkiye, Yunanistan, Mısır, İran, Amerika ve Kanada'da yaşamaktaydı.⁷⁴

Hollandalılar diğer Avrupalılar ile ticaret şehri Smyrna'da küçük bir yerleşim bölgesi olan Frankenstraat'ta yaşamaktaydı. Bu sokak insanların batı örf ve adetlerine göre yaşadığı bir nevi bir küçük Avrupa idi. Avrupalılar yeniçeriler tarafından korunmaktaydı. Dinlerini yaşamakta hürlerdi ve kendi kiliseleri, hastaneleri ve mezarlıkları vardı. Hollandalıların kendi fırını ve meyhanesi vardı. Opera gösterileri ve başka eğlencelerle kendilerini eğlendiriyorlardı. Hollandalılar Levant'tan angora yünü ve işlenmemiş ve iplik haline getirilmiş keten ithal ediyorlardı ve kendileri orada büyük çapta çarşaf ticareti yapmaktalardı. Smyrna çok hareketliydi, çünkü ticari mallar şehir

sadece deniz yolu üzerinden ulaşmıyordu; ülkenin iç kısımlarından tüccar kervanları da şehre geliyordu. Veba hastalıkları sıkça patlak verirdi, ancak bu cefa veren tek hastalık değildi. Şehir aynı zamanda depremlerle sarsılırdı. Aralarında De Hochepped ve Van Lennep ailelerin de bulunduğu zengin Avrupalılar bu tür dönemlerde şehirden kaçıp, ortalama otuz kilometre iç kısımlara doğru bulunan bir köy olan Seydiköy'deki yazlıklarına kapanırlardı. Aileler Pazar günleri de büyük yazlıklarına gidip, orada istirahat ederlerdi. Zamanla bazıları için sabit ikamet haneleri olmuştur.

De Hochepped ailesi bir diplomat ailesi idi. Her defasında babadan oğula geçerek konsolosluk makamına çıkmışlardır. Birçok nesil boyunca Osmanlı İmparatorluğunda bulunan bu ticari merkezde Hollanda devletini temsil etmişlerdir. Daniël Jean'a Leopold I tarafından 1704 yılında asilzade nişanı verilmiştir. Oğlu Daniël Alexander asalet merdiveninde bir basamak daha yükselmiştir. De Hochepped ailesinin konsolosluk hanesi haricinde Frankenstraat'ta çeşitli mülkiyetleri vardı. Clara Catherina Colyer konsolosluk binasının zevkli dekorundan sorumluydu. Doğuya özgü bir şekilde giyinen bu bayanın birçok iyi niteliği vardı ve konuklar ondan çok etkilenirdi. Hem güzelliği, hem zarafeti, ayrıca bilgisi ile şaşırtıyordu.

⁷³ Wagenvoort, 'Smyrna, 162.

⁷⁴ Van Lennep, Verzameling van oorkonden, 155.

De Hochepped ailesinin kızları diplomatik ortamlardan gelen kişilerle evlenmişlerdir. Buradan De Hochepped ailesinin birnevi Smyrna'da bulunan Hollandalı cemaatin başında durup, diğer uluslar ile iyi ilişkilere sahip olduklarına dair bir sonuca varabiliriz.

Van Lennep'ler tüccar idi. Birçok çocuklu bir aile oluşturmaktalardı ve hem Smyrna'da, hem Seydiköy ve Malkacık'ta büyük hanelere sahiplerdi. Aile ilk başta Malkacık'ta mülkiyetleri altında bulunan büyük, tarımsal bir alanda kendi çiftliklerinde ürettikleri opyum ve tütün ticaretini yapmaktaydı. David George van Lennep doğuştan bir girişimci idi. Zengin, Amsterdamlı sanayicilerden oluşan bir aileden gelmekteydi. Eşi Anna Maria Leidstar, Levant'ta tanınan başka bir Hollandalı tüccar ailesinin ferdi idi. Clara Catherina de Hochepped gibi ona da güzelliği ve akıllı ruhu ve bilgisinin farklılığından dolayı hayran duyulurdu.

Onsekizinci yüzyılın sonunda, ondokuzuncu yüzyılın başında da her iki aile hısım olmuştur. Bir kız kardeş ve bir erkek kardeş, Catharina Anna ve Jacques de Hochepped sırasıyla bir erkek kardeş ve bir kız kardeş, Jacob ve Sara Petronelle Van Lennep ile evlenmiştir. Bu evliliklerin gerçekleşmesiyle önde gelen iki Hollandalı aile birbiri ile birleşmiştir.

2 De Hochepped ailesinin sanat koleksiyonu

2.1 Arşivlerde bulunan sanat koleksiyonu

De Hochepped ailesinin sanat mülkiyetini göstermek için arşivlerde ipuçları bulmak için araştırma yaptım. Bunun için De Hochepped (1611-1956) ailesinin aile arşivini ve Smyrna'nın Hollanda konsolosluğuna ait arşivi (1611-1848) araştırdım, ki her ikisi Lahey'deki Ulusal Arşiv'de bulunmaktadır.

De Hochepped'in aile arşivi iki ana bölüme ayrılmaktadır: Smyrna'daki Daniël Jean de Hochepped'in soyundan gelenlere ait bir grup arşiv bölümleri ve Elbert de Hochepped (1706-1763) ve Hollanda'da bulunan torunlarından gelen bir grup arşiv bölümleri. İkinci ana bölüm ailenin **"Hollandalı"** dahi ondokuzuncu yüzyılda sona erdiğinde ailenin **"Smyrna'daki"** dalına geçmiştir. Arşiv çoğunlukla onsekizinci yüzyıla ait özel, kısmen makamsal ve makamsal mektuplaşmalardan ibarettir. Bunun haricinde arşiv Edmond Jacques Paul de Hochepped (1867-1929) tarafından biriktirilen, daha sonraki dönemlere ait soy ile ilgili parçalardan oluşan oldukça geniş bir koleksiyon içermektedir. Arşiv en büyük oğlu Daniël Jacques Edmond (1891-1972) tarafından Hollanda devletine bağışlanmıştır ve 1973 ve 1975 yılında Genel Ulusal Arşive devredilmiştir. De Hochepped ailesinin arşivi Smyrna'daki Hollanda konsolosluğun arşivi ile çok yakından birleşmektedir. Başlangıçta konsolosluk arşivi ve aile arşivi beraber muhafaza edildiğine dair bir görüş vardır. De Hochepped ailesi bundan sorumluydu. Genelinde Smyrna'daki birçok çıkara sahip olan bu ailede makama ait kısımları özel olanlardan ayırmak çok zordur. Karmaşalar yerel durumlardan kaynaklanmaktadır. Özellikle tehlikeli dönemlerde konsoloslar birçok kez Seydiköy'deki yazlıklarında kalırlardı ve orada bütün arşivleri bulunmamaktaydı. Netice olarak bazı makamsal parçalar özel kitap defterlerine kayıt edilirdi ve tam tersi de gerçekleşirdi.⁷⁵

Smyrna'nın konsolosluk arşivi 1893 yılında Hollanda'ya getirilmiştir. Konsolosluk arşivinin en eski kısmı 1685 yılında gerçekleşen bir depremde yok olmuştur. Bir sonraki dönemlere ait kısımlara ait büyük parçalar da yangın ve depremlerden dolayı yok olmuştur. Halen mevcut olan kısımlar arşivin çeşitli bölümlerinden gelen büyük enkaz parçalarından oluşan bir koleksiyondur. Bu koleksiyonu ikiye ayırmak mümkündür: konsolosların arşivi ve yargıtaya ait arşiv. Konsolosların arşivi konsolosların mektuplarını ve bunun haricinde bununla ilgili notları içermektedir.

⁷⁵ B.J. Slot, de Hochepped ailesine ait arşivin envanteri (Lahey 1976).-

Smyrna'daki konsolos Cumhuriyet zamanında düzenli ve sık olarak Parlamento ile mektuplaşan çok az sayıdaki konsoloslardan bir tanesi idi. Bir diplomatik temsilci olarak genellikle her iki haftada bir yargıtaya haber bültenleri gönderirdi. Yargıtay arşivinde dava dosyaları, miras evrakları, müşterek avarya'nın dosyaları⁷⁶ ve söz konusu olan iflaslar ile ilgili dosyalar bulunmaktadır. Yargıtay arşivinde konsolosluğun gelirleri ve giderleri ile ilgili hesapların saklandığı hazinenin arşivi de muhafaza edilmekteydi. Smyrna'nın konsolosluk arşivi 1893 yılında Hollanda'ya transfer edildiğinde, bimevi özele giren birçok parçalar da gönderilmiştir. Sadece cinsi özel olup olmadığı belli olmayan parçalar değil veya makama ait yazışmaların arasına giren ayrı, özel mektuplar değil, ama dışarıya yazılan özel mektupların kayıtları bile gönderilmiştir. Görünüşe bakılırsa bulunan ve biraz da olsun eski görünen her şey bir KNSM gemisine yüklenmiştir. Böylelikle Smyrna'nın konsolosluk arşivindeki makamsal defter kitaplarında özel mektupların kayıtları bulunmaktadır.⁷⁷

Bu iki arşivde çeşitli sanat eserlerine atıfta bulunan çeşitli evraklar buldum. Bu arşiv parçalarındaki ipuçları araştırmamın yapboz parçalarını oluşturmaktadır. Bu şekilde mektuplarda, ayrı listeciklerde, hesaplarda ve aile

fertlerin notlarında çeşitli tablolara yapılan atıfları buldum. Smyrna'daki De Hochepped'ların sanat koleksiyonunun canlandırmasını yapabilmek için bu yapboz parçalarını birbirleri ile ilişkilendirip, birbirine sığdırmak gerekiyordu.

2.1.1 Elbert de Hochepped'in mülkiyetinde bulunan portreler

Elbert de Hochepped (1706-1763), Constantinople'de Hollanda büyükelçi makamına kadar yükselen ailenin en küçük ferdi, hanesinin duvarlarında görkemli Palais de Hollande'nın, Pera mahallesinde bulunan Hollanda büyükelçilik binasının, tablosu asılıydı. Bunu Elbert'in 1761 yılında Pera mahallesinde bir yangın çıktıktan sonra yazdığı bir mektuptan biliyoruz. O esnada Avrupa'da kalan oğluna ve kızına bu olay hakkında bilgi vermektedir. Büyükelçilik binası hemen hemen zarar görmemişti, ancak ev eşyaları hasar görmüştü.

⁷⁶ Acil durumlarda gemi ve yükü sevkiyat esnasında kurtarmak için kasten yaratılan hasar (örneğin deniza atmak).

B.J. Slot, Konsolosluk arşivi Smyrna (1685 – 1811) ve buna dahil edilen yabancı konsolosların, yetkililerin ve şahısların arşivleri (Lahey 1988).

Elbert de Hochepped yangın sebebiyle altta belirtilenleri yazmıştır:

“Pera kısmen yanıp kül olmuştur. Çekilen ızdıraplar ve felaketi anlatmayacağım, [...]. Hollanda Sarayı'nın zarar görmemesi bir mucize ve bir keramettir, gerçi bundan dolayı, Tanrı'dan sonra, onu koruyan vezire şükran borçluyum. Babamızın mobilyaları çok hasar görmüştür ve yatak odam mahvolmuştur. Karyola, duvar kaplaması, sandalyeler ve kanepeler parçalara bölünmüştür. Şamdanların iki tanesi kırılmıştır; kırmızı odada ve yemek salonunda bulunanlar. Kısacası, hasar olarak iki bin livre hasar gördüm, tablo odamın durumunu henüz bilmiyorum.”⁷⁸

Elbert de Hochepped'in demek ki bir odada asılı olarak muhafaza ettiği birkaç tablosu vardı. Elbert bununla büyükelçilik binasında tablo koleksiyonunu muhafaza ettiği bir kamarayı, salonu veya galeriyi ima ettiğini varsayıyoruz. Soru şu ki, bu tablo koleksiyonu hangi eserlerden oluşmaktaydı?

Mirası ile ilgili çeşitli arşiv parçaları gizemin bir kısmını çözmektedir. Öncelikle Elbert de Hochepped'in bıraktığı mirası dağıtmak ile yükümlü olan noter S.B. Bornmann'ın Constantinople'de yazmış olduğu bir mektupta yine tablo koleksiyonuna atıfta bulunmaktadır. Bornmann bu mektubu o esnada Lahey'de kalan Elbert'in oğlu Gerard Johannes Baron de Hochepped'e (1742-1807) yazmıştır. Mektupta altta belirtilen yazı geçmektedir:

Vous pourrez reclamer votre part aux tableaux, au linge de table & aux livres.⁷⁹

Gerard Johannes babasının bırakmış olduğu tabloların, sofra örtülerin ve kitapların bir kısmı ile ilgili hak iddia edebiliyordu. Noterin atıfta bulunduğu tabloların hangileri olduğu bu mektupta belli değildir. Ancak yinede Elbert de Hochepped'in çeşitli sanat eserlerine sahip olduğu belli olmaktadır. Elbert de Hochepped'in mirası ile ilgili bir hesap sanat koleksiyonu hakkında daha çok bilgi vermektedir.

⁷⁸ Wagenvoort, 'Een ambassadeursfamilie', 409-410.

⁷⁹ Ulusal Arşiv, De Hochepped Koleksiyonu, Envanter no. 114.

Le 13 9bre 4 Portraits des Rois & Reines d'angle de Mn Grenville
2 grands Portraits du Roi & Reine d'angle
1 Portrait de Mn Calkoen de Mn Brayotti 80

15 Mart 1766 tarihinde Constantinopel'de hazırlanan bu hesapta Elbert de Hochepped'in mülkü ile ilgili bir liste buluyoruz; aralarında İngiltere kralı ve kraliçesinin dört küçük portresi, İngiltere kralı ve kraliçesinin iki büyük portresi ve Cornelis Calkoen'un (1696-1764) bir portresi bulunmaktadır. Koleksiyonunda İngiliz hükümdarının portreleri bulunması Elbert kızı Clara Catherina'nın İngiliz büyükelçisi Sir James Porter ile evli olmasına borçluydu bence. Hollanda büyükelçiliği ve İngiltere büyükelçiliği arasında dostane bir bağ mevcut idi. Üstelik dayısı Jacobus Colyer (1657-1725) daha önceleri Osmanlı İmparatorluğu ve Avusturya arasında gerçekleşen önemli barış müzakerelerinde İngilizler ile beraber çalışmıştı. İlk etapta bu evrakta bahsedilen bay Grenville'nin bu portreleri hazırlayan ressam olduğunu sanmışım. Araştırma yaptıktan sonra onsekizinci yüzyılda Constantinopel'de çalışmış olabilen Grenville isminde bir ressamın olmadığı ortaya çıktı. Daha sonra Henry Grenville'nin James Porter'ı Constantinopel'de büyükelçi olarak takip ettiğini öğrendim. Yani Henry Grenville muhtemelen iki büyükelçilik arasındaki dostane ilişkinin altını çizmek için İngiliz hükümdarının devlet portrelerini veren şahıs olarak bu mirasta belirtilmiştir.

Elbert de Hochepped'in aynı zamanda selefi Cornelis Calkoen'un portresi de vardı. Eğer Sayın Grenville'nin devlet portrelerini sunan kişinin olduğunu varsayarsak, bu doğrultuda Sayın Brayotti'nin Calkoen portresini veren kişinin olduğunu düşünebiliriz, kararlaştırabiliriz. O dönemde Brayotti ismini taşıyan bir ressam tanınmıyordu en azından. Sayın Brayotti'nin kim olduğu belli değildir. 1729'den 1736 yılına kadar Constantinopel'de İngiltere büyükelçisi olan George Hay'in kahyası olan Samuel Medley'nin günlüğünde, çeşitli yazılış şekilleri ile bir Bay Bragioty'den bahsedilmektedir.⁸¹ Cornelis Calkoen bu yıllarda Constantinopel'de Hollanda büyükelçisi idi. Bay Bragioty İngiltere büyükelçisinin yerel bir dostu olmuş olabilir. Bay Brayotti'nin Elbert de Hochepped'in de ve onun selefi Cornelis Calkoen'un bir dostu olması mümkündür.

⁸⁰ Ulusal Arşiv, De Hochepped Koleksiyonu, Envanter no. 110.

⁸¹ N. Webb, The Earl and his butler in Constantinople introducing the diary of Mr Samuel Medley, butler 1733-36 (Langham 2006) 200.

Cornelis Calkoen'un şu an Amsterdam'daki Rijksmuseum'de (Ulusal Müze) bulunan geniş bir tablo koleksiyona sahip olduğu bilinmektedir. Sanatçı Jean-Baptiste Vanmour'ın (1671-1737) hamisi idi. Hesapta İngiliz hükümdarlarının iki büyük portresinden daha bahsedilmektedir, ki bunların kimin tarafından veya hangi şekilde Elbert de Hochepped'in koleksiyonuna dahil edildikleri belli değildir. Portrelerin hangi sanatçılar tarafından yapıldıklarını bilmiyoruz. Bu hesaptan en azından Elbert de Hochepped'in temsili bir fonksiyonu olan devlet portrelerine sahip olduğu belli olmaktadır. Bu portreler mirasın satılışında bu yüzden bir alıcı bulmuşlardır.

Bunların haricinde Elbert de Hochepped'in mirası ile ilgili aynı hesapta Smyrna'daki ailenin portreleri ile ilgili önemli bir ipucu buluyoruz. Noter hesabın altında satılması gereken birkaç eşyadan bahsetmektedir. Bu listede Smyrna'daki aile fertlerinin portreleri belirtilmektedir:

Il reste encore a Vendre :

- *Le grand carosse*
- *Les livres hollandais*
- *Une baque de son Excell. Feu L'ambassadeur*
- *Les Portraits de la famille à Smirne*

Demek ki noter S.B. Bornmann bu portreleri satamamıştı. Bu mantıklıdır, çünkü aile portreleri aile için önemli olabilir, ancak önde gelen bir sanatçı tarafından yapıldıkları için yüksek sanat değerine sahip portreler olmadıkça dışarıdan gelen birisi için o kadar önemli değiller. Kaç adet portre olduğunu, bu portrelerde gösterilen şahısların kim olduğu hakkında ve kimin tarafından yapıldıkları hakkında maalesef bilgi verilmemektedir. Elbert'in Smyrna'da bulunan aile fertlerinin portreleri idi, yani Hollanda'daki atalarının değil, ebeveynlerinin, kardeşlerinin ve belki yeğenlerinin portreleri idi.

Bu aile portrelerine yapılan başka bir atıfı noter Bornmann ve Elbert de Hochepped'e ait mirasın paylaşımı ile yükümlü olan bir başka noter olan Jean Pierre Panchaud'ın Elbert'in oğluna yazmış oldukları bir mektupta bulabiliriz. Burada aile portrelerini Constantinople'den Smyrna'ya gönderdiklerini belirtmişlerdir.

*Comme ils reste encore qqes bagatelles à vendre ici ; Savoir : Le grand carosse, les livres hollandais, une bague & les portraits de la famille, que nous avons envoyé à Smirne.*⁸³

Bu mektup 2 Nisan 1766 tarihinde Constantinople'de hazırlanmıştır. Mektupta portrelerin kimin ricası üzerine Smyrna'ya getirildiği ve bunun neden gerçekleştiği hakkında bilgi verilmemektedir. Yani birkaç mevzu belirsiz kalmıştır. Örneğin ailenin Smyrna dalına ait hangi aile fertlerin portreleri yapıldığını ve bu portrelerin kimin tarafından hazırlandığını öğrenemiyoruz. Elbert de Hochepped bu portrelerin yapılmasına dair emri kendisi mi vermiştir yoksa onlar babasından ona miras kalmış mıdır ? Bunun haricinde portrelerin aslı bulunduğu yer ile ilgili ipuçları bulamadım. Son olarak Elbert'in manzara resimlerine, natürmortlara ve tarihi eserlere sahip olup olmadığı belirsizdir. Bununla ilgili arşivlerde ipuçları bulamadım. Elbert mülkiyeti altında çeşitli portreler bulundurmış olması evraklardan kesinlikle anlaşılmaktadır. Bunlar, İngiltere kralı ve kraliçesinin portreleri ve selefi Cornelis Calkoen'un portresi gibi, temsili bir çerçeveye sığan ve aynı zamanda özel bir ortama ait portreler idi. Üstelik koleksiyonundaki aile portrelerinin Constantinople'den Smyrna'ya gönderilmiş olup, oradaki sanat koleksiyonuna dahil edildikleri kesindir.

2.1.2 Smyrna'daki ailenin sanat koleksiyonu

Smyrna'daki De Hochepped ailesine ait aile arşivde Elbert de Hochepped'in mirası ile ilgili evraklardan ayrı olarak bir List des portraits de la famille des de Hochepped (De Hochepped ailesinin portreleri ile ilgili bir liste)

buluyoruz. Bu evrak aile arşivinin envanterinde onsekizinci yüzyıla ait bir parça olarak gösterilmektedir. Fransızca olarak düzenlenmiştir ve başka bir şekilde tarih belirtilmemiştir. Üstelik evrak kimin tarafından düzenlendiği belirsizdir. Toplam yirmialtı portreden bahsedilmektedir. Her portre ayrıca tarif edilmemektedir.

1.2.3. Troitx grands portrait sans cadre de la génération de Jean Baptiste.

4.5.6. Troit aussi sans cadre mais plus petits.

7.8. Le portrait de Jean Bisantius avec celui de sa femme, sans cadre.

Ulusal Arşiv, De Hochepped Koleksiyonu, Envanter no. 115.

9.10. Le portrait d'Elbert de Hochepped avec sa femme avec cadre d'oré

11.12. Le portrait de Pierre Haber van Burgh avec celui de sa femme Elisabeth de Hochepped grand cadre d'oré

13.14. Deux portraits avec cadre noir de la génération d'Albert de Hochepped

15.16.17.18. Quatre petits portraits de la génération de Jean Baptiste de H.

19. Un de la génération de Daniël de H.

20. Dix huit [] de la famille

21 - 26 six autres avec des cadres dorés (1 - 6)84

Bu De Hochepped ailesinin Hollanda dalına ait olan koleksiyonda bulunan portrelerin listesi olabilir. Liste, daha önceki paragraftan anlaşıldığı üzere Elbert de Hochepped'in mülkiyetinde bulununan ve noterler tarafından Smyrna'daki aileye gönderilen aile portreleri de kapsıyor olabilir. Ya da Smyrna'daki De Hochepped ailesinin hanelerinde asılı olan portrelerin birnevi envanteri de olabilir. Burada ancak tahmin yürütülebilir.

Liste hangi şahısları portrelendiği hakkında detaylı bilgi vermemektedir. Sadece altı aile ferdinin ölümsüzleştirildiğini kesinlikle biliyoruz. Bunlar Jean Byzantius de Hochepped ve eşi Margarita Constantia van der Wielen, Elbert de Hochepped ve eşi Anna Margarita Boelema ve Pierre Haber van Burgh, burada bence 1674 yılında Daniël Jean'ın teyzesi olan Elisabeth de Hochepped ile evlenen Pieter de Huybert kast edilmektedir. Diğer portreler sadece belirli bir aile ferdinin kuşağına atıfta bulunmaktadır, bu yüzden burada hangi şahısların kast edildiği belli olmamaktadır. Ancak portrelenen şahıstan daha çok portrelerin çerçevelemesine daha çok ilgi duyuluyordu sanki. Çünkü her eserin yanında çerçevesi olup olmadığı ve bu çerçevenin siyah veya altın yaldızlı olduğu belirtilmektedir. Aslında yirmi altı portre büyük bir sayıdır. Bu arşiv parçası onsekizinci yüzyılda bu portrelere sahip olanları da açıklamış olsaydı araştırmam için ideal olurdu. Smyrna dalına ait fertlerin de belirtilmiş olduğundan bu tabloların Elbert de Hochepped'in koleksiyonuna ait olan eserlerin olduğu ve onsekizinci yüzyılın sonunda Smyrna'da ikamet eden de Hochepped ailesinin koleksiyonuna dahil edildikleri yönündeki tahmin büyüktür. Maalesef bunu kesinleştirmek mümkün değildir.

Ulusal Arşiv, De Hochepped Koleksiyonu, Envanter no. 86A.

Bundan sonra zamanda ileriye doğru bir adım atıp, onsekizinci yüzyıldan yirminci yüzyılın başlangıcına gidiyoruz. Edmond Jacques Paul de Hochepped

(1867-1929) tarafından alınan soybilimsel notlarda, ki kendisi ailesinin tarihine büyük bir ilgi duymaktaydı, yeniden yirminci yüzyılın başında halen Smyrna'da bulunan portrelerin bir özetine rastlıyoruz.

*Entre autres tableaux que possèdent à Smyrne les descendants actuels de la famille De Hochepped, on remarque ceux : de Claire Catherine Colyer, femme du Baron Daniel Jean de Hochepped, du Baron Justinus de Hochepped mort à La Haye le 25 mars 1717 ; du Baron Jacobus Byzantius de Hochepped et de sa femme Margarita Van der Wielen, du Baron Elbert de Hochepped et de sa femme Anna Margarita Boelema du Comte Daniel Jean de Hochepped, etc., etc.*⁸⁵

“Yani Claire Catherine Colyer, Baron Justinus de Hochepped, Baron Jacobus Byzantius de Hochepped ve eşi Margarita Van der Wielen, Baron Elbert de Hochepped ve eşi Anna Margarita Boelema ve Kont Daniël Jean de Hochepped’in portrelerini saymaktadır ve sıralamasını vs. vs. olarak sonuçlandırmaktadır. Bu sıralamada üstte belirtilen listede bahsedilen birkaç portrelere tekrar rastlıyoruz, yani Jacobus Byzantius de Hochepped, Margarita van der Wielen, Elbert de Hochepped ve Anna Margarita Boelema’nın portreleri. Edmond Jacques Paul’ın verdiği sıralama Smyrna’da başka portrelerin de mevcut olduğu ve üstelik başka bir neviden olan tabloların da mevcut olduğu açıkça göstermektedir. Edmond Jacques Paul çünkü sıralamasına altta belirtilen cümle ile başlar.

Entre autres tableaux que possèdent à Smyrne les descendants actuels de la famille De Hochepped, on remarque ceux:.....

Bu cümleden portrelerin haricinde mülkiyetlerinde olası manzara resimlerin, tarihi eserlerin veya natüramortların da bulunmuş olduğu çıkartılabilir. Gezgin Maurits Wagenvoort’un makalesi bunu kısmen doğrulamaktadır. 1903 yılında Smyrna’daki Hollanda kolonisini ziyaret edip, günlüğünü 1905 yılında *Op de hoogte: Oturma odası için aylık dergide* yayınlanan ‘Smyrna ve Hollanda kolonisi’ isminde bir makale haline getirmiştir.”

⁸⁵ Ulusal Arşiv, De Hochepped Koleksiyonu, Envanter no. 77.

Smyrna’da yukarıda bahsi geçen aynı Edmond Jacques Paul de Hochepped tarafından misafirperver bir şekilde karşılanmıştır. Maurits Wagenvoort bize De Hochepped ailesinin sanat koleksiyonu ile ilgili bir kısa bakış sunmaktadır:

Ve sıra büyük evin içinde orada burada asılı olan aile portrelerine gelmişti. Kötü objeler idi, birçoğunun sanat değeri yoktu, bayağı hasar görmüşlerdi de, ancak ailenin tarihi için kuşkusuz değerliler idi. En iyi parçalar bile iki türden idi; belki aralarında onyedinci yüzyılda burada bulunan Cornelis de Bruyn’inkiler de vardı. Benim ilgimi özellikle çeken, fakirane bir salonda, eski bir refahın kalıntılarıdır. Kayser ailesinin aileye vermiş olduğu hediyeler olan oldukça iyi, ama hasar gören genç bir Maria-Theresia ve Leopold’un portreleri ile çevrilen Madama’nın bir portresi idi. [...]. Ve her yerde tablolar asılı idi; bu esnada Bayan de Hochepped’e takdim edildiğim oturma odasında da.⁸⁶

Maurits Wagenvoort’un bu hikayesi bütün evin içinde dağıtılmış bir şekilde çeşitli aile fertlerin çeşitli portrelerin mevcudiyetini doğrulamaktadır. Ancak sırf

aile portrelerinden bahsedilmemektedir; aileye asalet nişanını takan Macaristan kralı ve kraliçenin, Leopold ve Maria-Theresia, devlet portrelerine burada yeniden rastlıyoruz. Aynı zamanda portrelerin durumu hakkında bilgi alıyoruz. Çünkü onların kötü bir durumda olduğunu belirtmektedir. Zamanın etkisi kendini göstermiştir ve üstelik sanatçıların başlarından hiç etkilenmemiştir. Wagnvoort portreleri oldukça kötü bulmuştur. Onları zamanı geçmiş bir şanı gösteren odalarda rastladı. Bu makalede maalesef hangi aile fertlerin görüntülediği hakkında bilgi verilmemektedir. Sanatçı olarak bir tek Cornelis de Bruyn belirtilmektedir. Cornelis de Bruyn'in onyedinci yüzyılda Smyrna'yı ziyaret ettiğini doğrulayabiliriz, ancak De Hohepied ailesinin birkaç aile ferdinin portrelerini yaptığı maalesef hiçbir arşiv parçasında tasdik edilmemektedir. Maurtis Wagnvoort burada muhtemelen büyük bir tahmin yürütmektedir.

Koleksiyonun büyük sayıda portrelerden oluştuğu belliydi, ancak bu makalede başka bir neviden birkaç adet sanat eserinin de mevcut olduğu doğrulanmaktadır. Bunların manzara resimleri, tarihi eserler veya natürtmort olup olmadıkları belli değildir.

⁸⁶ Wagnvoort, 'Smyrna', 96.

Bu tanımdan De Hohepied hanesinde oldukça çok sanat eserin bulunduğu izlenimini alıyoruz. İçeriden biri olan Edmond Jacques Paul de Hohepied ve dışarıdan biri olan Maurits Wagnvoort'un iki raporunu yan yana koymak faydalı olacaktır. Wagnvoort'un da belirttiği üzere, portreler aile için değerlidir. Ailenin daha iyi dönemlerdeki şanın bir parçasıdır. Ailenin yıllar boyunca tablolara vermiş olduğu değeri Edmond Jacques Paul de Hohepied'in ondokuzuncu yüzyılın sonunda ailesinin soyu ile ilişkin yürüttüğü araştırmada doğrulandığını görüyoruz. Burada üstelik dikkat çeken mevzu tabloların kötü durumlarına rağmen yinede ebeveynlerin hanesinde asılı olmalarıdır. Aile ebeveyn hanesindeki "süs odasının" zarar görmemesini sağlamıştı. Bunu Nikos Kararas'ın Seydiköy hakkında yazmış olduğu bir kitaba dahil edilen De Hohepied'lerin misafir odasındaki iç dekor resminde görebiliyoruz.⁸⁷ Sanki o zamanki De Hohepied aile fertleri şanlarını, makamlarını ve ihtişamlarını bu aile portrelerine asmışlardı.

Resim 5

Bu resimde duvarlarda çeşitli küçük ve büyük tabloların asılı olduğunu görebiliyoruz. Resim maalesef çok net değildir ve tabloları gösterilenleri tam olarak kesinleştiremiyoruz. İç dekor fotoğrafında belirli bir şekilde belli olan bir sanat eserin izi bulunabilir; çünkü bu Clara Catherina de Hochepped-Colyer'in portresi idir. Kendisi "la Büyük Madama" olarak daha iyi tanınmaktaydı.

Resim 6

Smyrna'nın bu meşhur sakini iki çocuğu ve bu resimde çok iyi belli olmayan bir dadı ile portrelenmiştir. Bizi birkaç kez onsekizinci yüüıldaki Smyrna'ya götüren Comte de Bonneval bu portre hakkında altta belirtilenleri yazmıştır:

*La buyuk Madama porte un somptueux costume oriental, selon la mode que les dames franques étaient tenues de suivre alors. Près d'elle un garçonnet, vêtu dans le même style. A l'arrière plan apparaît un bébé, lui aussi costumé à l'orientale, entre les bras de la bonne. La physionomie de la grande dame respire l'énergie, le regard brille du feu intérieur qui rayonne des intelligences d'élite. Et, parmi tous les portraits d' ancêtres réunis autour d'elle, cette belle figure attire le regard, retient la sympathie curieuse, accapare l'attention et provoque l'admiration la plus vive.*⁸⁸

"Büyük Madama Franklı bayanların takip etmeye alışkın oldukları muhteşem, doğuya özgü bir kıyafet giymiştir. Yanında bir erkek çocuğu durmaktadır. Aynı şekilde giyinmiştir. Arka planda bir bebek görünmektedir. O da doğuya özgü bir şekilde giyinmiştir ve hizmetçinin kollarında bulunmaktadır. Büyük Madamanın fizyonomisi enerji yaymaktadır. İçinden seçkin bir anlayışın

belli olduğu manevi bir ateş ile parlayan bir bakış onda vardır. Etrafında birleşen atalarının portreleri arasında, bu güzel figür dikkati çekmektedir, garip bir sempati uyandırmaktadır, ilgi kapsamaktadır ve en canlı hayranlığı yaratmaktadır.”

Bu evraktan bu odada asılı olan tek portrenin büyük Madama'nın olmadığı tekrar anlaşılmaktadır. Bu bayan atalarının portreleri ile çevriliydi. Maurits Wagenvoort de De Hochepped'lerde Madama'nın portresinin asılı olduğunu görmüştür.

Bu tablo da hasar görmüştür, ancak bayanın güzel, şevkli yüzündeki muhteşem görüntüyü takdir etmek için kafidir. Yarı Türk usulüne göre, yarı Avrupa usulüne giyinmiştir ve bir çekiciliği vardır – bakışı işvelidir, bu bir yeniyeri tarafından neden tacize uğradığını açıklamaktadır ve bu zavallı adamcağızın hayatına mal olmuştu. Yanında aynı şekilde Türk usulüne göre giyinmiş çocukları bulunmaktadır. En küçük çocuk bir zenci kız tarafından taşınmaktadır.⁸⁹

Portrenin bu iki tanımı haricinde portre hakkında başka bilgiler maalesef mevcut değildir.

⁸⁸ Ulusal Arşiv, De Hochepped Koleksiyonu, Envanter no. 101.

⁸⁹ Wagenvoort, 'Smyrna', 96.

De Hochepped ailesinin arşiv parçaları bu eserin sanatçısı, tarihi ve sonraki geçmişi hakkında ekstra bilgi vermemektedir. Eğer Clara Catherina Colyer bu portrede en büyük olan iki oğlu ile portrelendiyse, bu muhtemelen böyledir, tablo 1685 ve 1689 yılları arasında Constantinopol'de yapılmıştır. Justinus Constantinus ve Jacobus Byzantius aile Smyrna'ya taşınmadan önce her ikisi de Constantinopol'de doğmuştur. Tablo demek ki ikinci oğlun doğumundan sonra ve üçüncü erkek evladı olan Daniël Alexander'in doğumundan önce yapılmıştır. Bir usta tarafından resmedilmemiştir. Sayın Wagenvoort eseri asıl itibarıyla bir *“croûte”* olarak adlandırmaktadır; kötü bir tablo yani, eser muhtemelen batı boya geleneği ile eğitilmemiş, yerel bir Yunan veya Ermeni sanatçı tarafından yapılmıştır. Jean-Baptiste Vanmour'un gelişinden önce onyedinci yüzyılda Constantinopol'de çalışan sanatçılara yapılacak olan bir araştırma bunun hakkında daha çok bilgi verebilir.

2.2 Sanat koleksiyonun devri

Portrelerin derlenmesi ve yaptırılması Hollanda'dan getirilen bir aile geleneği olduğu ortaya çıkmaktadır. De Hochepped ailesinin arşivinde ailenin Hollandalı fertlerine ait tabloların bir listesini buluyoruz. Bu listenin tarihi yoktur. Edmond Jacques Paul de Hochepped'in soybilimsel araştırmasından dolayı Huydecoper ailesinden almış olduğu bir cevap olabilir. Huydecoper ailesi, Elisabeth de Hochepped'in Jan van Schuylenburch ile yapmış olduğu evlilikten dolayı De Hochepped ailesi ile hısımdır. Torunları Anna Elisabeth van Schuylenburch 1768 yılında Maarssen ve Neerdijk'li Jean Elias Huydecoper ile evlenmiştir. Huydecoper ailesinin mülkiyetinde bulunan portrelerin bir listesi altta sunulmuştur. Bu portreler Hollanda'da yapılmıştır ve Smyrna'daki koleksiyona dahil olmamıştır.

Altta belirtilen portreler mülkiyetimizde bulunmaktadır:

1. Nicolaas de Hochepped

2. Jaqueline de L' Espine, Nicolaas de Hochepped' in eşi

3. Elisabeth de Hochepped, Daniël de Labustrate' nin eşi

4. Jean Baptiste de Hochepped

5. Daniël de Hochepped, şehir meclisi üyesi ve Amsterdam Kurulu üyesi (1694)

6. Susanna van de Capelle, Daniël de Hochepped' in eşi

7. Hochepped (ekleme yoktur)

8. Bayan Elisabeth de Hochepped, Haarlem Kurulu Üyesi ve Başkanı, Bay Johannes van Schuylenburch' in ilk eşi. Rhijnland' ın Yüksek Polder Kurulu Üyesi, Büyük Britanya Kralı' nın danışmanı ve katibi, 21.09.1678 doğumlu, vefatı 3.09.1678.⁹⁰

Bu Smyrna' da bulunan bütün De Hochepped' lerin atası olan Daniël Jean de Hochepped' in atalarına ait portrelerin bir sıralamasıdır. Nicolaas de Hochepped ve Jacqueline de l'Espine onun büyük-büyükbabası ve büyük-büyükannesidir. Jean Baptiste babası idi. Daniël de Hochepped ve Susanna van de Capelle babası vefat ettikten sonra yanına yerleştiği amcası ve yengesi idi. Elisabeth de Hochepped, Daniël de Labustrate' in eşi, onun teyzesidir. Daniël ve Jean Baptiste de Hochepped' in ablasıdır. İki kez evlenmiştir. İkinci eşi Pieter de Huybert' tir. Elisabeth de Hochepped, Johannes van Schuylenburch' in ilk eşi, Daniël ve Susanna van Capelle' nin bir kızı idi. Yani bu Elisabeth, Daniël Jean' ın bir kuzeni idi. Kısacası, Daniël Jean babası, amcası ve teyzelerine ait portreler ile aşına idi ve göç ettikten sonra bu geleneği devam ettirmek istiyordu. Kendinin, eşinin ve çocuklarının portrelerini de yaptırttı. Bu aile geleneğini devam ettirmek onun için önemli idi. Bay Wagenvoort' tan da anlaşıldığı üzere Smyrna' daki ailenin de atalarına ait portreleri vardı. Tahminime göre bu eşinin ailesine ait ataların portreleri idi, Colyer' lerin yani. Onlar Levant' ta daha uzun bir süreç boyunca makam sahibi olmuşlardı. Veya Smyrna' daki aileden birisi Hollanda' daki atalarının kopyalarını yaptırtmıştı. Bir asil ailesi için atalar çok büyük bir önem taşırdı.

Bir önceki paragrafta arşiv parçalarına göre hangi tabloların Smyrna' daki De Hochepped ailesinin koleksiyonunda bulunduğunu açıklamıştım. Bunu açıkladıktan sonra, eserleri Hollanda' da başka bir koleksiyonda bulup bulamayacağımı merak ettim. Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie' de (RKD – Sanat Tarihi Evrakları ile ilgili Devlet Müdürlüğü) De Hochepped ailesinin aile portrelerini aramaya başladım. İkonografik Bürosunda De Hochepped' lerin ve hısımları olan aile fertlerin toplam oniki portresini buldum. Ailenin Amsterdam dalına ait fertlerin portreleridir hepsi ve bu portreler sürekli Hollanda' da kalmıştır. Birkaç portre yukarıda bahsettiğim Huydecoper koleksiyonuna aittir.

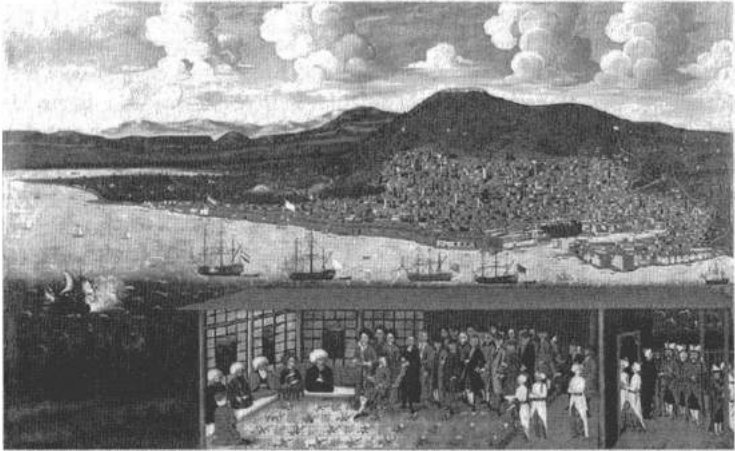
⁹⁰ Ulusal Arşiv, De Hochepped Koleksiyonu, Envanter no. 70.

Bu portrelerin resimlerini ve tanımını Ek 1' e dahil ettim. Bu tabloların mevcudiyeti aile içerisinde portreler yaptırmanın bir gelenek olduğunu tekrar belirtmektedir.

Portre geleneğini bugüne kadar daha halen devam etmesi hoş bir detaydır. RKD'deki aile portrelerin arasında Kont Jacobus Edmundus de Hochepped ve Hetty Giraud çiftinin 2000 yılında Rómulo Döderlein de Win tarafından yapılan bir çift portresi buldum. Bunu o kadar ilginç buldum ki bu portre hakkında bilgi bulmaya çalıştım. Sonunda bu beni De Hochepped ailesinin soyundan gelip, halen hayatta olan fertleri buldum. Onlar bana Smyrnalı sanat koleksiyonunun şu an nerede bulunduğu hakkında dikkate değer bir cevap verebilirlerdi. 26 Ekim 2006 tarihinde yapılan bir telefon görüşmesinde Rómulo Döderlein de Win bu özel portrenin nasıl meydana geldiğini anlatmıştır. Üstelik bana aile Smyrna'da Hollanda Doğu Hint Adalarına göç ettiğinde bir soygunla karşılaştıklarını anlatmıştır. Smyrna'daki evlerinde bir zamanlar asılı olan aile portrelerin bulunduğu sandıklar göç esnasında personel tarafından çalınmıştır. Demek ki o andan itibaren iz bırakmadan ortalıktan kaybolmuşlar. Bundan dolayı bir zamanlar Smyrna'da bulunan tabloları izini süremedim. Bu portrenin yapılması için komutu veren Kontes Jacqueline de Hochepped iki yıl önce vefat etmiştir, ancak oğlu Mark van Huijstee onu 2 Kasım 2006 tarihinde ziyaret ettiğimde kayboluş hikayesini doğrulamıştır.

2.3 Konsolos de Hochepped'in karşılandığında Smyrna'nın görüntüsü

Son olarak arşiv parçalarında hakkında hiç bilgi verilmeyen, ancak bize teslim edilen ve aile ile ilgili olan bir tabloyu işlemek istiyorum. Şu an Tropenmuseum'un sabit formatında yer almaktadır, ancak Rijksmuseum tarafından verilen bir emanettir.

Resim 7

Tuval 155 x 242 cm ölçülere sahip olan oldukça büyük bir tablodur. Arka planda çok detaylı olarak görüntülenen Smyrna şehri yer almaktadır. Arka tarafın orta kısmında bulunan Pagos dağında Orta Çağa ait kale görülmektedir. Onun önünde liman ile beraber şehir ve sol tarafta Meles nehrinin ağzı görülmektedir. Önlerinde bir eşek üzerinde ilerleyen bir adam ile bir dizi peş peşe, uzun adımlarla yürüyüyen develer ülkenin iç kısımlarından gelmektedir. Kıyıda büyütülmüş, dalgalanan bayraklar ile donatılan çeşitli Avrupalı ulusun konsoloslukları bulunmaktadır.

“Bu bayrak işareti ona bağlı olan gemicileri gemi beraberinde oraya doğru yönelmeleri için verilmiştir, yoksa bayrak normalde kullanılmıyordu.”⁹¹

Cornelis de Bruyn bunu bayrakların gemicilerin bir tanıma işareti olarak çekilmesi ile ilgili yazmıştır. Bu tabloda seyirciye yönelik bir tanıma işareti olarak görüntülenmektedir ve soldan sağa doğru kıyıda Hollanda, Fransa, İngiltere ve en son olarak aslan ve kılıç beraberinde Venedik’in bayraklarını görebiliyoruz. Kıyının önünde o tarihte Smyrna’da temsil edilen ulusların ilgili ulusal renklerini arka tarafta belirten bir kaç üç yelkenli gemi bulunmaktadır. Ön planda görünen kapalı bir süslü yapıda konsolosun ve ev halkının karşılama törenini görebiliyoruz.

Bu sanat eseri hakkında ilk notları alan Van Luttermvelt burada Daniël Jean de Hochepped’in karşılama törenini gördüğümüzü savunmaktadır. Kıyafetler doğrultusunda eseri 1720 civarı yapıldığını söylemektedir.⁹² Tropenmuseum’ün sesli kılavuzuna göre burada Cornelis Calkoen’un emri üzerine Jean-Baptiste Vanmour tarafından yapılan bir tablo söz konusudur. Burada Calkoen’un önderliğinde Smyrna’daki Osmanlı devlet yöneticilerine ziyarette bulunan bir Hollandalı delegasyonun görüntülediği söylenmektedir. Cornelis Calkoen’un bu şehire geldiğine dair ve bu karşılama törenini kayıt altına almak için Vanmour’u getirdiğine dair hiçbir yerde bilgi bulamadım. Tahminime göre bu bilgi doğru değildir. Üstelik görüntülenen şahıs boynunda asılı olan madalyondan dolayı açıkça bellidir. Bu Daniël Jean de Hochepped’e Kutsal Rum İmparatorluğun, Macaristan ve Bohem Kralı ve Avusturya Başpiskoposu olan Jozef I tarafından verilen bir ödüldü. Elmaslar ile süslenen miniyatür portreyi teslim alan en büyük oğlu Justinus Constantinus idi. Daniël Jean oğlunu belirli bir nedenden dolayı Viyana’daki saraya göndermişti. Justinus Constantinus 15 Mayıs 1709 tarihinde **“o sarayda Kuzey Alman esirler ile ilgili harcamaları görüşmek için”** Smyrna’dan Constantinople ve Adrianople’den geçerek Viyana’ya gitmiştir.⁹³ Daniël Jean esirleri kurtarmak için yapmış olduğu harcamaların ona iade edilmesini tercih ediyordu, ancak bunun yerine ona bu ödül verilmişti. Daniël Jean’ın 30 Aralık 1709 tarihinde Gisbertus Cuper’e yazmış olduğu bir mektupta bu ödül ile ilgili altta belirtilenleri okuyabiliriz:

⁹¹ De Bruyn, Reizen, 24.

⁹² R. Van Luttermvelt, De “Turkse” schilderijen van J.B. Vanmour en zijn school. De verzameling van Cornelis Calkoen, ambassadeur bij de Hoge Porte, 1725-1743. (Istanbul 1958) 35.

⁹³ Kronenberg, ‘Iets over het geslacht’, 5.

*dat derhalven ter occasie dat de gemelte mijne oudste soon sig in persoon daar ten hove bevond sijne kijserlijke majesteyt daarop geordonneert hadde, om in erkenenisse van mijne gepresteerde diensten met sijne genade te corrisponderen om mij met een van sijn portraitten met diamanten omset tot een gedagtenisse te gratificeeren.*⁹⁴

“De Hochepped ailesinin aile arşivinde bulunan evraklar bu bilgiyi doğrulamaktadır.⁹⁵ Yani burada boynunda Kutsal Rum İmparatorluğun imparatoruna ait nişan ile görüntülenen şahsın De Hochepped ailesinin bir ferdi olduğunu kesin olarak söyleyebiliriz”.

Ama ailenin hangi ferdi burada huzura davet edilmişti? Bu ödölün verildiği baba mıydı yoksa onu takip eden oğlu muydu? Sayın Van Luttervelt'e göre baba Daniël Jean'dır. Bana göre bu tabloda kadı⁹⁶ tarafından karşılanan kişiöğlü Daniël Alexander de Hocheppedir. Daniël Alexander 1723 yılında babasının vefatından sonra onu konsolos olarak takip etmiştir. Bu yeni atama Osmanlı yöneticiler tarafından yeni atanan konsolosu huzura davet ederek onaylanmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nda yüksek makam sahipleri tarafından huzura kabul edilmek sıkça gerçekleşmeyen özel olaylar idi. Yeni bir büyükelçi veya konsolos yeni atandığında sadece huzura kabul edilme fırsatını yakalardı. Bu Hollandalı cemaatin büyük bir kısmı törene dahil olduğu büyük bir etkinlikti. Bu tabloda da görüntülenmektedir. Du Mont konsolos ile Smyrna'da huzura kabul edilen heyet ile ilgili alta belirtilenleri yazmıştır:

*Maer haer gevolg is op Audientie dāgen vry grooter want als dan gaen altoos ses Drogemans, en ses Janitsers voor haer die de Zercola of plechtelijcken hoed op haer hoofd dragen en worden gevolgt door d'aensienlijkste Lieden van Haeren Landaerd die dickwils meer dan veertig Persoonen uytmæecken.*⁹⁷

⁹⁴ Kronenberg, 'Iets over het geslacht', 6.

⁹⁵ De Hochepped Arşivi Env. no. 78.

⁹⁶ Bir kadı en yüksek makamlı yönetici idi, bir Osmanlı şehrinin içinde hakim idi.

⁹⁷ Du Mont, Reyzen, 380.

Smyrna'daki tören aşağı yukarı Constantinopel'de gerçekleşenler ile aynı şekilde gerçekleşmekteydi. Türkler bir konsolosa bir büyükelçiye göstermiş oldukları aynı saygıyı göstermekteydi ve onu aynı yöntemlerle karşılıyorlardı.⁹⁸ Osmanlı İmparatorluğu içerisinde bu tür karşılama sıkı kurallar doğrultusunda gerçekleşirdi. Sabit bir protokol ondokuzuncu yüzyıla kadar hemen hemen hiçbir değişiklik yapılmadan takip edilmiştir.⁹⁹ Smyrna'da da bu aynı şekilde gelişmekteydi. Yöneticiler bir koltukta oturmaktaydı, bu Osmanlıların oturmaya alışkın oldukları şekil idi, Yabancı konuğa bir sandalye verilirdi. Kahve ve şerbet, kokulu gül limonatası, servisi yapıldı.¹⁰⁰ Protokol heyetin birkaç yeniçeri nezaretinde geldiğini gerektiriyordu. Bu tür huzura kabuller yeni bir konsolosun atanması beraberinde gerçekleştiklerinden dolayı benim fikrime göre bu tabloda 1723 yılında atandıktan kısa bir süre sonra konsolos Daniël Alexander de Hochepped görüntülenmektedir. Bu özel etkinliği kayıt altına almak istemiş ve bir yerel ressamı bunun için komut vermiştir.

Tropenmuseum tarafından verilen bilgiye göre Vanmour ressam olarak belirtilse de, bu bana göre doğru değildir. Tabloyu Vanmour'un diğer eserleri ile kıyasladığımızda kalite açısından bir fark görebiliriz. Vanmour panoramaların ve şehir manzaraları konusunda mükemmel bir ressam idi ve üstelik tanınan bir portre ressamı idi. De Hochepped'in karşılanma töreni Vanmour'un kompozisyonlarından çok daha beceriksizce düzenlenmiştir. Van Luttervelt'e göre ressam hakiki bir "amatör idi. Eseri herhangi bir Avrupa etüdün veya eğitimin işaretini taşımamaktadır, ancak kaydının içtenliğinde çarpıcı bir nitelik vardır ve bir tarihi eser olarak şüphesiz bir değeri vardır".¹⁰¹ Van Luttervelt

katı bir şekilde yargılama yapmaktadır, ancak haklıdır. Bu huzura kabulün zürriyet için kayıt altına alınması için bir yerel ressamı komut verilmiştir. Van Luttervelt bunun haricinde bu yerel ressamın Vanmour'u örnek aldığını yazmaktadır. Ancak bilindiği kadarıyla Vanmour'ın hazırlamış olduğu ilk huzura kabul 1724 yılında Vicomte d'Andrezel'in Sultan'ın huzuruna kabul edildiğinde yapılmıştır ve bunu 1727 yılında Calkoen'un huzura kabul edilmesi takip etmiştir.

⁹⁸ Du Mont, Nieuwe Reyse naa de Levant of het Oosten, gedaan van den jaare 1689, tot aan 1693. Behelsende Het geen hy meest aanmerkens waardig heeft gezien in Duytsland, Vrankrijk, Italien, Maltha, Turkyen en Aegypten (Utrecht, Anthony Schouten, 1695) 29.

⁹⁹ G. Renda, Portraits from the Empire. The Ottoman world and the Ottomans from the 18th to 20th century with selected Works of art from the Suna and Inan Kırac Foundation Collection (Istanbul 2005) 13.

¹⁰⁰ E. Sint Nicolaas, e.a., An eyewitness of the Tulip Era. Jean-Baptiste Vanmour. (Istanbul 2003) 43.

¹⁰¹ Van Luttervelt, De "Turkse" schilderijen, 35.

Gerçi Vanmour bundan önce Fransa büyükelçisi Marquis de Ferriol'un emrinde çalışmıştı, ancak Vanmour'un bu ilk patronu Sultan'ın huzuruna kabul edilmek için izin alamamıştı. De Ferriol Sultan'ın karşılama salonuna girmeden önce kılıcını teslim etmek istememiş. Silahlı olan hiçbir şahıs Sultan'ın yakınına gelebilirdi, bundan dolayı Fransız büyükelçi hiçbir zaman huzura kabul edilmemiştir.¹⁰² Bu yüzden ressamın Vanmour'un örneğine göre çalışıp çalışmadığını veya bu büyük eseri düzenlemek için gerekli bilgiye kendi sahip olduğunu kararlaştırmak zordur.

Bu tablo için bir örnek teşkil edebilmiş olabilen daha iyi bir öneri, özellikle ön plandaki sahne için, 1699 yılında Du Mont'a ait kitabın ikinci baskısında dahil edilen gravürdür.¹⁰³ Burada yine bir konsolosun Smyrna'da yüksek makam sahiplerinin huzuruna kabul edilmesi görüntülenmektedir; muhtemelen bir Fransız konsolosun karşılanmasıdır. Sayın Du Mont seyahatı esnasında De Hoche pied ailesinin yanında konuk olarak kalmıştır ve onların hakkında övgü ile bahsetmiştir. Bu kitabın bir sureti onlarda bulunması oldukça mümkündür. Bu gravür bu sahneyi arka planda şehrin panoramik görüntüsünü sunan büyük bir tabloya dahil etme komutuyla örnek olarak yerel bir sanatçıya kolaylıkla verilmiş olabilir.

Resim 8

¹⁰² Sint Nicolaas, An eyewitness of the Tulip Era, 44.

¹⁰³ Van Luttervelt, De "Turkse" schilderijen, 38.

Tablo ile kıyasen çok daha iyi bir kaliteye sahip olan bu gravürde en azından açıkça aynı unsurların kullanıldığını görebiliyoruz. Yalnız biraz daha farklı bir şekilde düzenlenmişlerdir ve en büyük fark Smyrna'ya ait manzaranın görüntüleme şeklidir. Daniël Alexander belki şehirdeki konsoloslukların ve çeşitli, bariz binaların daha dikkat çekmesi ve daha iyi bir şekilde belli olması için şehri daha büyük bir şekilde görüntülediğini istemiştir.

Sıra şimdi de bu tablonun fonksiyonuna geldi. Tarihi bir eserdir ve aynı zamanda şehrin topografik bir görüntüsüdür. Tablo Smyrna'daki Hollandalılara ait tarihin ufak bir parçasını belgelemektedir. **“Batılı”** seyirciye bu huzura kabul şeklindeki doğu geleneğini açıkça göstermek amaçlanmıştır. Batılılar bu törenlerin Osmanlı görkemini ve saltanatını bilmiyorlardı. Levant'a ve Osmanlı İmparatorluğu içindeki hayata ait tipik bir fenomen idi. Üstelik Smyrna'nın en özel yerlerini göstermek istenilmişti. Bu tablo yanında bir hikaye anlatmak, yerler göstermek ve yabancılara töreni açıklamak için hazırlanmıştı. Konsolos ona ve Hollandalı cemaata şehrin kadısı tarafından huzura davet edilme şeklinde sunulan onurun kayıt altına alınmasını istemiştir.

Tablo muhtemelen Smyrna'daki ailenin sanat koleksiyonuna dahil olmuştur, gerçi bununla ilgili arşivlerde herhangi bir ipucu bulamadım. Sanat eseri, konuklara onunla ilgili hikayeyi anlatmak amacıyla kabul salonunda asılmış olabilir. Ailenin Hollandalı konsolosları olarak önemini temsil etmekteydi. Tablo en sonunda Amsterdam belediyesinin ikinci katında **“Levant Ticaretinin Yönetimine”** ait bir odada duvara asılmıştır. Tablonun ne zaman ve nasıl **“Levant Ticaretinin Yönetimine”** ulaştığı çözümlenemeyen bir durumdur. Bu organizasyon kaldırıldığında tablo Rijksmuseum'un koleksiyonuna dahil edilmiştir.¹⁰⁴

Sonuç olarak De Hochepped'lerin tam kelime anlamıyla sanat eserleri biriktiren büyük koleksiyoncular olmadığı açıktır, gerçi koleksiyonları oldukça geniş idi. Sanat eserlerinden ziyade daha çok aile fertlerinin resimlerini biriktiriyorlardı. Arşivleri inceledikten sonra böyle bir sonuca varıyorum. Daniël Jean kendinin ve eşinin, “Büyük Madama'nın”, portresini yaptırtmıştı. Erkek evlatlarının ve onların eşlerine ait portreler var idi. Kız çocuklarının sanki daha az önemi vardı. Olası sanatçılar hakkında arşivlerde bilgi sunulmamaktadır.

¹⁰⁴ Van Lutternvelt, De “Turkse” schilderijen, 39.

Bu portrelerin yerel sanatçılar tarafından yapıldığına dair büyük bir tahminim var. Aile kendi kuşaklarından gelenlerin portreleri yanı sıra ailenin tarihine de önem vermektedir. Mülkiyetlerinde atalarının portreleri bulunmaktaydı. Bunların Smyrna'ya nasıl ulaştıkları ve portredeki şahısların veya portreleri hazırlayan sanatçıların kim olduğuna dair bilgi sunulmamaktadır.

Portreler ileriki bir konuma göz kırparak hazırlanmaktaydı. Portresi yapılan şahsın fani hayatından sonra soyundan gelenler, konuklar ve gelen geçenin görebileceği bir anı bırakmak içindi.¹⁰⁵ Smyrna'da aynı zamanda asalet nişanı verilen bu zengin, önde gelen aile yaşadıkları çok kültürlü toplumda portreler ile kendi kimliğini ispat edip, kendilerini konumlandırmak istiyordu.¹⁰⁶ Kayser çifti tarafından verilen hediyeler olan Maria-Theresia ve Leopold'un devlet portreleri

temsilciliğini aynı çerçevesine sığmaktaydı. De Hochepped ailesi kendini tablo koleksiyonu vasıtasıyla yaşadığı ortama takdim etmek istiyordu. Burada tabloların fonksiyonu kalitesinden daha önemliydi. Aile portreleri, manzara resimleri, tarihi eserler veya natüremortlar olup olmadığını bilmediğimiz diğer tablolar ile beraber bütün evin içinde dağıtılmış bir şekilde duvarlara asılmıştı. Konukların dikkatinin en büyük kısmı en azından portrelere yönelikti. Aile demek ki amacına ulaşmıştı.

Aile eserleri maalesef bize devredilmemiştir. Daniël Alexander de Hochepped'i görebileceğimiz tek bir sanat eseri kalmıştır artık; konsolosun kadı tarafından karşılandığı ve Smyrna'nın manzarası sunulduğu eser. Bu tablo da muhtemelen bir zamanlar De Hochepped'lerin koleksiyonuna dahil olmuştur. Konsolosun huzura kabul edilmesi önemli bir etkinlikti. Bunu tuvalde ölümsüzleştirerek De Hochepped ailesi konumunu dış dünyaya göstermek istiyordu. Resmi kabullerin görüntüleri Osmanlı İmparatorluğunda yaşayan batılı sanatçıların en sevilen temaları haline gelmişti.¹⁰⁷ Büyükelçilerin Constantinople'deki Sultan tarafından huzura kabul edildiğini gösteren çeşitli tablolar bilinmektedir. Bu tablo bir diplomatın Sultan sarayının dışında resmi bir şekilde karşılandığını gösteren benzersiz bir örnektir.

¹⁰⁵ J.C. Bierens de Haan en J.R. Jas, ' De rol van het portret in het interieur' in: Gelderse gezichten. Drie eeuwen portretkunst in Gelderland 1550-1850 (Zwolle 2002) 35.

¹⁰⁶ Aynı yerde, 38.

¹⁰⁷ Renda, Portraits from the Empire, 13.

3 Van Lennep ailesinin sanat koleksiyonu

De Hochepped ailesinden farklı olarak Van Lennep ailesinin arşiv malzemeleri maalesef mevcut değildir. Gemeentearchief Amsterdam (Belediye Arşivi) Van Lennep ailesinin Amsterdam dalına ait aile arşivini muhafaza etmektedir, ancak burada ailenin Smyrnalı dalı ile ilgili bilgiler bulunmamaktadır.¹⁰⁸ Smyrna'daki Van Lennep ailesinin bir arşivi olup olmadığı veya bunun muhafaza edilip edilmediği ve bu arşivin şu an nerede olduğu belli değildir. Onsekizinci yüzyıla kadar uzanan tarihi aile kaynakları bulamadım. Ancak Van Lennep ailesinin¹⁰⁹ soyağacını görüntüleyen web sayfası aracılığıyla Toronto, Kanada'da yaşayan Chris Morley ile irtibata geçtim. 1849 yılında Smyrna'dan New York'a göç eden Augustus Oscar van Lennep'in (1821-1883) büyük-büyük-büyük torunudur. Augustus Oscar, Richard ve Adèle Marie von Heidenstam'ın altıncı çocuğudur. Kızı Sara Trumbull van Lennep 1885 yılında Toronto'da Harry D. Warren ile evlenmiştir. Bu şekilde ailenin dışı hattı aracılığıyla ailenin bir dalı Kanada'ya gitmiştir. Van Lennep ailesinin bu dalı bu günlerde Kanada'da Augustus Oscar'ın bir koleksiyon defterini muhafaza etmektedir. Bunun içinde Smyrna'daki aile fertlerinden aldığı mektupları ve aynı zamanda aile resimleri muhafaza etmekteydi. Bu yazışmalar doğrultusunda kendisi de notlar düşüyordu. Chris Morley bana bu koleksiyon defterinden Smyrna'daki ailenin sanat mülkiyetine dair ipuçları veren bazı fotoğraflar göndermekle büyük incelik göstermiştir. Buradan ailenin sanatla ilgilendiği ve Smyrna'da aile için özel bir değeri olan iki tablonun olduğu ortaya çıkmaktadır.

Van Lennep'ler İhtiyar Jan van Lennep'in (1634-1711) ve Smyrna'daki ilk Van Lennep olan David George van Lennep'in (1712-1797) eşi ve çocukları ile görüntülediği bir aile portresine oldukça düşkünler idi. Koleksiyon defterinde Augustus Oscar o zamanlar zaten David George van Lennep'in dulu olan Anna Maria Leidstar'a ait vasiyetin bir kısmının kopyasını çekmiştir. 1 Kasım 1799 tarihinde Seydiköy'de düzenlenen vasiyetinde bu iki tablo hakkında altta belirtilenleri okuyabiliyoruz.

Mes enfants doivent savoir que le Portrait de mon bisayeul (bisayeul de David Van Lennep) Jacob Van Lennep & la Grande Bible

¹⁰⁸ Münezzeh Envanter parçası 635 Smyrna'daki Alfred Oscar'ın oğlu Alfred hakkında Frank Karel'in öğrencisi olmakla ilgili yazışma, 1906-1907

¹⁰⁹ Van Lennep ailesinin soyağacı: www.diesbach.com/belleroche/lennep/lennep.html

*Hollandaise doit toujours aller à l'aîné de la famille. J' y ajouté le grand tableau de la famille qui suivra la même destination. Si l'ameublement de ma chambre, brodé par moi même peut être cher à mes filles, elles observeront entre elles le même ordre que mes fils pour le tableau ne voulant qu'il fut compris ni vendu avec les autres meubles.*¹¹⁰

“Çocuklarım büyük-büyükbabam (David van Lennep'in büyük-büyükbabası) Jacob Van Lennep'in Portresi ve Büyük Hollandaca İncilin her zaman ailenin en büyük ferdine gideceğini bilmelidir. Buna aynı istikamete sahip olacak olan ailenin büyük tablosunu da dahil ediyorum. Eğer odamda bulunan ve kendim işlediğim döşemelikler kızlarım için bir değeri olursa, kendi aralarında oğullarımın tablo için gösterecekleri aynı düzene saygı gösterecekler. Tablolar diğer mobilyalara sayılmamalıdır veya onlarla beraber satılmamalıdır.”

Bu iki tablonun Van Lennep ailesi için o kadar büyük bir değer vardı ki Anna Maria onları vasiyetine dahil etmişti ve bunların her zaman aileye ait olacağını ve hiçbir zaman satılmaması gerektiğini kayıt altına aldirmek istemişti. Ve bu şekilde de gerçekleşmiştir, çünkü en çok yaşayan oğlu Jacob van Lennep 1855 yılında vefat ettiğinde, vasiyetine altta yazılanları yazdırtmıştı.

Le Tableau de Famille avec le Portrait de notre Bisayeul (trisayeul pour notre oncle Jacob Van Lennep) par Van Dijk revient, d'après le Testament de mon vénérable Père, aux aînés de famille par conséquent à mon neveu P.G. van Lennep, fils de mon frère Pieter van Lennep, après mon décès de même que la grande Bible Hollandaise, qui est à ma place dans la chapelle.¹¹¹

“Aile tablosu Van Dijk tarafından hazırlanan büyük-büyükbabamızın (amcamız Jacob Van Lennep'in büyük-büyükbabası) portresi vefatımdan sonra, saygıdeğer annemin vasiyeti doğrultusundadır. Ailenin en büyük fertlerine kalacaktır, yani kardeşim Pieter van Lennep'in oğlu olan yeğenim P.G. van Lennep'e kalacaktır ve mabette benim yerimde bulunan büyük Hollandaca İncil'i de ona kalacaktır.

¹¹⁰ Augustus Oscar van Lennep'in koleksiyon defterinden. Ek 3'e bakın

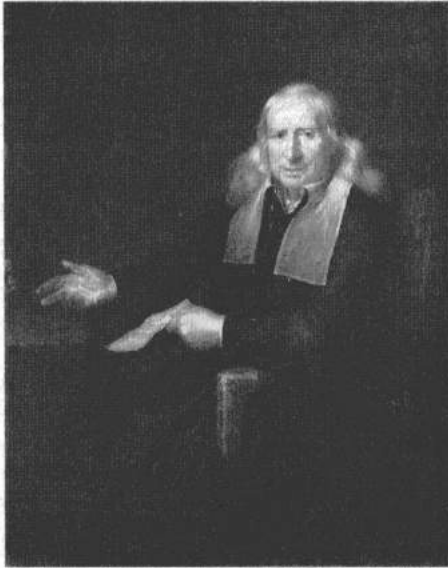
¹¹¹ Aynı yerde.

Bu evraktan aile tablosunun ve büyük-büyükbabalarının portresi Yunanistan ve İyon Adaları için Hollanda'nın genel konsolosu olan Pieter Georges van Lennep'e (1817-1877) verildiğini öğreniyoruz. Jacob van Lennep'in (1769-1855) kendi oğulları yoktu ve halefiyet görünüşe göre erkekler üzerinden gerçekleştiği için, bu eserler o esnada zaten vefat etmiş olan abisinin oğluna kalmıştır. Netice olarak eserler Smyrna'dan Atina'ya taşınmıştır. Jacob van Lennep'in 1848 yılında düzenlenen vasiyetinden tekrar bu iki portrenin İncil ile Van Lennep ailesi için özel bir değere sahip olduğu ortaya çıkmaktadır. Ve bu sanat eserlerinin aile içinde kalması gerektiği çok önemliydi. Van Lennep ailesi ecdatlarına düşkün idi ve bu aile portreleri herkesin bu kadar gurur duyduğu bu aile fertlerini daha yakın kılmaktaydı. Konuklarına da ailenin hangi özel seleflere sahip olduğunu göstermeyi seviyorlardı.

Vasiyetlerde dikkat çeken mevzu, David George van Lennep'in büyük-büyükbabasının isminin yanlış yazılmış olmasıdır. Bu vasiyetlerde portresi yapılan Jacob anılmaktadır. Ancak David George'nin büyük-büyükbabası Jan van Lennep idi ve onun Jacob isminde bir erkek kardeşi vardı, onunla beraber Amsterdam'da ipek, altın ve gümüş çarşafının ticaretini yapmaktaydı. Jacob vasiyetlerde aynı anda hem büyük-büyükbaba hem amca olarak anılmaktadır. Bu karmaşayı daha da büyütmektedir. Bu evraklardan bu portrede gerçekten görüntülenen kim olduğu anlaşılmamaktadır. Daha sonra bu vasiyetlerde bahsi geçen iki portrenin Amsterdam'daki Rijksmuseum'de bulunduğunu öğrendim. Rijksmuseum'un bu sanat eserleri hakkında bulduğu bilgileri doğrultusunda görüntülenen şahsın İhtiyar Jan van Lennep'in olduğu kesin gözle belirlenmektedir.

3.1 İhtiyar Jan van Lennep'in portresi

İhtiyar Jan van Lennep'in portresi Akdeniz Bölgesinde bulunan çeşitli şehirler aracılığıyla uzun bir seyahattan yaptıktan sonra şu an Amsterdam'daki Rijksmuseum'de bulunmaktadır.

Resim 9

Omuzlarına kadar uzanan gri saçlara sahip yaşlıca bir adamı neredeyse boydan boya görüntülediğini görebiliyoruz. Sola yönelik konumlandırılan bir sandalyede oturmaktadır ve doğrudan seyirciye bakmaktadır. Sol elinde bir sayfa kağıt tutmaktadır. Sağ eliyle sanki seyirciye bir şeyler takdim etmek istemektedir. Beyaz, dikey bir yakaya sahip siyah bir kostüm giymiştir ve kucağında siyah bir şapka mevcuttur. Tuvalde bir tarih veya imza görünmemektedir. Tablonun ölçüleri 111,5'ye 90 cm'dir. Renkler koyudur ve çeşitli objeler üst üste atılan birçok cila katmanından dolayı birbirlerinden zorlukla ayırt edilmektedir. Orijinal sanat eserindeki şapka örneğin üstüne konulduğu siyah kostümden neredeyse ayırt edilememektedir. Fırça kullanımı düz ve pürüzsüzdür. Jan van Lennep'in teni mükemmel bir şekilde görüntülenmektedir, ancak uzatılan el sanki rötüş edilmiştir. Tuval sandalyenin üst kenarı yüksekliğinde hasar görmüştür.

İhtiyar Jan van Lennep vefatından sonra portresi ile ne yapılması gerektiğini bir ek vasiyetnamede kendisi kayıt altına almıştır.

Dat ook de selve sijn Testateurs soon, Joris van Lennep, noch voor uit, en sonder tegendeelingh sal hebben sijn Testateurs pourtrait, mits dat het selve altijd sal hebben te blijven in en onder die van sijne Testateurs familie, bloede, en geslagte; Sodanig dat de kinderen, en nasaten van den laasten besitter daer in altijd voorgaen, en de naaste en best daer toe geregtigden zijn sullen. En dat voorts eerst onder die kinderen, en nasaten, en bij ordre onder die van de verdere familie, insgelijks altijdt d'ouste voor de jongeren sullen werden geproefereert; Sonder dat ook onder des levende, of te ter sake des doodts de wegen ter contrarie gedisponeert sal mogen werden, min noch dat het selve pourtrait voor schulden sal mogen werden aangesproken of onwillig gedistraheert, of verkogt.¹¹²

“Jan van Lennep portresinin aile mülkiyetinde kalması gerektiğini açıkça ve net bir şekilde izah etmektedir. Oğlu Joris (George) onu vefatından sonra teslim alacak ilk kişi idi. Bunun haricinde portresinin her defasında ailenin en büyük ferdine gitmesini istemiştir. Ve bu şekilde de gerçekleşmiştir. Portre George'in vefatından sonra büyüktorunu David George van Lennep'in mülkiyetine geçtiğinde, o bunu Smyrna'ya götürmüştür. Orada da gelenek sürdürülmüştür. Hem David George hem eşi Anne Marie Leidstar ve en uzun yaşayan oğulları Jacob vasiyetlerinde portre edilen şahıs ile aynı arzuyu dile getirmiştir. Portrenin bir sonraki geçmişi aşağı yukarı anlatılmıştır. Pieter Georges van Lennep tabloyı amcası Jacob 1855 yılında vefat ettiğinde miras olarak almıştır. O sıralarda portre Smyrna'yı terk edip, Pieter Georges'in Hollanda genel konsolosu olduğu Atina'ya gitmiştir. Pieter Georges'in vefatından sonra mülkiyeti oğlu Charles Pieter'e (1856-1930) geçmiştir, ki o da babası gibi bir diplomatik temsilci idi ve diğerleri arasında Kahire'de Hollanda'nın genel konsolosu idi. Charles Pieter'in 1930 yılında Spa ile vefat ettiğinde, İhtiyar Jan van Lennep'in portresi Kahire'de Michael Harvey Rafferty ile evlenen ve onunla

Tanger, Fas'a taşınan en küçük kızı olan Yolanda Maud Angela van Lennep'in mülkiyetine geçmiştir."

¹¹² S.A.C. Dudok van Heel'in C.J. de Bruyn Kops'a yazmış olduğu mektup. Gemeente Archief Amsterdam, Jan van Lennep'in noter J. Van den Ende tarafından hazırlanan ek vasiyetnamesi, N.A.A. no. 7488, fol. 405-418, dd 19.3.1705 (fol. 413)

Yolanda Maud Angela Rafferty'nin vasiyetinden dolayı Rijksmuseum portreyi 1979 yılından itibaren emaneten devralmıştır. Bu şekilde tablo Amsterdam'dan Smyrna'ya, oradan Atina, Kahire ve Tanger'e geçip, tekrar Amsterdam'a dönmüştür. Portre bugünlere dek İhtiyar Jan van Lennep'in talebi üzerine Amsterdam'daki Van Lennep ailesinin mülkiyetinde kalmıştır.

Hem tuvalin üstünde hem Jan van Lennep'in vasiyetnamesinde maalesef sanatçı ile ilgili bir bilgi bulunmamaktadır. Sadece 1848 yılına ait olan Jacob van Lennep'in vasiyetnamesinde bir isim veya bir baş harfi olmadan yazılan Van Dijk ismine rastlıyoruz. Daha sonraları Van Dijk ismi, Charles Pieter tarafından Frank Karel van Lennep'in Van Lennep Soyusu ile ilgili olan Sertifikaların Koleksiyonu isimli kitabına eklemek üzere portrenin bir resmi gönderildiğinde Van Dijk ismi yeniden kullanılmıştır.¹¹³ Portrenin 1700 yılı civarında yapıldığı düşünülmektedir. Bununla ilgili de kesin ipuçları mevcut değildir. Ancak Van Dijk ismi okunulduğunda akla gelen ilk sanatçı meşhur portre ressamı Antoon van Dijck'dir (1599-1641). Ancak o yapmış olamaz, çünkü kendisi 1641 yılında vefat etmiştir ve Jan van Lennep o esnada yedi yaşındaydı. Van Lennep ailesi Van Dijk ismini neden kullanmaya başladığı belli değildir. Van Dijk ismini taşıyıp da, portrenin ressamı olarak elverişli olabilen tek sanatçı 1635'ten 1672 yılına kadar yaşayan Abraham van Dijck'dir. Rembrandt yanındaki çıraklık dönemi ile ilgili evraklar muhafaza edilmemiştir, ancak tarza dayalı nedenlerden dolayı Abraham van Dijck'in 1650 civarında Rembrandt'ın yanında çırak olarak çalıştığı kabul edilmektedir. İlk imzaladığı ve üzerinde tarih bulunan eserleri 1655 yılına dayanmaktadır. Hem dini eserler hem portreler yapmıştır ve Amsterdam'da çalışmaktaydı.¹¹⁴ Abraham van Dijck'in şaheseri, tarz niteliklerine dayalı olarak İhtiyar Jan van Lennep'in portresini ona atfetmek için daha halen yetersizce belgelendirilmiştir. Üstelik Jacob Van Lennep'in sanatçı Van Dijk'i yüz elli yıl önce yaşamış olan İhtiyar Jan van Lennep'in portresini yapan ressam olarak bahsettiğinde bu sanatçıdan bahsedip bahsetmediğini bilemiyoruz. Portrenin onun tarafından yapılması konusundaki düşüncenin temeli evraklara mı yoksa sadece ailenin varsayımlarına dayalı olup olmadığı belli değildir. Belki birisi bir zamanlar portreyi stil açısından Antoon van Dijck'in eserlerine yakıştığını düşünmüştür ve bu masal kendi hayatını yaşamaya başlamıştır. Şu an bu portreyi belirli bir sanatçıya tahsis etmek bu yüzden mümkün değildir. Tablo en azından Smyrna'da bulunan Van Lennep hanesinde bulunmaktaydı.

¹¹³ F.K. van Lennep, Verzameling van oorkonden betreffende op het Geslacht Van Lennep, Deel I (Amsterdam 1900).

¹¹⁴ Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie: Artists database

3.2 David George van Lennep'in aile portresi

Resim 10

Bu rengarenk portrede David George van Lennep ve bütün ailesinin 1770 yılı civarında portrelenmiş halini görmekteyiz. Ortada merkezi bir yerde Anna Marie Leidstar ve aile reisi David George uzun, sarı bir divanda oturmaktadırlar. Anne Marie Türk giysiler giymektedir ve sarı bir elbise giyen en küçük oğlu Jacob'u kucağına almıştır. Sağ tarafında en küçük kızı Hester Maria elinde bir çiçek ile divanın üstünde ayakta dururken görüntülenmektedir. David George batı usulüne göre giyinmiştir ve elinde iki mektup tutmaktadır. Bunun haricinde sarı divanda çiftin sol tarafında büyükbaba Justinus Johannes Leidstar bıyık ve Türk usulüne göre giyinmiş bir vaziyette görüntülenmektedir. Çiftin sağ tarafında çocukların öğretmeni olan sayın D'Antan'ı bir kitap karıştırırken görüyoruz. Önünde en büyük kız çocuğu Elisabeth Clara görüntülenmektedir. O da Türk usulüne göre giyinmiştir ve başlığı çiçekler ve bir tüy ile süslenmiştir.

Sol eliyle bir masaya dayanmaktadır ve sağ elinde bir kalem tutmaktadır. Türk halının üstünde babalarının ayakucunda iki kız çocuğu daha keyifli bir şekilde yan yana oturmaktadır. Mavi elbisedeki Cornelia Jacoba'dır. Sarı bir elbise giyen Anna ablasına sarılarak, onunla beraber bir elma tutmaktadır. Ön planın sol tarafında David George'nin en büyük iki oğlu gururla görüntülenmektedir. Sol tarafta duran ve elinde bir kılıç bulunan David'dir. Sağ tarafta elinde bir yay ve kolunun altında bir keman bulunan ise George Justinus'tir ve o ismini iki büyükbabasından almıştır. Çocukların neredeyse hepsi aynı ağız yapısıyla görüntülediği aile gerçek ebatta görüntülenmiş gibidir. Tablonun ebatları 172 cm x 248 cm. Tuvalin uzunluğunda eşit aralıklarda üç adet kıvrımın bulunmasına rağmen, sanat eseri bunun haricinde iyi durumdadır. Aksesuarlar ve kıyafetler ayrıntılı olarak görüntülenmektedir. Sanatçının detaylar ile ilgili iyi bir gözü vardı ve portrenin genel kalitesi çok iyi bir etki bırakmaktadır.

Bu tablonun oluşturulduğu Levant çerçevesini düzenlemede, divanda ve Türk halısında, ama aynı zamanda aile fertlerin batı ve Türk usulüne göre giyindikleri giysilerde geri bulabiliyoruz. Herkes feyizli bir şekilde giyinmiştir, ancak Anna Maria, en büyük kızı ve büyükbaba Leidstar Türk usulüne göre giydikleri kıyafetlerle dikkat çekmektedirler. Van Lennep bayanları çok genişçe bileklere düşen bir şalvar giymektedirler. Bunun üzerine genişçe açılan bir eteği olan ve uzun, dar kolları olan bir entari giymektedirler. Bu entarinin düşük kesimli bir üst kısmı vardır, bundan dolayı ince, saydam gömlekleri görünmektedir. Kalçaların etrafında altın ve gümüş ile süslü geniş bir kemer vardır. Kıyafetin üzerinde uzun, kolsuz veya çok kısa kollu bir yelek giymektedirler. Bu yelek birçok kez kürk ile süslenirdi. Bayan Van Lennep portrede değerli samur kürkü giymektedir ve kızı kakım kürkü giymektedir. Başlıkların üzerine de çok durulmuştur. Kızı Elisabeth Clara siyah renginde balıkçıl tüyünün takılı olduğu bir cevher toka ile birarada tutulan rengarenk şallardan oluşan canlı bir süs giymektedir. Annesi örgülerini bir şal ve birkaç adet ayrı bir şekilde takılan inci zinciri ile yüksekçe bağlamıştır. Büyükbaba Leidstar grubun içinde Türk kıyafeti giyen tek erkektir. Orta boyda olan entarisi küçük düğmelerle yüksekçe bir kesimi vardır. Belinde bir süs kılıcın takılı olduğu birkaç kuşak bağlıdır. Erkek şalvarı üst kısmında geniş olup, dizden itibaren ayak bileğine doğru daralmaktadır.

Kürk ile süslenen yelek ve başındaki kürk kalpağı kıyafeti tamamlamaktadır.¹¹⁵

Aile portresinin İhtiyar Jan van Lennep'in portresinin izlediği aynı yolda devam edeceğine vasiyetinde kararlaştıran Anna Maria Leidstar idi. David George ve ailesinin Levant'ta meydana gelen portre bundan sonra Atina'da bulunan Pieter Georges'e gitmiştir. Pieter Charles portreyi babasından miras almıştır ve bunu en büyük kızı Eveline Maud Hilda Wanscher-Van Lennep'e (1887-1973) bırakmıştır. Hilda Danimarkalı eşi, sanat tarihçisi Wilhelm Wanscher ile tanıştığı, Amsterdam'ın Güzel Sanatlar Devlet Akademisinde okumaktaydı. Kopenhag'ın yakınında bulunan Klampenborg'a taşınıp, orada resim boyayıp, heykel yapmaktaydı.¹¹⁶ 1954 yılında Van Lennep ailesinin Hollandalı dalına ait bir ferdi olan Kavalye Frans Johan Eliza (1890-1980) onu ziyaret edip, aile portresini satın almıştır. 1930 yılında babası Pieter Charles vefat ettiğinde de bunu yapmak istemişti, ancak o zamanlar fiyat konusunda anlaşılamamışlardı.¹¹⁷ Bu satın almadan sonra aile portresi derhal emaneten Rijksmuseum'e teslim edilmiştir, müze eseri 1967 yılında satın almıştır.

Tablo uzun bir süre boyunca tanınan İsviçreli Jean-Etienne Liotard (1702-1789) tarafından yapıldığı düşünülmüştü, kendisi onsekizinci yüzyılda Constantinople ve Smyrna'da çalışmıştır. Ancak Liotard'ın 1738 ve 1743 yılları arası Levant'a yapmış olduğu ziyaret aile portresinin yapılmış olduğu tarihe tekabül etmemektedir.¹¹⁸ Augustus Oscar'ın koleksiyon defteri yine de tablonun veraseti ile ilgili bilgi vermektedir, ancak sanatçı hakkında bir şey belirtmemektedir. 1930 civarında Hilda Wanscher-Van Lennep ve Kopenhag Üniversitesi'nden Profesör Elling portre hakkında araştırma yapıp, Antoine de Favray'ın eserin yapımcısı olarak kararlaştırmışlar. Antoine de Favray hakkında 2004 yılında Stephen Degiorgio ve Emmanuel Fiorentino tarafından yazılan en güncel monografide tablo aynı şekilde Antoine de Favray'a tahis edilmektedir.¹¹⁹

Stil niteliklerine ve şaheserleri dahilindeki eserlerin orijinalliğine dayalı olarak Antoine de Favray'ın tablonun yapımcısı olduğuna ihtimal vermeyen Catherine Boppe-Vigne ve Tristan Florenne'nin görüşüne karşı gelmektedirler.¹²⁰

¹¹⁵ M. Breukink-Peeze, "In de Turksche smaak..." ; mode "à la Turque" in Nederland in de late achttiende eeuw, Kaynak: Kostuum (Amersfoort 1990) 19-20.

¹¹⁶ 2003 yılında Danimarka'daki Silkeborg Müzesi Hilda Wanscher'in eserleri ile ilgili bir sergi düzenlemiştir.

¹¹⁷ F.J.E. van Lennep, 'Een schilderij uit de Levant' in: Late Regenten (Haarlem 1962) 208-221.

¹¹⁸ Aynı yerde, 213.

¹¹⁹ S. Degiorgio en E. Fiorentino, Antoine Favray (1706-1798) A French Artist in Rome, Malta and Constantinople (Malta 2004) 111.

Benim fikrime göre Van Lennep'lerin aile portresi De Favray'ın şaheserlerine yakışmaktadır. Becerikli bir portre ressamı idi ve çeşitli malzemelerin ve kumaşların görüntülenmesinde çok titiz idi. Bunu bu portrede de görmekteyiz. Bu tablonun orijinalliği tek bir kişinin portresi değil, bütün bir ailenin portresi olması ile ilgilidir. Bununla ilgili seçim muhtemelen sanatçıya değil, komutu veren David George van Lennep'e aittir.

Antoine de Favray'ın ilk yılları hakkında fazla bilinmemektedir. 8 Eylül 1706 tarihinde eskiden Île de la Cité'ye 6km uzaklıkta bulunan, ancak günümüzde büyükşehir Paris tarafından yutulan Bagnolet'te doğmuştur. Daha sonra otuz iki yaşındayken Fransız ressam Jean François de Troy (1679-1752) ile Roma'ya seyahat ettiği bilinmektedir. Orada eğitimini seyahat arkadaşının yönetimi altında Académie de France'da tamamlamıştır. Jean-François de Troy Vatikan'da Rafaël'in fresklerini kopyalamak için Kral Louis XV tarafından ona emir verilen büyük bir proje üzerinde çalışmaktaydı. Bu görev için aralarında Antoine de Favray'ın de bulunduğu çeşitli öğrencilerin yardımına ihtiyaç duymaktaydı.¹²¹ 1744 yılında altı yıl eğitim gördükten sonra De Favray Roma'yı Malta adası için takas etmiştir. Roma'da birkaç Maltalı şövalye ile tanışmıştı, onlar onu Malta'ya davet etmişlerdi. Orada özellikle Johanniter mezhebine ait şövalyelerin portrelerini ve çeşitli kiliselerde tarihi eserler hazırlamıştır. Dikkati bundan dolayı adanın örf ve adetlerine yoğunlaşmıştı. Bu doğrultuda birbirlerini ziyaret eden Maltalı bayanları çizerdi, günlük hayattan sahneler idi.¹²² 1762 yılının başında yeni ufuklar keşfetmek için Constantinople'e gitmiştir. Tablolarında yenilenmiş bir itici kuvveti ifade etmek için tamamen yeni bir ortamda yeni ilhamlar ve dürtüler aramaya başlamıştır. De Favray Fransız büyükelçi Charles Gravier'in, Comte de Vergennes, rezidansında konaklamak için davet edilmiştir.¹²³ Bu kontun sabit ekibine dahil olup, diğerleri arasında büyükelçinin ve eşinin portrelerini hazırlamıştır.¹²⁴

¹²⁰ C. Boppe-Vigne en T. Florenne, Les Peintres du Bosphore au XVIIIe Siècle (Parijs 1989) 107. A. Boppe'nın revize edilen versiyonu, Les Peintres du Bosphore au XVIIIe Siècle (Parijs 1911), ikonografik bilgiler ve resimler ilave edilmiştir

¹²¹ Degiorgio e.a., Antoine Favray, 1-8.

¹²² Aynı yerde, 19-23.

¹²³ Aynı yerde, 105.

De Favray aynı zamanda Sultan tarafından huzura kabul edildiğini kayıtlı etmiştir ve aynı şekilde bir sonraki Fransız büyükelçi Comte de Saint-Priest'in huzura kabul edilmesini kayıtlı altına almıştır. Antoine de Favray Levant'ta dokuz yıl kalıp, kısa bir süre Marsilya'da kaldıktan sonra tekrar Malta'ya geçmiştir. 1771 yılında Malta'ya ulaşır, hayatının geri kalan kısmını orada geçirmiştir.¹²⁵

Sanatçı hangi şekilde Van Lennep ailesi ile irtibata geçmiş olduğu tamamen belirsizdir. Catherine Boppe-Vigne ve Tristan Florenne, David George van Lennep'in eşi Moriès ailesine ait olup, Antoine de Favray'ın Constantinople'e gelirken beraber seyahat ettiği "L'Oiseau" fırkateynin komutanı olan Comte de Moriès ile akraba olduğunu savunmaktadırlar.¹²⁶ Stephen Degiorgio ve Emmanuel Fiorentino bu iddiayı harfi harfine kullanmaktadır, ancak bu bilgi doğru değildir. David George van Lennep'in Moriès ailesinin bir ferdi ile değil, kesinlikle Anna Maria Leidstar ile evli olduğunu biliyoruz. David George'un hangi şekilde Antoine de Favray ile irtibata geçtiğini bilemiyoruz ancak. Sanatçı Malta'ya dönmeye önce Smyrna'yı mı ziyaret etmiştir? Ve ya Van Lennep ailesi kendilerinin portresini Antoine de Favray tarafından yaptırtmak için Constantinople'e mi seyahat etmiştir? Burada sadece tahmin yürütülebilir.

Van Lennep'in eşinin ismi ile ilgili karmaşa dışında Stephen Degiorgio ve Emmanuel Fiorentino aynı zamanda büyükbaba Leidstar'ın hakiki bir Türk olduğunu söyleyip, kendisi Türk usulüne göre giyinmiş olabilir ve sağ tarafta görünen çocukların öğretmenini sanatçı De Favray'ın bir otoportresi olarak belirtmek gibi bir hata yapmaktadırlar.¹²⁷

1903 yılında birkaç ay Smyrna'da kalan Maurits Wagenvoort'un aile portresini seyahat raporunda belirtmiş olması ve aynı şekilde portrenin Smyrna'dan Atina'ya geçtiğini onaylamış olması dikkat çekmektedir. Tablo hakkında altta belirtilenleri yazmaktadır:

Atina'da bizim işlerimize bakan Sayın P.Ch. Van L.'in mülkiyetinde ihtiyar L.'nin dahil olduğu ve David George'nin bütün ailesi ile görüntülediği bir aile portresi mevcuttur. Yedi çocuk görüntülenmiştir, ancak portreden sonra en büyük iki erkek çocukları vefat etmiştir, onların yerini aile portresinde görünmeyen halefler almıştır.

¹²⁴ O.T. Murphy, Charles Gravier, Comte de Vergennes. French Diplomacy in the Age of Revolution : 1719-1787 (New York 1982) 78-79.

¹²⁵ Degiorgio e.a., Antoine Favray, 133.

¹²⁶ Boppe-Vigne e.a., Les Peintres du Bosphore, 107.

¹²⁷ Degiorgio e.a., Antoine Favray, 111.

Bu yüzden Van L. Ailesi bütün Levant'a dağılmıştır, hatta İran'a kadar gitmişlerdir. Kız çocukları güzel bir şekilde evlenebilmektedir, çünkü İhtiyar Van L. Smyrna'nın en zengin ve en önde gelen Avrupalı sakinlerinden birisiydi. En büyük kızları olan Elisabeth Clara bir Lady Morier olup, daha halen İranlı halkın hayatına bir aynı tutan serüvenci Hacı Baba hakkında espirili bir roman yazan Sir James Morier'in annesidir. Onu takip eden kız çocukları, onlar portrede daha çocuklar olarak babalarının ayakucunda oturmaktadırlar, Biri Chabannes asili ile

ve diğeri Lord Radscock ile evlenmiştir. Annesinin sağ tarafından duran kız çocuğu bir Bayan Lee idi ve kucığına oturtmuş olduğu çocuk, Jacob, Smyrna'da ve diğeri yerlerde bulunan günümüzdeki Van L. Ailesinin atasıdır. Burada da bu aile portresinin portresi asılıdır ve bunun haricinde evin içi eskiden Smyrna'nın eskiden önde gelen bir ailenin hatıraları ile doludur.¹²⁸

Wagenvoort'un hikayesinde atıfta bulunduğu suretin de resmini çizmiştir. Bu tabloyu Smyrna'da bulunan Van Lennep ailesinin eski hanesini ziyaret ettiğinde oraya asmıştır.

Resim 11

¹²⁸ Wagenvoort, 'Smyrna', 34.

Bu suretin Antoine de Favray'dan daha az kabiliyetli olan bir sanatçı tarafından yapıldığı bellidir. Pieter Georges'in Smyrna'da ikamet eden kuzenleri aile portresini vermekte zorlanmış ve bu yüzden tablo Atina'ya gönderilmeden önce yerel bir ressamı komut verip, bir suretini yaptırmışlardır. Bu suretin şu an nerede bulunduğunu bilmiyoruz; ayrıntılı bilgi verilmemiştir.

Kısacası Smyrna'da bulunan Van Lennep ailesinin mülkiyetlerinde iki portreyi bulundurmaktan dolayı çok gurur duyuyorlardı. Bunların ilki Hollanda'dan Levant'a götürmüş olduğu David George'nin büyük-büyükbabası olan İhtiyar Jan van Lennep'in portresi idi. Ve ikinci olarak David George'nin büyük-büyükbabasının geleneğine ayak uydurarak kendini de görüntülediği aile portresidir. Bir aile adamı olarak eşini ve çocuklarını, kayınbabasını ve öğretmeni de dahil etmeye karar vermiştir.

Levant'lıların kendileri ile ilgili yaptırmış oldukları birçok portre tanınmaktadır. Ancak bu portre türünde benzersizdir, çünkü bütün bir aile görüntülenmiştir. Levant'ta bu tür aile portreleri ile ilgili başka örnekler tanınmamaktadır.

Aile portresinin karşıtdeğerli bir fonksiyonu vardır, burada sanat değerinin haricinde kullanım ve duygusal değeri ailenin kendisi için eserin çok önemli bir nitelik oluşturmaktadır.¹²⁹ Özel aile hayatının aynası (speculum virtutis) olmak gibi bir fonksiyon haricinde aynı zamanda dış dünyaya yönelik bir imaj vermektedir. David George muhtemelen Smyrna'da kendi firmasına sahip büyük bir tüccar olarak ticari ilişkilerine hem çocuklarını hem kayınbabasını onunla beraber görüntüleyerek firmasının istikrarını belirtmeyi önemsemiştir. Bu üç kuşağın görüntüsü ailenin yabancılara yönelik gösterilen güvenilirliğini ve itibarını belgelemektedir. Aile portreleri hem “içeride bulunanlar” hem başkaları için amaçlanmıştır. Bu yüzden bu sanat eseri muhtemelen konukların girebildiği bir yerde asılı idi. Ailenin Smyrna'da sahip olduğu bu büyük hanede aile portresinin ve büyük-büyükbabanın portresinin duvarda beraber asılı durduğu bir özel odanın olduğunu hayal edebiliriz. Bu aile portreleri modern kavramlarda bu ekonomik birliğin şirket kimliğini göstermek amacıyla ailenin harici ilişkileri için bir iletişim yolu olarak ifade edilmelidir.¹³⁰

¹²⁹ EK. Laarmann, Families in beeld: de ontwikkeling van het Noord-Nederlandse familieportret in de eerste helft van de zeventiende eeuw. (Hilversum 2002) 9.

¹³⁰ Aynı yerde, 13.

Anna Maria Leidstar ve oğlunun vasiyetnamelerinde başka tabloların bahsi geçmemesine rağmen, bu iki portrenin Van Lennep ailesinin hanesinde bulunan tek sanat eserleri olduğuna pek inanmadım. Maurits Wagenvoort aileyi ziyaret ettiğinde duvarlarda eski manzara resimlerin asılı olduğunu da görmüştür.¹³¹ Bu eserler hakkında bize daha çok bilgi veren başka kaynaklar maalesef mevcut değildir. Yani Smyrna'da bulunan Van Lennep ailesinin somut aile mülkiyeti birkaç manzara resminden, rengarenk olan aile portresinden ve İhtiyar Jan van Lennep'in görkemli portresinden ibaret olduğuna dair karar vemeliyiz. Muhtemelen en son olarak işlemek istediğim ve bir Ankara manzarası sunan tablo da bunlara dahil idi.

¹³¹ Wagenvoort, 'Smyrna', 34.

3.3 Ankara manzarası

Bu tablo hakkında Van Lennep'lerin sanat koleksiyonu ile ilgili en kayda değer kaynak olan Augustus Oscar'ın koleksiyon defterinde notlar bulamıyoruz. Ankara şehrine ait topografik bir manzaranın ve ön planda bulunan küçük bir tarihi eserin birleşimi olan tablo bana göre Justinus Leidstar ile bir bağlantısı olup, bu yüzden dolaylı yönden Van Lennep ailesini de ilgilendirmektedir.

Resim 12

Bu tablonun düzeni bir ön planı, bir orta planı ve bir arka planı olarak ayrıtılmaktadır. Ön planı bir cami, evler ve çarşafın üretim süreci gösterildiği çeşitli çardaklar tarafından çevrilen bir pazaryerini kapsamaktadır. Bu süreç Ankara'nın ünlü keçisi olan angora keçisinin kırılması ile başlamaktadır. Bu ön planın sağ tarafında görüntülenmektedir. Çarşafın üretim hattı belirli bir sıralamada görüntülenmemektedir. Çeşitli çardaklarda karmaşık bir şekilde çeşitli prosedürler gösterilmektedir. En sağdaki çardakta yünün bir çarşaf işleyicisi tarafından nasıl dokunduğunu görmekteyiz. Yanında bulunan ve bacasından duman çıkan çardakta yün yıkanıp, kaynatılmaktadır. Kahve içen bir erkek bunu izlemektedir. Ondan sonra yünün nasıl tartıldığını görüyoruz. Bir üst katta yün iplik haline getirilmektedir. Caminin yanındaki çardakta beyaz paketçikler tekrar tartılmaktadır. Bu muhtemelen çarşafın kontrolünü temsil etmektedir. Bundan sonra sol tarafta bulunan hanelerde kumaş satıcıların çarşafı satmaya çalıştıklarını görmekteyiz. Pazaryerinde bulunan şahısların hepsi çeşitli bir duruş sergilemektedir, ancak belirli yüz ifadeleri yoktur. Giydikleri beyaz kıyafetlerden dolayı sanki Mekke'ye yapılan hac seferine hazırlanıyorlarmış veya oradan yeni dönüyorlarmış gibiler. Pazaryerinin yanında orta planda bir av manzarası görmekteyiz: köpeklerin eşlik ettiği biniciler şehri terk etmektedir. Bir deve kervanı şehrin yanından geçen nehri geçmektedir. Biraz ileride atlardan oluşan bir kervan yol üzerinden şehri terk etmektedir. En son olarak arka planı bize Ankara şehrinin panoramik manzarasını sunmaktadır. Şehir çeşitli kez duvarlarla çevrilip, en yüksek tepede bir kale ile taçlandırılmıştır. Tablonun ölçüleri 117 cm x 198 cm ve tuvalin üzerinden yatay bir şekilde iki kıvrım geçmektedir. Bir tarih veya imza belirtilmemiştir. Bu tablo günümüzdeki Ankara olan Angora şehrindeki çarşaf ticaretini belgelendirmek isteyen bir şahsın emri üzerine anonim bir sanatçı tarafından yapılmıştır.

Bu tablonun işvereni Justinus Johannes Leidstar olmuş olabilir. Justinus, David George van Lennep'in kayınpederi idi ve Van Lennep'lerin aile portresinde görüntülenmektedir. Kızı Anna Maria, David George Van Lennep ile evlenmeden önce, Leidstar ailesi zaten oldukça faal bir tüccardır. Bir zamanlar Leidstar & Co firması Angora'da da bir şubesi olan Constantinople'da refah gören bir firma idi.

Angora'daki şube Pieter Leidstar tarafından Abraham de la Fontaine isminde bir ortak ile beraber yönetilmekteydi. Pieter, Justinus'un erkek kardeşi idi ve ticaret konusunda fazla bir tecrübesi yoktu. Motive değildi ve giyime, mücevherlere ve seyahatlara çok fazla para harcıyordu. Bu yüzden Leidstar & De la Fontaine firmasının başı belaya girmiştir ve şube en sonunda 1739 yılında iflas etmiştir.

Bu iflas kaçınılmaz bir biçimde Constantinople'de bulunan Leidstar kardeşlerin iflasına neden olmuştur. Pieter ve Justinus mecburen saklanmak zorunda kalmışlardır. Justinus ve eşi geçici bir süreliğine Smyrna'ya geçmişlerdir. Justinus vazgeçmeyip, Angora'ya gitmiştir. Orada 1743 yılında kendi acenteliğini kurmuştur. Justinus, eşi ve kızı ve diğer kardeşi Jacobus'tan oluşan Leidstar ailesi kadının kızına ait olan bir hane kiralamışlardır.¹³² Henry John van Lennep (1815-1889), Justinus Leidstar'ın bir büyük torunu, 1860 civarında Ankara'yı ziyaret etmiştir. Orada eski Avrupalı tüccarlara ait birkaç terkedilmiş hanelere rastlayıp, onları bu şekilde tarif etmiştir: **“They were very extensive, the lower portions consisting of magazines or vaulted rooms, where the teftik¹³ was prepared for exportation, with a separate entrance and courtyard for the use of the workmen. The premises inhabited by the family were entirely distinct, though built over the magazines.”**¹³³ Tabloya tekrar bir göz attığımızda, bu tanım pazaryeri denilen kısmın sağ bölümüne uymaktadır. Ön planındaki sahne bir pazaryerinin ve bir Avrupalı tüccarın evi ve angora yünün işlenmesi için kullanılan bir işyerinin ek binasının derlemesidir sanki. Tabloda görüntülenen hane Leidstar ailesinin evi olmuş olabilir yani. Beni bundan daha çok ikna eden bir sonraki anekdottur. Ocak 1751'de Justinus'e evini terk etmek zorunda olduğu söylenmiş, çünkü kadının mülkiyeti idi ve camiye çok yakın bulunmaktaydı. En sonunda bu tehdit uygulanmamış olup, Leidstar ailesi hanede yaşamaya devam etmiştir.¹³⁵ Tesadüf olmuş olabilir, ancak tabloda haneye yakın bir yerde muhteşem, altuköşeli bir cami görmekteyiz.

¹³² J. Schmidt, The joys of philology. Studies in Ottoman literature, history and orientalism (1500-1923), Vol II (Istanbul 2002) 311-316.

¹³³ Meşhur angora geçisinin angora yünü için kullanılan Türkçe kelime.

H.J. van Lennep, Travels in Little-Known Parts of Asia Minor II (Londen 1870) 177-192, Schmidt, The joys, 320.

“İmzalanmamış bu tablonun boyama şekli tanımlayıcı ve anekdot şeklinde bir fonksiyonu mevcuttur, ancak ilkindir; güçlkle ‘sanat’ kavramı altına sınıflandırılabilir.” Van Luttervelt bu tablo hakkında bu kırıcı ancak yerinde olan görüşü yazmıştır. Van Luttervelt gibi ressamın bu tablonun oluştuğu bölümleri, yani pazaryerini, haneyi ve şehir manzarasını, en doğru bir şekilde görüntülemeye çalıştığından eminim. Ressamın hakikatın görüntülenmesi ile ilgili Bizans görüşüne sahip idi. Bunu özellikle şehri görüntülediği şekilde görebiliyoruz; birbirlerinin üstünden yükselen birçok binanın görüntülenebilmesi için çok yüksek seçilen bir bakış açısı mevcuttur, ön planda bulunan figürler değişik bir perspektiften görüntülenmiştir. Ressamın kendini yüzyıllarca hiç veya hemen hemen hiç geliştirmeyen bir Yunan veya Ermeni boya geleneğinden geldiği bellidir.¹³⁶ Bu tablonun düzenlemesi konsolos De Hochepied'in karşılanma törenini gösteren ve daha önce bahsi geçen tablo ile kıyaslanabilir. Ön

planda sürekli arakesitini gördüğümüz bir alanda bir işlem yapan bir grup insan görmektedir. Arka planında ilgili şehrin topografik görüntüsünü görmektedir. Orta planı bu iki bölümü birleştiren kısımdır. Smyrna'nın manzarasını sunan tabloda bu çeşitli tüccar gemisi ile denizdir. Ankara'nın manzarasını sunan tabloda ise bu içinde tüccar kervanların bulunduğu bir manzardır. Bu bağlantı tesadüf de olabilir. Veya Ankara manzarasını hazırlayan ressamın Smyrna manzarası ile ilgili tabloyu incelemek için bir fırsatı olmuştur. Bunun haricinde kompozisyonu devralp, bunu işverenin istekleri doğrultusunda doldurmuş olabilir.

Tablo şu an Rijksmuseum'un deposunda bulunmaktadır. Bir zamanlar **“Levant Ticaretin Yönetimin”** mülkiyetinde bulunan bir tablo koleksiyonun parçası idi. Yöneticilerin Amsterdam belediye binasının ikinci katında bir odaları vardı. Orada asılı bulunan tabloların büyük bir kısmı Cornelis Calkoen'un bir başışı idi.¹³⁷ Angora manzarası bu başışın bir parçası değildir.¹³⁸ Tablodan ilk kez tanınmayan bir usta tarafından hazırlanan bir Vue d'Alep olarak 1904 yılına ait bir müze katalogunda bahsedilmektedir.¹³⁹ Ancak 1970 yılında Semavi Eyice tarafından burada bir Halep manzarasından söz konusu olmayıp, tablonun Ankara şehrinin manzarasını gösterdiği kararlaştırılmıştır.¹⁴⁰ Tablonun kökenini tespit etmek güçtür. Eğer Justinus Johannes Leidstar bu tablonun yapılması için emri veren şahıs ise, o halde 1743 ve 1757 yılları arasında yapılmış olmalıdır. Bu Justinus'un Ankara'da ikamet ettiği süredir. Ondan sonra temelli olarak Smyrna'ya yerleşmiştir.¹⁴¹ Ona kalırsa bu tablo hayatının bu dönemine hatıra olarak da hazırlanmış olabilir.

¹³⁶ Luttermelt, De “Turkse” schilderijen, 40.

¹³⁷ J. Wagenaar, Amsterdam in zyne opkomst, aanwas, geschiedenis, voorregten, koophandel, gebouwen, kerkenstaat, schoolen, schutterye, gilden en regeeringe. Bölüm II (Amsterdam 1765) 17.

¹³⁸ Sint Nicolaas, An eyewitness of the Tulip Era, 103-104.

¹³⁹ B.W.F. van Riemsdijk, Catalogue des tableaux, miniatures, pastels, dessins encadrés, etc. du Musée de L'État à Amsterdam (Amsterdam 1904) 318.

¹⁴⁰ S. Eyice, 'Ankara'nın eski bir Resmi', Kaynak: Atatürk Konferansları (İstanbul 1970) 61-124.

¹⁴¹ Schmidt, The joys, 316-317.

Tablo özellikle Ankara'nın zamanında nasıl görünmüş olmasını göstermektedir ve en büyük ihraç ürünü olan angora yününün üretim sürecini görüntülemektedir. Bu yün çoğunlukla Smyrna'dan Avrupa'ya deniz yolu üzerinden gönderilmektedir. Ankara şehrinin resimleri nadir idi. Bana göre bu tablo Justinus Leidstar'ın emri üzerine ticari faaliyetleri ile ilgili belgelendirme malzemesi olarak Ankara'da hazırlanmıştır ve ondan sonra Smyrna'ya götürülmüştür. Burada tablo ya Van Lennep'lerin evinde aile portresinin yakınında asılıydı. Konsolos Daniël Alexander de Hochepped'in zamanında konsolosluk binası duvarında asılı idi. Çünkü Daniël Alexander Ankara'da bulunan küçük Hollandalı cemaatin güvenliği ve korunması için çaba sarf etmişti.¹⁴² Smyrna'dan bu tablo bana göre konsolos De Hochepped'in huzura kabul edilmesi ile **“Levant Ticaretin Yönetimine”** gönderilmiştir. Tabloyu daha halen Suriye'nin Halep şehrine ait bir manzara olarak gören Sayın Van Luttermelt'e de göre bu manzara belirli belirsizdir. de Hochepped'in huzura kabul edilmesi ile ilgili idi. Yapılmasının nedenini belirtemiyordu. Ancak tabloların zamanında Calkoen koleksiyonu gibi Levant Ticaretin odasında asılı

olduklarını biliyordu.¹⁴³ Bu organizasyonun iptal edilmesi ile tablolar Rijksmuseum'e teslim edilmiştir. Tablonun kökeni ile ilgili bu iddiayı olgusal evraklara dayandıramıyorum, ancak mümkün olan bir düşünce alanıdır. Bana göre Ankara manzarası emrini veren Justinus Leidstar aracılığıyla ya van Lennep ailesinin koleksiyonuna, ya da De Hochepped ailesinin koleksiyonuna aitti.

De Hochepped ve Van Lennep ailelerine ait sanat koleksiyonların nelerden oluştuğu hakkında bir fikrimiz olduğuna göre, birbirlerine nasıl bağlı olduklarını ve daha geniş bir çerçeve içine nasıl uyduklarını inceleyebiliriz. Her iki koleksiyon arasındaki farklar ve/veya benzerlikler nedir? Her iki ailenin evlerinde çoğunlukla portreler bulundurduklarını kararlaştırdık. De Hochepped ailesinde bunlar çoğunlukla her aile ferdinin ayrı gösterildiği portreler idi. Van Lennep ailesi bütün aile ile beraber portre yaptırmaya karar vermiştir. Van Lennep'ler ve De Hochepped'ler aynı zamanda atalarının portrelerini muhafaza etmekteydi. Atalarının bu portreleri bu Hollandalı ailelerin kökenini tanımlamaktaydı.

¹⁴² Schmidt, The joys, 320.

¹⁴³ Luttervelt, De "Turkse" schilderijen, 39.

Her iki aile neredeyse hiçbir sanat değeri bulunmamasına rağmen portre koleksiyonları ile çok gurur duyuyordu. Bu portrelerin çoğunlukla bir duygusal değeri vardı ve onları konuklara göstermeye çok seviyorlardı. De Hochepped ailesinin koleksiyonunda üstelik devlet portreleri de mevcut idi. Bu asil ailesine aitler ve bu diplomat ailesinin bulunduğu temsili çevreye uymaktadırlar. Van Lennep'lerin koleksiyonunda devlet portreleri bulunmamaktadır.

Gezginler portrelerden oluşan geniş koleksiyonlar haricinde aynı zamanda manzara resimlerin mevcudiyetinden bahsetmektedirler. Bu manzara resimlerin daha detaylı bir tanımı bulamadım. Her iki ailenin de muhtemelen koleksiyonlarından bir şehrin topografik manzarası vardı. Konsolos Daniël Alexander de Hochepped'in huzura kabul eldimesini ve Smyrna'nın manzarasını gösteren tablo aynı soyadını taşıyan aileye aitti. Ön planında çarşafın üretim sürecini gösteren Ankara manzarası muhtemelen Van Lennep'lerin aile mülkiyetine aitti. Her iki tablonun düzenlemesindeki benzerlikleri daha önce de vurguladım. Manzaranın daha çok öne çıktığı tarihi eserlerdir: şehrin çok ayrıntılı görüntüsünün önemli bir yeri vardır. Hem gösterilen faaliyetler hem şehirlerin topografisi nazaran eşdeğere sahipti. Bu aileler için bu tablolar doğrultusunda aile tarihleri ile ilgili bir kısmı anlatmaları mümkün idi. Kısacası, De Hochepped ve Van Lennep ailelerin, ilk olarak bahsi geçen aile Smyrna'daki konsoloslar idi, diğerleri tüccar idi, evlerinde benzeri eserler bulundurduklarını savunabiliriz. Koleksiyonları sırf tablolar kapsamaktaydı. Portreler koleksiyonlarının büyük bir kısmını oluşturmaktaydı. Burada tabloların büyük bir kısmı yerel sanatçılar tarafından yapılmaktaydı.

Son olarak her iki sanat koleksiyonunu Levant'a odaklı daha genel bir sanat-tarihsel bağlam içinde konumlandırmak istiyorum. Aralarında örneğin Vanmour ve De Favray'in de bulunduğu birçok İstanbul Boğazı ressamının şaheserlerine baktığımızda, Levant'ta meydana gelen ve Avrupalı sanatçılar

veya halefleri tarafından yapılan bu tabloların tamamı dört kategoriye ayrılabilir.¹⁴⁴ Bu şekilde burada belirtilen kategorileri ayırt edebiliriz. İlki bir şehrin panoramik manzarası veya topografik ayrıntıya sahip manzara resimleri, ikincisi Osmanlı İmparatorluğundaki çeşitli vatandaşların çeşitli alışkanlıklarını ve kıyafet stillerini görüntüleyen stil sergileri, üçüncüsü Avrupalı göçmenlerin portreleri ve son olarak huzura kabuller ve geçit törenlerini, yani Osmanlı sarayındaki saltanatı ve ihtişamı gösteren tarihi eserler.

¹⁴⁴ Bunun için Boppe-Vigne, Van Luttervelt en Degiorgio'ye bakın

Bu listeyi gözden geçirirsek, her iki ailenin koleksiyonunda eksik olan kategorinin Osmanlıların günlük hayatını ve rengarenk kıyafetlerini gösteren tür sergilerin olduğunu tespit edebiliriz. Bunun bir nedeni bu tür stil sergilerin Levant ile aşına olmayan yabancılar için bir örnek olarak kullanıldığı olabilir. Levant'tın ortasında yaşayan aileler için amaçlarını yerine getirmemektelerdi. Portreler ve manzara resimlerin ve tarihi eserlerin bir birleşimini her iki sanat koleksiyonunda bulabiliriz. Yani, sanat koleksiyonları kendilerini sadece Levant'ta Avrupalı sanatçılar ve halefleri tarafından üretilen yaygın şaheserlerini adapte etmekteydi.

Sonuç

Öncelikle kısaca Smyrna'da bulunan De Hochepped ve Van Lennep aileleri hakkında büyük bir coşku ile yürütmüş olduğum araştırmayı kısaca belirticeğim. Bu ailelerin yaşam durumları ile ilgili mümkün olduğu kadarıyla eksiksiz bir görüntü sunmak istedim, ki bu arada tarihi arka planı da dahil etmek istiyordum. Bunun hepsini yapabilmek için Lahey'de bulunan Ulusal Arşiv'de araştırma yapıp, hem Hollanda'da hem İstanbul'da bulunan çeşitli müzeleri ziyaret edip, Rijksmuseum'un deposuna yapmak istediğim bir ziyareti ayarladım, çünkü tabloları yakından incelemeyi de çok önemli buluyordum. Bunun haricinde bir zamanlar Smyrna'da yaşamış olan Van Lennep ve De Hochepped aile fertlerinin neslinden gelen kişiler ile irtibata geçtim. Sayın Van Huijstee'yi ziyaret edip, Kanada'da bulunan Chris Morley ile İnternet üzerinden irtibat halindeydim. RKD'de azimli bir şekilde De Hochepped'lerin portrelerini aramaya başladım. Bunun hepsini araştırmamın genel sorusunu aklımda bulundurarak gerçekleştirdim.

Amacım De Hochepped ve Van Lennep ailelerine ait koleksiyonların hangi sanat eserlerinden ibaret olduklarını araştırmaktı ve bunun yanında altta belirtilen soruları da formüle ettim. Araştırmam altta belirtilen sonuçları elde etmiştir. Öncelikle De Hochepped ailesi ile ilgili neticileri belirtmekteyim. De Hochepped'lerin arşivinde hem İstanbul'da Hollanda büyükelçisi olarak vazife görmüş olan Elbert de Hochepped'in sanat koleksiyonuna bulunan, hem Smyrna'da bulunan De Hochepped ailesinin koleksiyonu ile ilgili olan sanat eserlerine bulunan atıflara rastladım. Öncelikle bana göre hangi eserlerin Elbert de Hochepped'in sanat koleksiyonuna ait olduğunu ve vefatından sonra Smyrna'da bulunan ailenin sanat koleksiyonuna dahil edilen eserleri belirtmek istiyorum. Burada sayısı belli olmayan birkaç portre söz konusudur. Bu tablolarda kimlerin görüntülediği ve kimin tarafından hazırlandıkları hakkında bilgi bulamadım. Bana göre ebeveynlerinin, kardeşlerinin ve belki de yeğenlerinin portreleri idi.

İkinci olarak Smyrna'da bulunan De Hochepped ailesine ait sanat koleksiyonunun altta belirtilen tabloları kapsadığını tespit edebildim: Claire Catherina Colyer, Justinus Constantinus de Hochepped, Jacobus Byzantius de Hochepped, Margarita van der Wielen, Elbert de Hochepped, Anna Margarita Boelema ve Daniël Jean de Hochepped'in portreleri. Bu portreler hakkında ek bir bilgi bulamadım maalesef. Başka bir tablo ile ilgili, **"Madama"** Clara Catherina de Hochepped'in portresi hakkında, başka bilgiler bulabildim. Bu tablo Smyrna'da bulunan De Hochepped ailesinin evi ile ilgili bir iç dekor fotoğrafında yer almaktadır. En büyük iki oğlu ve bir dadı ile görüntülenen Clara Catharina Colyer'i temsil etmekteydi. Bu eser hakkında Comte de Bonneval'in bir seyahat raporunda yer alan bir tanım haricinde başka bir bilgi bulamadım. Görüşüme göre bu portre 1685 ve 1689 arası Constantinople'de yapılmıştır. Muhtemelen bir yerel Yunan veya Ermeni sanatçı tarafından yapılmıştır. Aynı Comte de Bonneval, Clara Catherina Colyer'in portresi atalarının portreleri ile çevrili olduğunu yazmıştır. Colyer'lerin atalarına ait portreleri de demek ki De Hochepped'lerin sanat koleksiyonuna dahil idi.

Atalarının portreleri haricinde ailenin mülkiyetinde Maria-Theresia ve Leopold I'in devlet portreleri de bulunmaktaydı. Bu tablolar Kayser çiftinin bir hediyesi idi. Başka bir bilgi sunulmamıştır. Konsolos de Hochepped'in huzura kabul edildiğini görüntüleyen bir İzmir manzarasının da koleksiyonun bir parçası olduğu muhtemeldir. Görüşüme göre bu tabloda Daniël Alexander de Hochepped'in huzura kabul edilişi görüntülenmektedir. Bu diğer kaynakların bu tablo hakkında savundukları ile çelişkedir. Muhtemelen 1723 yılında yerel bir ressam tarafından hazırlanmıştır. Tablo muhtemelen Smyrna'da bulunan ailenin mülkiyetinde bulunmuştur. Daha sonraları **"Levant Ticaretin Yönetimine"** ait koleksiyona dahil edilmiştir. Bu koleksiyon aracılığıyla tablo Rijksmuseum'e ulaşmıştır. Günümüzde Smyrna manzarası Amsterdam'da bulunan Tropenmuseum'de incelenebilir.

Daha önce de tarif ettiğim gibi, De Hochepped ailesinin sanat koleksiyonunu RKD'de bulmaya çalıştım, ancak bir sonuca ulaşamadım. Mark van Huijstee aracılığıyla De Hochepped ailesinin sanat koleksiyonu aile Smyrna'dan Hollanda Doğu Hint Adalarına taşındığında kaybolduğunu öğrendim. Daniël Alexander de Hochepped'in huzura kabul edildiğini gösteren Smyrna manzarası demek ki muhafaza edilen tek tablodur.

Van Lennep ailesinin koleksiyonu ile ilgili yapmış olduğum araştırma De Hochepped ailesinin koleksiyonu ile ilgili yapmış olduğum araştırmadan farklı idi. Araştırebildiğim kadarıyla, Smyrna'da bulunan Van Lennep ailesinin sanat koleksiyonu altta belirtilen tablolardan oluşmaktaydı. Öncelikle mülkiyetlerinde İhtiyar Jan Van Lennep'in bir portresi bulunmaktaydı. Bu portre 1700 civarında Amsterdam'da yapılmıştır. Eğer aile evraklarındaki bilgilerin doğru olduğunu varsayarsak, Abraham van Dijck bu eserin sanatçısı olabilir. Stil niteliklerine dayalı olarak portreyi ona tahsis edebilmek için Abraham van Dijck'in şaheseri daha yeterince belgelendirilmemiştir. David George van Lennep göç ettiğinde bu eseri Smyrna'ya götürmüştür. Jan van Lennep vasiyetinde portrenin her zaman aile mülkiyetinde kalması gerektiğini ve portrenin her zaman aile en yaşlı ferdine miras yoluyla geçeceğini kendisi

kayıt altına almıştı. Böylelikle portre sırasıyla David George, Jacob, Pieter Georges, Charles Pieter ve Yolanda Maud Angela Rafferty-Van Lennep'in mülkiyetine geçmiştir. Daha sonraları Amsterdam'da bulunan Rijksmuseum eseri emaneten devralmıştır, şu an daha halen deposunda bulunmaktadır.

İkinci olarak ailenin mülkiyetinde David George van Lennep'in bir aile portresi bulunmaktaydı. Kendisi ve yakın aile fertleri 1770 civarında portrelenmiştir. Eser Antoine de Favray'e tahsis edilmiştir. Bu ressam Boğaziçi ressamları denilen sanatçılardan biri idi. 1762'den 1771 yılına kadar Constantinopel'de çalışmaktaydı. En önemli işvereni Fransa büyükelçisi Charles Gravier, Comte de Vergennes idi. Sanatçının Van Lennep ailesi ile nasıl irtibata geçmiş olması tamamen belirsizdir. Daha az yetenekli olan bir sanatçı tarafından bu eserin bir sureti yapılmıştır. Bu suret muhafaza edilmemiştir. Tablo 1954 yılına kadar Van Lennep ailesinin Smyrna dalına ait fertlerin elinde kalmıştır. Daha sonraları tablo Frans Johan Eliza Van Lennep tarafından satın alınmıştır. Bu satın almadan sonra aile portresi derhal Rijksmuseum'e emaneten devredilmiştir, bu kurum eseri 1967 yılında satın almıştır. Aile portresi şu an müzenin deposunda bulunmaktadır.

Van Lennep ailesinin sanat koleksiyonu aynı zamanda manzara resimleri de içermekteydi. Bunlar ile ilgili başka tanımlar veya ayrıntılı bilgi bulamadım. Son olarak bir Ankara manzarası aile koleksiyonunun bir muhtemel parçası idi. Bu tablo ön planında çarşafın üretim sürecini gösteren ufak bir tarihi eseri içeren bir Ankara manzarasıdır. Tuval Angora şehrindeki çarşaf ticaretini görüntülettirmek isteyen bir şahsın emri üzerine Yunan veya Ermeni boya geleneğinden gelen yerel, anonim bir sanatçı tarafından hazırlanmıştır. Burada Justinus Johannes Leidster ile bir bağlantı kurmaktayım ve dolaylı yollarla Van Lennep ailesi ile ilişkilendiriyorum. Eğer Justinus Johannes Leidster bu tablonun emrini veren şahıs ise, 1743 ve 1757 yılları arası yapılmış olmalıdır. Ticari faaliyetlerinin belgelendirme malzemesi olarak amaçlanmıştı. Tablo muhtemelen Smyrna'da bulunan ailenin koleksiyonunda bulunmuştur. Daha sonraları Amsterdam belediye binasının "Levant Ticaretin Yönetimine" ait odaya gönderilmiştir. "**Levant Ticaretin Yönetimi**" aracılığıyla eser Rijksmuseum'e teslim edilmiştir, eser şu an kurumun deposunda bulunmaktadır.

Araştırmamın neticelerini sıraladığıma göre, bunları son olarak daha büyük bir bağlam içinde, özellikle Levant'ın belirgin sanat-tarihsel bağlamı içinde, konumlandırmak istiyorum. Her iki ailenin sanat koleksiyonları içindeki çeşitli nevilere baktığımızda, her ikisinin de aynı tür tabloları koleksiyon haline getirdiklerini tespit edebiliyoruz.

Fazla bir sanat değeri olmayan, ancak duygusal değeri yüksek olan aile portrelerine sahipti. Bu portrelerin temsili bir fonksiyonu vardı. De Hochepped ve Van Lennep aileleri kendilerini bu portreler aracılığıyla konuklarına zengin aileler olarak tanıtıyorlardı. Van Lennep ailesinden farklı olarak, De Hochepped ailesinin devlet portreleri de mevcut idi, bu onların asil konumuna yakışmaktaydı. Gezinler büyük sayıda portrelerin haricinde manzara resimlerin mevcudiyetinden de bahsetmektedir. Son olarak her iki aile de içinde manzarasall, topografiksel ve tarihi niteliklerin bulunduğu karmaşık bir tabloya sahipti. Bunlarla aileler Levant ile ilgili tarihlerinin bir kısmını göstermekte idiler.

De Hohepied ve Van Lennep ailelerin mülkiyetinde bulunan çeşitli türlerden olan bu sanat eserleri Avrupalı sanatçılar ve halefleri tarafından Levant'ta üretilen eserler ile benzerlikler göstermektedir. Bu üretimi dört kategori olarak ayırt etmek mümkündür: panoramik şehir manzaraları veya topografik ayrıntı gösteren manzara resimleri, Avrupalı göçmenlerin portreleri, çeşitli Osmanlı törenleri gösteren tarihi eserler ve Osmanlıların kıyafetlerini ve günlük hayatlarını belirten stil sergileri. Her iki ailede sadece son kategoriye ait tablolar eksik bulunmaktadır, çünkü bunlar çoğunlukla Avrupalı ana pazar için yapılmaktalar idi. Levantlı manzara resimleri, portreler ve Osmanlı İmparatorluğunda gerçekleşen tarihi etkinliklerin görüntüleri koleksiyonlarına dahil ediliyordu.

Son olarak bundan başka yapılacak olan araştırmalar için önerilerde bulunmak istiyorum. Bu ailelerin sanat koleksiyonları belirtildiğine göre, Levant'ta bulunan diğer Avrupalıların koleksiyonları hakkında bilgi edinmek enteresan olabilir. Aynı zamanda bu Levantlı sanat eserlerin meydana geldiği durumlar hakkında çok az bilgi bulunmaktadır. Son olarak Levantlı tabloların birçoğunu üreten anonim Yunan ve Ermeni sanatçıların çalışma şekline dikkat verilmelidir.

Resimlerin listesi

Resim 1 Levant dünyası içerisinde İzmir'in konumunu gösteren harita. Kaynak: D. Goffman, *Izmir and the Levantine world, 1550-1650* (Seattle/Londra 1990) 8.

Resim 2 Smyrna'daki Hollanda kilisesi ve hastanesi. Kaynak: *Op de hoogte. Maandschrift voor de huiskamer*, bölüm I (Amsterdam 1905) 28.

Resim 3 De Hohepied ailesinin Seydiköy'deki evi (Foto 1962). Kaynak: *Sevdiköy. Het rijke dorp bij Smyrna - zijn geschiedenis - zijn leven* (Atina 1964) 81.

Resim 4 Van Lennep ailesinin Malkacık'taki mülkiyeti. Kaynak: *Op de hoogte*, bölüm III, 162.

Resim 5 De Hohepied ailesinin evine ait iç dekor fotoğrafı (Foto 1922). Kaynak: *Sevdiköy*, 79.

Resim 6 "Madama"nın Portresi. Kaynak: *Op de hoogte*, bölüm II, 96.

Resim 7 Anonim, *Zicht op Smyrna met op de voorgrond de ontvangst van de Nederlandse consul Daniël Alexander de Hohepied (1689-1759) bij de kadi, 1723*, tuval üzerine yağlı boya, 155 x 242 cm, Amsterdam, Tropenmuseum, SK-A-4085. Bakın: www.rijksmuseum.nl

Resim 8 *Ontvangst van een Franse consul bij de kadi in Smyrna, Du Mont'ta gravür, Reyzen van de heer Du Mont door de grootste gedeelten van Europa en Asia. (Utrecht, A. Schouten, 1699) 380-381.*

Resim 9 Anonim, *Jan van Lennep de Oude (1634-1711). Amsterdamse koopman in zijde-, goud-, en zilverlaken en kunstverzamelaar, 1700*, tuval üzerine yağlı boya, 111.5 x 90 cm, Amsterdam, Rijksmuseum, SK-A-4749. Bakın: www.rijksmuseum.nl

Resim 10 Antoine de Favray'e tahsis edilmiştir, David George van Lennep (1712-1797). Opperkoopman van de Hollandse factorij te Smyrna met zijn vrouw en kinderen, 1770, tuval üzerine yağlı boya, 172 x 248 cm, Amsterdam, Rijksmuseum, SK-A-4127. Bakın: www.rijksmuseum.nl

Resim 11 Anonim, Kopie van het familieportret van David George van Lennep. Kaynak: Op de hoogte, bölüm I, 33.

Resim 12 Anonim, Zicht op Ankara, 1743-1757, tuval üzerine yağlı boya, 117 x 198 cm, Amsterdam, Rijksmuseum, SK-A-2055. Bakın: www.rijksmuseum.nl

Başvurulan Edebiyat

Arşiv Parçaları

Nationaal Archief Den Haag (Ulusal Arşiv Lahey)

- 1.10.41 De Hochepped ailesinin Arşivi, 1647-1956
Env.no. 5, Daniel Jan de Hochepped'in eşi Clara Catherina de Hochepped-Colyer'in mirasının durumu, 1732
7, Hane ile ilgili masrafların hesabı, 1746-1747
70, Yüce Efendimiz Huydecoper ailesinin mülkiyetinde bulunan De Hochepped ailesinin Hollandalı aile fertlerinin tabloları ile ilgili liste.
77, E.J.P. de Hochepped'e ait soybilimsel notlar ve Daniel Jan de Hochepped'in ataları ile ilgili notlar
78, E.J.P. de Hochepped'e ait Türkiye'de bulunan De Hochepped ailesi ile ilgili soybilimsel ve tarihsel notlar
86A, De Hochepped ailesinin mülkiyetinde bulunan aile portrelerin listesi, tarihsiz, 18.yüzyıl
101, Demeç, Yüce Efendimiz Bonneval Paşa hakkında Dr. Varenne tarafından Smyrna'da bulunan Alliance Française için verilmiştir.
110, Elbert de Hochepped'in mirası ile ilgili hesap, 15 Mart 1766
114, Constantinople'deki S.B. Bornmann, 1764-1770
115, S.B. Bornmann ve J.P. Panchaud, Constantinople'de Elbert de Hochepped'in mülkiyeti paylaşılacak olan tenfiz memurları, 1766

Edebiyat

ANDERSON, S.P., An English Consul in Turkey. Paul Rycout at Smyrna, 1667-1678 (Oxford 1989).

BIERENS DE HAAN, J.C. en JAS, J.R., 'De rol van het portret in het interieur', in: Gelderse gezichten. Drie eeuwen portretkunst in Gelderland 1550-1850 (Zwolle 2002) 35-55, (tent.cat. Museum Het Valkhof, Nijmegen)

BOPPE, A., Les peintres du Bosphore au dix-huitième siècle (Parijs 1911).

BOPPE-VIGNE, C. en FLORENNE, T., *Les peintres du Bosphore au dix-huitième siècle*. Auguste Boppe (1862-1921) Ambassadeur de France (Parijs 1989).

BOSSCHA ERDBRINK, G.R., *At the threshold of Felicity. Ottoman-Dutch relations during the embassy of Cornelis Calkoen at the Sublime Porte, 1726-1744* (Ankara 1975).

BREUKINK-PEEZE, M., "In de Turksche smaak..."; mode "à la Turquie" in Nederland in de late achttiende eeuw', *Kaynak: Kostuum* (Amersfoort 1990) 18-24

BRUYN, C. DE, *Reizen van Cornelis de Bruyn, door de vermaardste deelen van Klein Asia, de eylanden Scio, Rhodus, Cyprus, Metelino, Stanchio, etc. Mitsgeders de voornaamste steden van Ægypten, Syrien en Palestina, verrijkt met meer als 200. kopere konstplaatens, vertoonende de beroemdste landschappen, steden, etc. Alles door den auteur selfs na het leven afgetekend* (Delft, Hendrik van Kroonevelt, 1698).

DEGIORGIO, S. en FIORENTINO, E., *Antoine Favray (1706-1798) A French artist in Rome, Malta and Constantinople* (Malta 2004).

DUMAS, M., *Souvenirs du lieutenant-général Comte Mathieu Dumas de 1770 à 1836* (Parijs 1839).

DU MONT, *Nieuwe reyse naa de Levant of het Oosten, gedaan van den jaare 1689 tot aan 1693. Behelsende hetgeen hy meest aanmerkens waardig heeft gezien in Duytsland, Vrankrijk, Italien, Maltha, Turkyen en Aegypten* (Utrecht, A. Schouten 1695).

DU MONT, *Reyzen van de heer Du Mont door de grootste gedeelten van Europa en Asia* (Utrecht, A. Schouten, 1699).

ELDEM, E., GOFFMAN, D. en MASTERS, B., *The Ottoman City between East and West. Aleppo, Izmir and Istanbul* (Cambridge 1999).

ELIAS, J.E., *De vroedschap van Amsterdam 1578-1795.II*, (Amsterdam 1963).

EYICE, S., 'Ankara'nın eski bir Resmi', in: *Atatürk Konferansları* (Istanbul 1970).

GOFFMAN, D., *Izmir and the Levantine world, 1550-1650* (Seattle/Londen 1990).

GROOT, A.H. DE, *The Ottoman Empire and the Dutch Republic. A history of the Earliest Diplomatic Relations 1610-1630* (Leiden 1978).

HEERINGA, K., *Bronnen tot de geschiedenis van de Levantschen Handel, Deel II* (Lahey 1917).

HOENKAMP-MAZGON, M., *Palais de Hollande te Istanboel: het ambassadegebouw en zijn bewoners sinds 1612* (Amsterdam 2002).

KARARAS, N., Sevdiköy. Het rijke dorp bij Smyrna - zijn geschiedenis - zijn leven (Atina 1964).

KRONENBERG, K., 'Iets over het geslacht De Hochepped' in: De Wapenheraut, Deel VII, (Lahey 1903) 1-12.

LAARMANN, F.K., Familie in beeld. De ontwikkeling van het Noord-Nederlandse familieportret in de eerste helft van de zeventiende eeuw (Hilversum 2002).

LENNEP, F.J.E. VAN, Late regenten (Haarlem 1962).

LENNEP, F.K. VAN, Verzameling van oorkonden betrekking hebbende op het Geslacht Van Lennep, (1093-1900) Bölüm I (Amsterdam 1900).

LENNEP, H.J. VAN, Travels in Little-Known Parts of Asia Minor II (Londra 1870).

LIEVENSE-PELSER, E., Inventaris van het archief van de familie Van Lennep 1666-1992 (Amsterdam 1995).

LUTTERVELT, R. VAN, De "Turkse" schilderijen van J.B. Vanmour en zijn school. De verzameling van Cornelis Calkoen, ambassadeur bij de Hoge Porte, 1725-1743 (Istanbul 1958).

MURPHY, O.T., Charles Gravier, Comte de Vergennes. French diplomacy in the age of revolution : 1719-1787 (New York 1982).

NANNINGA, J.G., 'De Nederlandsche koopman in de Levant en de vrije handel (Achtste eeuw)', Historische opstellen opgedragen aan Prof. Dr. H. Brugmans ter gelegenheid van zijn 25-jarig jubileum als hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam door zijn oud-leerlingen, leerlingen, vrienden en vereerders (Amsterdam 1929) 109-140.

PERK, M.A., De Nederlandsche Protestantsche gemeente te Smyrna (Leiden 1910).

REDA, G. e.a., Portraits from the Empire. The Ottoman World and the Ottomans from the 18th to the 20th century with selected works of art from the Suna and İnan Kırâç Foundation Collection (Istanbul 2005), (tent.cat. Suna and İnan Kırâç Foundation Pera Museum, Istanbul)

RIEMSDIJK, B.W.F. VAN, Catalogue des tableaux, miniatures, pastels, dessins encadrés, etc. du Musée de L'État à Amsterdam (Amsterdam 1904), (mus.cat. Rijksmuseum, Amsterdam).

SAMBERG, J.W., De Hollandsche gereformeerde gemeente te Smirna. De geschiedenis van eener handelskerk (Leiden 1928).

SCHMIDT, J., 'Nederlandse opiumhandel in de Levant' Kaynak: Spiegel historiael, cilt 33, bölüm 10 (Amsterdam 1998) 429-455.

SCHMIDT, J., The joys of philology. Studies in Ottoman literature, history and orientalism (1500-1923), Cilt II (Istanbul 2002).

SINT NICOLAAS, E. e.a., An eyewitness of the Tulip Era. Jean-Baptiste Vanmour (Istanbul 2003).

THEUNISSEN, H. ed. e.a., Topkapı & Turkomanie. Turks-Nederlandse ontmoetingen sinds 1600 (Amsterdam 1989).

VALENTINER, W.R., 'Isaac Luttichuys. A little known Dutch portrait painter', The Art Quarterly, cilt I no.3 (Detroit 1938) 151-178.

WAGENAAR, J., Amsterdam in zyne opkomst, aanwas, geschiedenissen, voorregten, koophandel, gebouwen, kerkenstaat, scholen, schutterye, gilden en regeeringe. Bölüm II (Amsterdam 1765).

WAGENVOORT, M., 'Een ambassadeursfamilie in de 18e eeuw', Nederland: verzameling oorspronkelijke bijdragen door Nederlandsche letterkundigen (1905) 377-410

WAGENVOORT, M., 'Smyrna en zijne Hollandsche kolonie' (bir günlükten alınan ayrı sayfalar), Op de hoogte. Maandschrift voor de huiskamer (Amsterdam 1905) bölüm I 27-34, bölüm II 89-97, bölüm III 153-163.

WEBB, N., The Earl and his butler in Constantinople introducing the diary of Mr Samuel Medley, butler 1733-36 (Langham 2006).

Internet

Alsancak'taki Hollanda mezarlığında bulunan mezarların listesi:

www.levantine.plus.com/pdf/ad.pdf

(son ziyaret 24-02-2007 tarihinde yapılmıştır)

Morier ailesinin soyağacı:

www.diesbach.com/belleroche/lenne/morier.html

(son ziyaret 24-02-2007 tarihinde yapılmıştır)

Van Lennep ailesinin soyağacı:

www.diesbach.com/belleroche/lenne/lenne.html

(son ziyaret 24-02-2007 tarihinde yapılmıştır)

Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığının Web Sayfası:

www.discoverturkey.com/english/yeni/izmir/byzantine.html

(son ziyaret 11-02-2007 tarihinde yapılmıştır)

EK 1 RKD’de bulunan De Hochepped’lerin ve akrabalarının portreleri

Geertruyd Spiegel (1635-1662) ve Jan Baptista de Hochepped'in (1634-1686) asılabilen portreleri 95324 Tuval üzerine yağlı boya (99 x 81,5) 95323 Tuval üzerine yağlı boya (99 x 80,8)

Bunlar Levant'ta ailesinin ünlenmesine sebep olan Daniël Jean de Hochepped'in ebeveynlerine ait portrelerdir. Geertruyd Spiegel bu portrede kahverengi gözlere ve koyu kıvrıkcık saçlara sahip genç bir bayan olarak görüntülenmektedir ve geniş kolları olan kırmızı, dekolte bir elbise giymektedir. Ellerini ve kollarını vücudunun önünde birbirlerine bağlı olarak tutmaktadır. Sol elinde altın kabzalı, beyaz renginde olan devekuşu tüyünden yapılma bir yelpaze tutmaktadır. Amsterdam'da ipek kumaşların ticaretini yapan ve 1666 yılında Levant Ticaretin müdürü olan eşi uzun, koyu, kıvrıkcık saçlara, ince bir bıyık ve kahverengi gözler ile görüntülenmiştir. Beyaz bir gömlek ve sağ eli ile kapalı tuttuğu kırmızı, sarılı bir manto giymektedir. Sol tarafta sanatçı, Isaac Luttichuys, bir sütunun yanından bir görüntü sunmaktadır. Bu sütunu sıkça portrelerin arka planı olarak kullanılmaktaydı. Isaac Luttichuys 1616 yılında ebeveynleri dini veya iş ile ilgili sebeplerden dolayı Hollanda'dan Londra'ya göç ettikten sonra dünyaya gelmiştir. Aile hangi tarihte tekrar Hollanda'ya göç ettiği belli değildir, ancak 1638 civarında kesinlikle Amsterdam'da bir portre ressamı olarak çalışmış olmalıdır. Hayatının geri kalan kısmını Amsterdam'da geçirip, orada da 1673 yılında vefat etmiştir. Kompozisyonları Amsterdam'ın sanatsever tüccarları arasında çok başarı görmüştür.¹⁴⁵

Jan Baptista'nın portresi Luttichuys tarafından üst sağ tarafta bir monogram ile imzalanmıştır ve tarih olarak 1656 belirtilmiştir. Demek ki bu portreler evlendiklerinden bir yıl sonra yapılmıştır, Jean Baptiste'nin Amsterdam sakini olduğu sıralarda yani. Hatalı, ondokuzuncu yüzyıla ait bir arka yazısından dolayı bu portreler daha önceleri Jacqueline de l'Espine ile evli olan Nicolaas Hochepped olarak belirtilmekteydi, ancak bu çift onaltıncı yüzyılda yaşamaktaydı. De Hochepped – Van Capelle çiftinin (altta) emri üzerine yapılan suretlerin keşfi ile burada söz konusu olan De Hochepped – Spiegel çiftine ait portrelerin olduğunu biliyoruz.

Bu iki asılabilir portre Wulperhorst, Zeist'lı Kavalye H. Huydecoper'in mülkiyetine aitti ve veraset dolayısıyla Van den Bosch, Sloet'lı J.B. de Beaufort van Leusden'e geçmiştir. J.B. de Beaufort'un Ekim 1998 tarihine kadar bu portrelerin sahibi olduğunu ve bu eserlerin daha halen bir Hollandalı, özel koleksiyona ait olduğunu kesinlikle biliyoruz.

Geertruyd Spiegel ve Jan Baptista de Hochepped'in asılabilir portreleri 114852 Tuval üzerine yağlı boya (35 x 29) 114851 Tuval üzerine yağlı boya (35 x 29)

¹⁴⁵ W.R. Valentiner, Isaac Luttichuys A Little Known Dutch Portrait Painter, Kaynak: The Art Quarterly, 1938 Detroit (MI), cilt I, no.3, 151-179.

Bunlar yukarıda tarif ettiğim portrelerin suretleridir. Büyüklük açısından orijinal portrelerden daha küçükler. Bu suretlerin yapılmasına dair emir muhtemelen De Hochepped – Van Capelle çifti tarafından verilmiştir. Bir dizi aile portresinin suretlerini yaptırtılar. Bu eserlerin sanatçısı belirsizdir. Asılabilen eserler 9 Mayıs 2000 tarihinde Amsterdam'da bulunan Christie's'deki Eski Ustaların açık artırmasında bilet 144 olarak sunulmuştur, ancak satılmamıştır. 2000 yılında Bayan Roggen-Taets van Amerongen'in verasetine ait olup, evvelki Huydecoper koleksiyonuna aitler idi.

*Daniël de Hochepped'in Portresi
(1585-1662) 96695
Tuval üzerine yağlı boya
(35 x 28)*

Bıyıklı ve top sakala sahip olan bu adam başa bir başlık takmıştır ve siyah yeleşinde süslenmiş ufak, yastı bir yaka bulunmaktadır. Sol elini göğsüne koyup, sağ elini beline dayamıştır. Burada görüntülenen şahıs Catharina van der Merct ile evli olan ve Jan Baptista'nın babası olan Daniël de Hocheppedir. Oude Zijds Achterburgwal'de bir tüccardı ve Amsterdam'da bulunan Walenweeshuis'ün (1632, 1633, 1637 ve 1638) (yetimler yurdu) müdürü idi. Bu portrecik imzalanmamıştır ve sanatçısı belli değildir. Bu portre hepsi ortalama 35 x 29 cm büyüklüğünde bir tuval üstüne yapılan ve De Hochepped – Van Capelle çiftinin emri üzerine yapılan bir dizi suret portrelerin bir parçasıdır.

Özel bir koleksiyona aittir.

Hester Hochepped'in portresi (1626-1670) 11159

Tuval üzerine yağlı boya. Hester, Isaac de Hochepped (1595-1676) ve Lucretia Le Brun'un bir kızı idi. Isaac, Nicolaas de Hochepped ve Jacqueline de l'Espine'nin en küçük oğlu idi. Jan Baptiste'nin babası ve Daniël Jean'ın büyük-büyükbabası olan Daniël de Hochepped'in (1592-1662) abisi idi. Hester 27 Ocak 1626 tarihinde Köln'de dünyaya gelmiştir ve 3 Mayıs 1650 tarihinde Amsterdam'da Johannes Valckenier ile evlenmiştir. Portre, çoğunlukla natürmortlar yapan ve Isaac Luttichuys'in abisi olan Simon Luttichuys'e tahsis edilmiştir. Eserde bir tarih veya imza belirtilmemiştir. Özel bir koleksiyona aittir. Bu bayan topuzlu bir saç modeline sahiptir ve küçük ilmekli, uzun cevher küpeler takmaktadır. Geniş kolluklu, koyu renkli elbisesinde çift katlı, rozetli bir rabatyakası vardır. Bunun haricinde bileklikler, sol elinde bir serçe parmağı yüzüğü ve sağ elinin işaret parmağına bir yüzük takmıştır. Her iki elinde kapalı bir yelpaze tutmaktadır.

Catharina de Hohepied (1656-1703) ve Elbert Slicher'in (1652-1717) portreleri 49715/14 Her iki portre: Tuval üzerine yağlı boya (44 x 34)

Catharina, Jan Baptista de Hohepied'in kız kardeşi idir. 23 Eylül 1656 yılında Amsterdam'da dünyaya gelmiştir ve orada yirmi yaşındayken Elbert Slicher ile evlenmiştir. Portresi sağ alt tarafta Nicolaes Maes (1634 – 1693) tarafından imzalanmıştır. Maes çoğunlukla nevi parçaları ve portreler yapmaktaydı. 1650 civarında Amsterdam'a gitmiştir, orada Rembrandt'ın çırağı olmuştur. Stili ustası tarafından o denli etkilenmiştir ki yaptığı eserlerin birçoğu daha sonraları Rembrandt'ın kendisine tahsis edilmiştir. 1654 yılında tekrar Dordrecht'e dönmüştür. Diğerleri arasında örneğin Jacob Jordaens'in de bulunduğu Güney-Hollandalı resim sanatı ile tanıştığı Anvers'de bir müddet kaldıktan sonra 1673 yılında temelli olarak Amsterdam'a taşınmıştır. Yaklaşık olarak 1660 yılından itibaren Rembrandt'ın belirli etkisi azalmıştır ve zengin orta sınıfların son moda portrelerine yoğunlaşmıştır.¹⁴⁶

Maes'in bu portredeki imzası De Hohepied, Spiegel, Van der Merct ve Roeters ailelerin armaları eklendiğinde kısmen silinmiştir. Tablonun kardeş tablosu Elbert Slicher'in portresidir. Elbert Slicher yönetim katibi ve Amsterdam'da bulunan gemi işlerine bakan kurumun ithal vergilerini ve işlem vergilerini teslim alan şahıs idi. 1783 yılında kardeş tablolar daha halen Geertruid Slicher ile evli olan P. Testart'ın koleksiyonuna dahildi.

¹⁴⁶ Thieme/Becker, Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart (Leipzig 1929) dl 23, 546 – 547.

1905 yılında tablolar Berhout'lu Kavalye H. Teding'e ait idi ve o bunları Amsterdam'da bulunan Rijksmuseum'e emaneten devretmiştir. Portreler 1950 yılında Amsterdam'da açık artırmada sunulup, satılmıştır. Tablolar 1959 yılında bir açık artırmada sunulduklarında Wassenaar'da bulunan S.J. van den Bergh'in sanat koleksiyonuna ait oldukları belirtilmiştir.

Eşler bellerine kadar görüntülenmektedir. Catharina cevher burguları olan ve dekoletesinde bir duvak bulunan, alt elbisesinin beyaz kolluklarını belli eden kakım bir kaplaması olan yarık kolluklu bir elbese giymektedir. Sağ omuzuna bir şal sarılmıştır. Saç modeli onyedinci yüzyılın son yirmi beş yılında modasına tamamen uygundur. Kısa kesimlidir ve spiral şeklindeki bükleler genişçe ayırt edilmiştir. Bu saç modeline 'à la hurluberlu' denilmektedir. Portrenin arka planı sol üst taraftan meyilli bir şekilde sağ tarafa doğru asılan bir perde ile oluşturulmaktadır. Sağ tarafta sanatçı bize bir ağaç manzarası sunmaktadır. Eşi açık bir gömlek kenarına sahip bir jüste au corps giymektedir. Bir kuşağı boynuna kravat olarak takmıştır. Eşi gibi sağ omuzundan kumaştan yapılan bir örtü sarmaktadır. Arkasında sol tarafta duvarın bir parçasını ve bir ağacın tepesi görünmektedir, sağ arka tarafta ise bulutlu bir gökyüzü sergilenmektedir. Bu portrelere de armalar eklenmiştir. Bunlar Slicher, Spiegel, Vlaming ve Roeters ailelerine aittir.

Elisabeth de Hohepied (1678-1708) ve Johannes van Schuylenburch'un (1675-1735) Portreleri 114828/27 Her iki portre: Tıval üzerine yağlı boya (56 x 45)

O Daniël ve Susanna van Capelle'nin kızı ve Jan Baptista de Hohepied'in (1634 – 1686) yeğenidir. Bu portrede Elisabeth bir fıskıyenin yakınında bulunan bir terasta diz boyuna kadar oturarak bir biçimde görüntülenmektedir. Bir topuz haline getirilen gri-sarı saçları vardır ve kırmızı şallı, altın renkli bir elbise giymektedir. Sol kolu bir sütuna dayalıdır, sağ kolunu ise zarif bir biçimde kucağında dinlendirmektedir. Arka planı kırkılmış bir çit ve bir bahçe manzarası ile oluşturulmaktadır. 9 Nisan 1697 tarihinde Amsterdam'da Johannes van Schuylenburch (1675-1735) ile evlenmiştir. Kral Willem III'ün katibi, Haarlem'in belediye başkanı ve 1721 yılında Amsterdam'da bulunan Doğu-Hint Şirketinin yöneticisi idi. Eşi gibi o da bir terasta otururken görüntülenmektedir ve Lodewijk XIV'nin zamanına uygun birçok buklesi olan uzun, gri bir peruk takmıştır; kucağında kırmızı bir şal serip, kahverengi bir ceket giymiştir. Sol elini beline dayamıştır ve sağ kolu ile bir taş masaya dayanmaktadır; eli ile bir işaret göstermektedir. Arka planında kırkılmış çitler ve bir bahçe vazosuna sahip bir parkın manzarası sunulmuştur.

Portrelenen şahısların aile armaları dekora dahil edilmiştir. Elisabeth de Hochepped'in arması sağ alt tarafta görünen fısıkyenin temeline dahil olan yontulmuş bir süs olarak gösterilmiştir. Van Schuylenburch'in aile arması da aynı zamanda sol alt tarafta görünen masanın temelinde yontulmuş bir süs olarak gösterilmektedir. Bu kardeş tablolar veraset dolayısıyla Bayan Roggen-Taes van Amerongen'in mülkiyetine geçmiştir. 9 Mayıs 2000 tarihinde bilet 146 altında Amsterdam'da bulunan açık artırma kurumu Christie's de açık artırma sunulup, 49.148 NLG karşılığında satılmıştır. Açık artırma katalogu Mattheüs Verheijden'i (1700 – 1777) bu portrelerin sanatçısı olarak belirtmektedir. Bu portre ve dekorasyon ressamı Breda'da dünyaya gelip, aynı zamanda çalışmış olduğu Lahey'de vefat etmiştir. H. Carré, C. Netscher, C. de Moor ve A. Terwesten'in öğrencisi idi. 1762 yılına kadar Verheijden Lahey'de bulunan Confrériekamer van Pictura'nın bir üyesi idi.¹⁴⁷

Huize Wulvershort Zeist'in evvelki koleksiyonundan Elisabeth de Hochepped'e ait bir portre bilinmektedir. IB nr. 46364. 73 x 63 cm gibi ölçülere sahip oval bir tuvaldir. Elisabeth bu portrede kakım kürkü ile süslenmiş, dekoleteli, kırmızı renkli bir kıyafet giymiştir. Kıvrık saçları başında yüksekçe bağlı, sol omuzundan düşük bir şekilde inen bir bukle ile genç bir bayan iken portresi yapılmıştır. Sağ arka tarafta ağaçlardan oluşan bir manzara eklenmiştir. Bunun haricinde bu tablo hakkında başka birşey bilinmemektedir.

Geertruyd Spiegel'in (1635-1662) Portresi 114850 Tuval üzerine yağlı boya, dikedörtgen

Burada sarışın buklelere sahip genç bir bayan gösterilmektedir. Boynunda inciler asılıdır ve dekoleteli bir elbise giymektedir. Sol eli ile arkasında sabitlenmiş bir şalı tutmaktadır, sağ elinde ise siyah bir tül tutmaktadır. Arka planı sol tarafta bir manzaraya bakan bir açı tarafından oluşturulmaktadır; sağ tarafta ise bu arka planı süslü bir perde tarafından oluşturulmaktadır. Bu portre hakkında fazla bilgi mevcut değildir. Hem ebadı, hem sanatçısı ve tarihi hakkında bilgi yoktur. Bu portrede De Hochepped – Van Capelle çiftinin küçük ebatlarda yaptırmış olduğu suret serisine dahildi. Evvelki Huydecoper koleksiyonundan bir sanat eseridir. Bu portre Geertruyd Spiegel olarak adlandırılmış olmasına rağmen, bunun daha çok üstte tarif edilen Elisabeth de Hochepped'in portresine göre yapılmış bir suret olduğunu düşünmekteyim. Elisabeth burada başka bir duruş ile görüntülenmiş olmasına rağmen, simaları benzerlik göstermektedir.

Kont Jacobus Edmundus de Hochepped ve Hetty Giraud Çiftinin Portresi
Tuval üzerine yağlı boya (60 x 50)

Bu portre beni Smyrnalı sanat koleksiyonun şu an nerede bulunabileceğine dair ilgi çekecek bir cevap verebilen, De Hochepped ailesinin neslinden gelip, halen hayatta olan aile fertlerine götürmüştür. Bu çift portre 2000 yılında Kontes Jacqueline Anne Edmée de Hochepped'in emri üzerine Rómulo Döderlein de Win tarafından 1934 yılına ait bir fotoğrafa göre yapılmıştır. Eserin sol alt tarafında imza ve tarih belirtilmektedir. Hetty Giraud'un yarı-uzun sarışın saçları vardır ve beyaz kürk ile süslenmiş, dekoleteli bir elbise giymiştir. Boynunda bir madalyon ile inciler asılıdır. Jacobus Edmundus de Hochepped bir frak giymektedir. Ortada bölünen

EK 3 Tabloların renkli ve büyük formattaki resimleri

Bir sonraki sayfalarda:

Anonim, Zicht op Smyrna met op de voorgrond de ontvangst van de Nederlandse consul Daniël Alexander de Hochepped (1689-1759) bij de kadi, 1723, Tuval üzerine yağlı boya, 155 x 242 cm, Amsterdam, Tropenmuseum, SK-A-4085. Bakın: www.rijksmuseum.nl

Anonim, Jan van Lennep de Oude (1634-1711). Amsterdamse koopman in zijde-, goud-, en zilverlaken en kunstverzamelaar, 1700, Tuval üzerine yağlı boya, 111.5 x 90 cm, Amsterdam, Rijksmuseum, SK-A-4749. Bakın: www.rijksmuseum.nl

Antoine de Favray'e tahsis edilmiştir, David George van Lennep (1712-1797). Opperkoopman van de Hollandse factorij te Smyrna met zijn vrouw en kinderen, 1770, Tuval üzerine yağlı boya, 172 x 248 cm, Amsterdam, Rijksmuseum, SK-A-4127. Bakın: www.rijksmuseum.nl

Anonim, Zicht op Ankara, 1743-1757, Tuval üzerine yağlı boya, 117 x 198 cm, Amsterdam, Rijksmuseum, SK-A-2055. Bakın: www.rijksmuseum.nl

